

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Ἐκκλησιαστική

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2020 - ΤΕΥΧΟΣ 470

ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

«Άγιος
Νεόφυτος
ὁ Ἐγκλειστος.
Ἱστορία -
Θεολογία -
Πολιτισμός».

Ἐπ. Χύτρων
κ. Λεοντίου

Σελ. 424

Σταχυολογήματα
στήν
Ἀνθρωπολογία
τοῦ Ὁσίου
Νεοφύτου
τοῦ Ἐγκλείστου.

Πρωτ.
Σωκράτη
Ἀνδρέου

Σελ. 427

Ὁ ἅγιος Νεόφυ-
τος καὶ ὁ καημός
τῆς Ρωμοσύνης
στό ποίημα
τοῦ Γ. Σεφέρη

Δρ. Νίκου
Ὁρφανίδη

Σελ. 450

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος

«Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος μιλά»
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄
Σελ. 413

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Εκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ
ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ
ΚΥΠΡΟΥ

Σεπτέμβριος -
Δεκέμβριος 2020

Έτος 13ο
Τεύχος 47ο

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»

570 21 Άσπροβάλτα - Θεσσαλονίκης

Τηλ.: (+30) 2397023313

E-mail: melissa@melissaprint.com

Διεύθυνση: Τ.Θ. 21130
1502 Λευκωσία

Τηλ.: (+357) 22554600

Τηλεομοιότυπο (Fax):
(+357) 22554774

E-mail: diafot@cy.net

ISSN 2547-8915 (print)

ISSN 2547-8923 (online)

Έξώφυλλο: Έφέστιος εικόνα αγίου Νεοφύτου του Έγκλειστου, Ίωάννου Κορνάρου του Κρητός, 1806, Ίερά Μονή Αγίου Νεοφύτου.

Όπισθόφυλλο: Απόσπασμα από τό ποίημα με τίτλο «Περί του Παραδείσου τό φυτόν». *Πεντηκοντακέφαλον*, Συγγράμματα, τ. Α', σ. 285-286.

Περιεχόμενα

ΑΦΙΕΡΩΜΑ:

«Άγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος

«Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος μιλά»
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β'.....413

«Ἅγιου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου.
Περί τῶν κατὰ χώραν Κύπρον σκαιῶν»
Μετάφραση: Σωκράτη Νικολάου ...420

«Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος
Ἱστορία-Θεολογία-Πολιτισμός»
Ἐπ. Χύτρων κ. Λεοντίου.....424

Σταχυολογήματα στὴν Ἀνθρωπολογία
τοῦ Ὁσ. Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου
Πρωτ. Σωκράτη Ἀνδρέου.....427

«Μέγα οὖν καὶ πάνυ μέγα τό τῆς τα-
πεινοφροσύνης χρῆμα...»
Διακ. Μιχαὴλ Νικολάου 432

Ἅγιος Νεόφυτος καὶ Ὁρθόδοξη ἄσκηση
Γιάννη Ἀντωνιάδη 436

Ἅγιος Νεόφυτος, ὁ ἐγκλειστος τῆς Κύ-
πρου ἡσυχαστῆς
Ἀντώνιου Χαραλάμπους 440

Φαινὸς Φάρος ἐν τῇ Φραγκοκρατίᾳ
Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστριώτης
Εὐδόκιου Δημητρίου.....446

Ὁ ἅγιος Νεόφυτος καὶ ὁ καμὸς τῆς Ρω-
μοσύνης στό ποίημα τοῦ Γ. Σεφέρη
Δρ. Νίκου Ὁρφανίδη 450

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ Κ.Δ.

Ἡ κλίση τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρε-
σπαγίτου
Ἀρχιμ. Γρηγορίου Μουσουρούλη ..454

Εὐαγγέλιο τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων
Πρωτ. Κων/νου Α. Κωνσταντίνου ...458

ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ

«Σηλυβρίας τόν γόνον καὶ Αἰγίνης τόν
ἔφορον... Νεκτάριον τιμῖσωμεν πιστοί»
Πρωτ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ 463

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἐκκλησία καὶ Ἁγιασμός
Ἐπ. Καρπασίας κ. Χριστοφόρου...469

Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Εὐεργετινὸ
Ἐπιμ.: Κων/νου Π. Κωνσταντίνου ..474

Ἡ μὴν ἀσφαλὴς πορεία
Νίκης Τρακοσιῆ.....476

Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἀγάπη μας
Ἐπιμ.: Σάββα Παρῆ.....480

ΜΟΡΦΕΣ

Μητρ. Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονύσιος Χα-
ραλάμπους
Πέτρου Παπαπολυβίου 483

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἡ Μονὴ τοῦ ἁγίου Νεοφύτου τοῦ
Ἐγκλείστου
Χρίστου Χατζημιχαὴλ 487

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

Ὁ ἅγιος Νεόφυτος στὴν τέχνη τῆς Κύ-
πρου
Χριστόδουλου Α. Χατζηχριστοδούλου 491

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΜΑΣ ΦΙΛΟΥΣ

Πίσω ἀπὸ τὸ κλειστὸ παράθυρο
Ἐλένης Ἀναστασίου.....493

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Σπουδάζοντας μέ ἕναν Ἅγιο
Μάριου Θρασυβούλου 495

Ἀφιέρωμα

Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος

«Νεόφυτος ὁ Ἑγκλειστος μιᾶ»¹

Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄

Στίς 28 Σεπτεμβρίου ἡ Κύπρος καί μαζί της ὁλόκληρος ὁ ὀρθόδοξος κόσμος τιμᾷ τήν εὔρεση καί ἀνακομιδή τῶν λειψάνων τοῦ ὁσίου πατρός ἡμῶν Νεοφύτου τοῦ Ἑγκλειστοῦ καί στίς 24 Ἰανουαρίου τή «Θεοσημεία», τό θαῦμα τῆς διάσωσης τοῦ ἁγίου κατά τή πτώση του «ἐκ τῆς ἀνωτέρας ἐγκλειστρας». Ὁ ὅσιος Νεόφυτος, «τῶν Λευκάρων τό κλέος καί Κυπρίων τό καύχημα», ἄνοιξε τά μάτια στό αἰσθητό φῶς τοῦ παρόντος κόσμου περὶ τά μέσα τοῦ 1134 μ.Χ. γιὰ νά τά κλείσει γύρω στό 1220 μ.Χ., ὅποτε καί τά ἄνοιξε στό φῶς τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὅπου πλέον θεᾶται Ἐκείνον πού ἀγάπησε «ἐξ ὅλης ψυχῆς, καρδίας καί διανοίας» «πρόσωπον πρός πρόσωπον»².

Ἡ ζωή καί ἡ δράση του συμπίπτει μέ τά τέλη τῶν βυζαντινῶν χρόνων καί

τίς ἀρχές τῆς Φραγκοκρατίας, μιᾶς ἐποχῆς ιδιαίτερα κρίσιμης γιά τήν ἱστορία τῆς Κύπρου. Τή μακροαίωνα σκληρή δουλεία τῆς «νήσου τῶν ἁγίων» στούς Φράγκους (1191-1489) διαδέχθηκε ἡ δουλεία στούς Βενετούς (1489-1570), τούς Τούρκους (1570-1878) καί τέλος στούς Ἀγγλους (1878-1960).

* * *

Λίγα λόγια γιά τήν παιδική καί ἐφηβική ἡλικία τοῦ Ἁγίου: Ὁ Νεόφυτος ἦταν ἓνα ἀπό τά ὀκτώ παιδιά τοῦ Ἀθανασίου καί τῆς Εὐδοξίας. Ἐάν καί «φιλότεκνοι»³ γονεῖς, ὅπως ὁ ἴδιος τούς χαρακτηρίζει, λόγω τῆς μεγάλης φτώχειας τους, ὄχι μόνο δέν μπόρεσαν νά δώσουν στά παιδιά τους «οὐδέ τήν ἐλαχίστην σχολικὴν μόρφωσιν»⁴, ἀλλά

¹ Γ. Σεφέρης, Ποίημα μέ τίτλο «Νεόφυτος ὁ Ἑγκλειστος μιᾶ», Ἑγκλειστρα, 21 Νοεμβρίου '53.

² Α΄ Κορ. ιγ', 12.

³ Ὁ βίος καί τά ἔργα τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου, ὑπό Ἀνδρέου Μερακλή, ἔκδοση Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Λευκωσία 1976, σ. 20.

⁴ Ὁ.π., σ. 20.

καί ζήτησαν ἀπ' αὐτά νά ἐργάζονται, γιά νά προσφέρουν καί αὐτά στή συντήρηση τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας. Ἔτσι ὁ «μικρός τότε Νεόφυτος, ἀσχολούμενος εἰς διαφόρους γεωργικὰς ἐργασίας» εἰδικεύθηκε στήν ἀμπελοργία καί πέτυχε μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου νά ἀναγνωρισθεῖ ἀπό τοὺς συγχωριανοὺς του ὡς «ἐμπειρότατος ἐπιστήμων ἀμπελοργός»⁵. Καί μπορεῖ μὲν οἱ φιλόθεοι ἐκεῖνοι γονεῖς νά στέρησαν τόν Νεόφυτο «τῆς ἐγκυκλίου παιδείας», τοῦ πρόσφεραν ὅμως πλούσια τή χριστιανική ἀνατροφή, «ἐνσταλλάξαντες εἰς τὴν ψυχὴν του τὰνάματα τοῦ Θεοῦ Ναζωραίου». Ἔτσι στήν ἀπαλή ψυχὴ τοῦ ἁγίου μας ἔθεσαν οἱ εὐσεβεῖς γονεῖς στερεές βάσεις πάνω στίς ὁποῖες στηρίχθηκε ἔπειτα μεγάλο καί ὑπέροχο πνευματικό καί ἠθικό μεγαλεῖο⁶.

Ὅταν ὁ Νεόφυτος ἔγινε δεκαεπτὰ ἐτῶν, κατὰ τὴ συνήθεια τῆς ἐποχῆς, οἱ γονεῖς του φρόντισαν νά τόν μνηστεύσουν «μέ κόρην τῆς ἀρεσκείας των»⁷, πλὴν ὅμως ὁ ἴδιος εἶχεν ἤδη ἀποφασίσει νά ἀφιερῶσει τὴ ζωὴ του στὸν Θεό. Καθοριστικὸ ρόλο στό νά λάβει αὐτὴ τὴν ἀπόφαση ἔπαιξε ἓνα θεϊκὸ ὄραμα, πού τοῦ καταδείκνυε τὴ ματαιότητά τῶν ἀνθρωπίνων

Καλλίνικου Μοναχοῦ Σταυροβουνιώτου καὶ Στυλιανοῦ Χρήστου, Καθηδρικός Ναός Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

πραγμάτων. Ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει⁸, ἐνῶ γίνονταν οἱ προετοιμασίες τῶν γάμων, αὐτὸς ἀναχώρησε «κρυφίως ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν καὶ κατευθύνεται εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους Κουτσοβέντη Ἱερὰν Μονὴν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου»⁹ μέ τὴν ἐλπίδα ὅτι κανεῖς δέν θά σκεπτόταν νά τόν ἀναζητήσει ἐκεῖ.

⁵ Ὁ.π., σ. 20.

⁶ Ὁ.π., σ. 21.

⁷ Ὁ.π., σ. 20.

⁸ Τυπικὴ Διαθήκη, *Συγγράμματα*, τ. Β', σ. 30.

⁹ Ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Νεοφύτου, ὁ.π., σ. 23.

Οἱ οἰκείοι του μετά ἀπό ἀγωνιάδεις προσπάθειες τόν βρῆκαν καί τόν πίεσαν ἔντονα νά ἐπιστρέψει στό πατρικό σπίτι. Ὁ Νεόφυτος τούς ἀκολούθησε μέ σκοπό νά ἐξηγήσει σέ ὅλους τόν πόθο του νά νυμφευθεῖ τήν Ἐκκλησία, πράγμα τό ὁποῖο κατόρθωσε. Ἔτσι ἀποδεσμευμένος πλέον ἀπό κάθε κοσμική μέριμνα, ἀναχώρησε γιά δεύτερη φορά γιά τή Μονή.

* * *

Ὁ νέος, λοιπόν, κατά τήν ἡλικία, - ἦταν μόλις δεκαοκτώ ἐτῶν ὅταν ἔφθασε γιά δεύτερη φορά στή Μονή τοῦ Ἁγίου Χρυσοστόμου -, ἀσκητής καί ὁσιος τοῦ 12ου αἰώνα Νεόφυτος, παρακαλοῦσε θερμά καί μέ ἐπιμονή τόν Ἡγούμενο Μάξιμο νά τόν ἐνδύσει τό «ράσο τοῦ μοναχοῦ» καί ὅταν ντύθηκε τό μοναχικό ἔνδυμα ἦταν τόση ἡ χαρά του ὥστε καταφιλοῦσε «τῶν μανίκων του τά τέρματα», τά ἄκρα τῶν μανικιῶν τοῦ ράσου του, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, παρακαλώντας τόν Θεό νά τόν βοηθήσει νά τό διατηρήσει καθαρό καί ἄμωμο μέχρι τέλους¹⁰.

Στό Μοναστήρι τοῦ ἀνατέθηκε, ἀπό τόν Ἡγούμενο, τό διακόνημα τῆς καλλιέργειας τῶν ἀμπελώνων τῆς Μονῆς, τό ὁποῖο ἄσκησε ἐπί πέντε ὀλόκληρα χρόνια. Ἐκεῖ τοῦ δημοουργήθηκε ὁ πόθος νά μάθει γράμματα, ὥστε νά μπορέσει νά ἐντυφῆσει στή μελέτη τῶν Ἁγίων Γραφῶν καί

νά ἀπολαύσει τά θεῖα νάματά των. Ἔτσι ἄρχισε «μετά ζήλου τήν ἐκμάθησιν τῶν γραμμάτων καί ἐντός ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος καί ἐντελῶς μόνος, ἔμαθε νά διαβάξῃ καί νά γράφῃ»¹¹.

Ἐπιδόθηκε τότε στή μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί ἄλλων ἱερῶν βιβλίων καί μέ τό χάρισμα, πού ἡ θεία Χάρις τοῦ ἔδωσε, κατόρθωσε νά ἀπομνημονεύσει τό ἱερό Ψαλτήριο. Μορφωμένος πλέον, ὁ μοναχός Νεόφυτος, πειθαρχικός, πρᾶος καί ζηλωτής στό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας καί στή μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἱκανός νά προσφέρει καί ἄλλες ὑπηρεσίες ἐκτός τῶν γεωργικῶν, ἀναλαμβάνει νά ὑπηρετεῖ ἐντός τοῦ Ναοῦ ὡς Παρεκκλησιαρχης. Ἡ ἐπί δύο ἔτη ὑπηρεσία του ἐντός τοῦ Ναοῦ καί τά διάφορα γεγονότα, πού συνέβησαν κατά τό διάστημα αὐτό, τόν ἔπεισαν, ὅπως εἶπαμε, γιά τή ματαιότητα τῶν πραγμάτων τοῦ παρόντος κόσμου καί ἀναψαν στή ψυχή του τόν πόθο νά μεταβάλει τή μοναχική σέ ἀσκητική ζωή.

Ὁ Ἡγούμενος Εὐφρόσυνος, ἐπειδή τόν θεώρησε πολύ νέο γιά τήν ἀσκητική ζωή, τοῦ εἶπεν ὅτι μετά ἀπό ἓνα ἔτος θά τοῦ δώσει τήν ἄδεια πού ζητᾶ. Πράγματι τηρώντας τήν ὑπόσχεσή του, μετά ἀπό ἓνα ἔτος τοῦ ἐπέτρεψε νά ἐγκαταλείψει τή Μονή. Ὁ Ὅσιος ἐγκατέλειπεν ὄχι μόνο τή Μονή ἀλλά

¹⁰ Ὁ.π., σ. 27.

¹¹ Ὁ.π., σ. 28.

Ἄγαθόν
ὑπέρτερον
παντός ἀγαθοῦ
Θεοῦ φόβος καὶ
μνήμη θανάτου.

Τυπικὴ Διαθήκη

καὶ τὴν Κύπρο, μεταβαίνοντας στοὺς Ἁγίους Τόπους, ἀφ' ἑνὸς μὲν γιὰ νὰ προσκυνήσει «τὰ πάνσεπτα ἴχνη τοῦ Κυρίου», ἀφ' ἑτέρου δέ μέ τὴν ἐλπίδα νὰ βρεῖ κάποιον ἀσκητή στόν ὁποῖο νὰ προσκολληθεῖ καὶ νὰ ὑπηρετήσει.

Μὴ εὐρίσκοντας κατάλληλο τόπο καὶ «χρηματισθεὶς διὰ τινος ὄψεως» (πιθανῶς ἀγγέλου), «μὴ ἐν ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ τόπῳ μεταβῆναι», ἐπανερχεται στήν Κύπρο καὶ καταφεύγει καὶ πάλι στή Μονή τοῦ Ἁγίου Χρυσσοστόμου. Ὅμως οὔτε ἐδῶ τοῦ ἐπέτρεψαν οἱ μοναχοὶ τὴν ἀσκητικὴ ζωὴ. Γι' αὐτὸ φεύγει ἀπὸ τὴ Μονή, προκειμένου νὰ ἔρθει στό φρούριο τῆς Πάφου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ μεταβεῖ στό ὄρος Λάτρος τῆς Ἰωνίας μέ σκοπὸ νὰ ἐγκαταβίῳσει στό ἐκεῖ ἀσκητικὸ κέντρο.

Μετά ἀπὸ πολυήμερη ὁδοιπορία ἔφτασε στό λιμάνι τῆς Πάφου προκειμένου νὰ πραγματοποιήσει τὸ προγραμματισμένο ταξίδι του. Στὴν Πάφο συνελήφθη ἀπὸ τὴ φρουρὰ τοῦ κάστρου, ἐπειδὴ, λόγῳ τῆς ταλαιπωρημένης καὶ ἀτημέλητης ἐμφάνισής του, ἐκλήφθηκε ὡς φυγᾶς. Ἐκεῖ μάλιστα τοῦ ἔκλεψαν καὶ δύο χρυσὰ νομίσματα πού προορίζονταν γιὰ τὰ ναῦλα του. Μετά τὴν ταλαιπωρία αὐτὴ ἐγκατέλειψε τὴ σκέψη γιὰ τὸ ταξίδι θεο-

ρῶντας τὰ ἐμπόδια πού παρουσιάστηκαν ὡς θέλημα Θεοῦ καὶ ἐνέργειά Του νὰ ἐμποδίσει τὴν ἀναχώρησή του.

Βέβαιος πλέον ὁ Ἅγιός μας ὅτι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἦταν νὰ παραμείνει στήν Κύπρο ζητᾶ νὰ βρεῖ τόπο κατάλληλο γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ. Σὲ ἀπόσταση ἑπτὰ περίπου μιλίων βορειοανατολικὰ τοῦ φρουρίου, ὅπου εἶχε φυλακισθεῖ ὑψώνονται λόφοι, καταπράσινοι τότε, σήμερα γυμνοί, τῶν ὁποίων δεσπόζει κορυφὴ μέ τὸ ὄνομα «Μελισσόβουνος». Σ' αὐτὰ τὰ ὑψώματα ἀνεζήτησε καταφύγιο, τὸ ὁποῖο καὶ ἀνεκάλυψε στό ἄκρο «στενῆς κοιλάδος, κατὰ τὴν 24ην Ἰουνίου 1159, ἑορτὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Τιμίου Προδρόμου»¹². Δέν ἦταν ὅμως βέβαιος, ἂν ἐδῶ ἔπρεπε νὰ παραμείνει καὶ νὰ συνεχίσει τὴν ἄσκησή του. Στὴν ἀγωνιώδη ἀναζήτηση νὰ βρεῖ τὸν κατάλληλο τόπο στόν ὁποῖο εὐδοκεῖ ὁ Θεός νὰ στήσει τὸ ἀσκητήριό του, ἔλαβε πληροφορία ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση ἑνὸς ἄστρου τὸ ὁποῖο ξεκινοῦσε τὴ νύκτα ἀπὸ τὸν τόπο πού βρισκόταν ὁ Ἅγιος καὶ ἔφθανε σὲ ἕνα σημεῖο τῆς ἀπέναντι ἀπότομης πλευρᾶς, ὅπου καὶ χανόταν. Συγχρόνως ἄκουε παράξενη φωνή, πού τοῦ ἔλεγε ὅτι ἐκεῖ ἦταν ὁ τόπος, ὅπου ἔπρεπε νὰ μονάσει. Ἀφοῦ αὐτὸ ἐπαναλήφθηκε τρεῖς φο-

¹² Ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Νεοφύτου, ὁ.π., σ. 32.

ρές, τότε ὁ Ἅγιος ἀποφάσισε νά προχωρήσει μέχρις ἐκεῖνο τό σημεῖο καί νά δεῖ ἂν πράγματι τό μέρος ἦταν κατάλληλο. Ὅταν μετά ἀπό κοπιώδη προσπάθεια τριῶν ἡμερῶν ἔφθασε στό σημεῖο πού τοῦ εἶχεν ὑποδειχθεῖ, βρῆκε σπήλαιο μέσα σέ ἀπόκρημνο βράχο καί «πλησίον του πηγῆν, τὰ μόνα ἀπαραίτητα δι' ἓνα ἀσκητήν».

Σ' αὐτή τήν ἀπομακρυσμένη καί ἔρημη σπηλιά, ἐγκαταστάθηκε, ὅπου καί ἴδρυσε τήν περίφημη Ἐγκλειστρα του. Ἐκεῖ ἔζησε αὐστηρή ἀσκητική ζωή μέχρι τό θάνατό του. Γιά ὅσους ἀξιῶνται νά ἐπισκεφθοῦν, ὡς ταπεινοί προσκυνητές, τήν Ἐγκλειστρα τοῦ ἀγίου, δέν μένει ἡ παραμικρή ἀμφιβολία ὅτι ὁ ὄσιος Νεόφυτος ὑπῆρξε τό κλέος τοῦ μοναχισμοῦ τῆς Κύπρου. Αὐτή εἶναι «ὁ ἀψευδῆς μάρτυρας τῆς ἀγίας καί θεοφιλοῦς ζωῆς του..., πού διαλαλεῖ μέσα στους αἰῶνες τοὺς κοπιώδεις πνευματικούς καί ἀσκητικούς του ἀγῶνες»¹³.

Τό θαυμαστό εἶναι ὅτι ὁ πρῶην ἀγράμματος «Νεόφυτος μοναχός καί Ἐγκλειστος» ὑπῆρξε ἡ δόξα τοῦ κυπριακοῦ μοναχισμοῦ ὄχι μόνο γιά τήν ὀσιότητα τῆς ζωῆς του, ἀλλά καί γιά τό συγγραφικό του ἔργο. Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος «συνέγραψε συνολικά δεκαἕξι ἔργα «χάριτος Πνεύματος Ἁγίου», μεστά θεολογικοῦ περιεχομένου καί πνευματικῶν ἀναβάσεων. Ὁ Κάρολος

Κρουμβάχερ τόν κατατάσσει μαζί μέ τόν Εὐστάθιο Θεσσαλονίκης καί τόν Μιχαήλ Ἀκομνάτο, ἀνάμεσα στους τρεῖς διακεκριμένους ἐκκλησιαστικούς ρήτορες καί λογίους τοῦ 12ου αἰῶνα»¹⁴.

* * *

Μελετώντας τά ἔργα τοῦ ὀσίου Νεοφύτου πειθόμαστε ὅτι ὁ ἅγιος δέν εἶναι μόνο ὁ βαθύς θεολόγος, πού ἄνετα θά μπορούσε νά χαρακτηρισθεῖ ὡς νηπτικός πατέρας τῆς Ἐκκλησίας καί τὰ κείμενά του ὡς φιλοκαλικά, ἀλλά καί μιά πολύ σπουδαία σύγχρονη ἱστορική μαρτυρία τῶν συμβάντων τῆς ἐποχῆς του. «Τά διάφορα φυσικά φαινόμενα (σεισμοί, ἀνομβρίες κ.ἄ.), οἱ πειρατικές ἐπιδρομές, ἡ κατάκτηση τῆς Κύπρου ἀπό τόν ἄγγλο Ριχάρδο Λεοντόκαρδο... περιγράφονται ἀπό τόν Ἐγκλειστο Νεόφυτο καί μάλιστα ὄχι ὑπό τό πρίσμα τοῦ οὐδέτερου παρατηρητῆ, ἀλλά μέ τόν πόνο καί τήν ὀδύνη τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου πού βλέπει τόν λαό του νά ταλαιπωρεῖται καί νά ὑποφέρει ἀπό τοὺς ἰσχυροὺς τοῦ κόσμου τούτου. Ταυτόχρονα ὁ Ἅγιος προσφέρει στόν λαό του μηνύματα πνευματικῆς ἀντίστασης καί ἠθικῆς ἐγρήγορησης γιά ὑπέρβαση τῶν συμφορῶν τῆς ἐποχῆς του ἀλλά καί τῶν δυσκολιῶν κάθε ἐποχῆς»¹⁵, καί τῆς δικῆς μας, ἰδιαίτερα μάλιστα

¹³ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, *Συγγράμματα*, τόμος Α', σελ. ια'.

¹⁴ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, *Συγγράμματα*, τόμος Α', σελ. ια'-ιβ'.

¹⁵ Ὁ.π., σ. ιβ'.

Τερός Ναός Ἁγίου Νεοφύτου Ἀνθούπολης.

τοῦ ἔτους πού διανύουμε μέ τή σκληρή δοκιμασία τῆς λοιμικῆς νόσου πού ταλανίζει ὀλόκληρο τόν πλανήτη, χωρίς νά μπορεῖ κανείς νά δεῖ πίσω ἀπό τά φαινόμενα τά ὑφαινόμενα.

* * *

Ὅπως φαίνεται ἀπό τά κείμενά του ὁ ἅγιος Νεόφυτος εἶχε μελετήσει πολύ καί σέ βάθος καί εἶχε ἀφομοιώσει τούς ἐκκλησιαστικούς πατέρες, ὄχι μόνο τούς «μεγάλους» Βασίλειο, Χρυσόστομο κλπ, ἀλλά καί τούς νηπιτικούς, ὅπως τοῦ «Μεγάλου Ἡσαΐου τοῦ ἀσκητοῦ» καί «τοῦ μακαρίου καί τρισσοσίου καί ἀγγέλου ἐν ἀνθρώποις τῆς Κλίμακος Ἰωάννου».

Κατά τόν ὄσιο Νεόφυτο ἡ μελέτη τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, πολύ βοηθοῦν τόν ἄνθρωπο στή ζωή τῆς ἀρετῆς. Γράφει: «Ὅπου γάρ συνεχῆς μνήμη ἐντολῶν, ἔπεται πάντως καί τὸ ποιῆσαι αὐτάς, ὅπου δέ λήθη ἐντολῶν καί τὸ ποιῆσαι πάντως ἀφίσταται. ἴσμεν γάρ ὅτι οὐδεὶς δύναται ποιεῖν ὃ ἐπὶ μνήμης οὐκ ἔχει ποσῶς». Τό νά

θυμᾶται κανείς τίς ἐντολές τόν βοηθά στό νά τίς ἐφαρμόσει. Ὅπου ὅμως ὑπάρχει λήθη τῶν ἐντολῶν -θά λέγαμε ἐμεῖς ἄγνοια τῶν Γραφῶν-, ἐκεῖ ὑπάρχει ὡς φυσικό ἐπακόλουθο ἡ περιφρόνηση τῶν ἐντολῶν.

Κατά τόν ἅγιο μας πυρήνας τοῦ «κατ' εἰκόνα» εἶναι τό αὐτεξούσιο. Γράφει: «Ὁ μὲν ἀγαθὸς καί φιλόανθρωπος Θεὸς κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσιν αὐτοῦ τόν ἄνθρωπον ἔπλασε καί τὸ αὐτεξούσιον ἐχαρίσατο... ἡμεῖς δέ τὸ αὐτεξούσιον εἰληφότες εἰς ἀτόπους ἐννοίας καί πράγματα αὐτὸν παροργίζομεν».

Ὁ πνευματικὸς ἀγώνας γιὰ τή νέκρωση τῶν παθῶν, τήν κατάκτηση τῶν ἀρετῶν καί τήν ἐν Χριστῷ τελείωση εἶναι ὠραῖος, εἶναι ὁ «καλὸς ἀγών», ἀπαιτεῖ ὅμως πολλές δυνάμεις καί ἀντοχές ψυχικῆς ἀκατάβλητες. Γι' αὐτὸ συμβουλεύει ὁ ὄσιος Νεόφυτος: «Ἐννοήσωμεν τῶν ἁγίων τὰ κατορθώματα, ἐννοήσωμεν καί ἡμῶν τὰ ἐλαττώματα καί ἴδωμεν πόσον τὸ μέσον ἡμῶν τε κάκεινων, καί εὐρήσωμεν

πολλήν διαφορὰν μεταξύ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν. Καὶ ἴδωμεν ὡς σαρκοφόρους ἀγγέλους ἐκείνους (ἡμᾶς δὲ ὀκνῶ κἄν ἀνθρώπους εἶναι εἰπεῖν) καὶ ζητήσωμεν καὶ διαπορήσωμεν πόθεν ἡ τοσαύτη γέγονε διαφορὰ...».

Καθὼς τώρα βλέπουμε τὴν ἀπόστασιν πού μᾶς χωρίζει ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς «σαρκοφόρους ἀγγέλους», τοὺς ἁγίους ὑπάρχει ὁ κίνδυνος τῆς ἀποθάρρυνσης καὶ τῆς ἀπογοήτευσης. Προκειμένου λοιπὸν νὰ μᾶς προφυλάξει ἀπὸ μιά τέτοια κατάστασιν, ἀλλὰ καὶ νὰ μᾶς προβληματίσει ταυτόχρονα, μᾶς παρακινεῖ νὰ ἐξετάσουμε τὸν ἐσωτερικὸν μας κόσμον, ὥστε νὰ ἀνακαλύψουμε γιατί ὑπάρχει αὐτὴ ἡ ἀπόστασις καὶ ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴ δική μας ζωὴ καὶ τὴ ζωὴ τῶν ἁγίων. Καὶ ὅταν μὲ ταπείνωσις δοῦμε πρὸς ὑστεροῦμε, νὰ θελήσουμε νὰ τοὺς μιμηθοῦμε.

Ὁ Κύριος μᾶς δίδαξε τὴν ἀνάγκη τῆς προσευχῆς. Μάλιστα τὴν ὑπέδειξε μαζί μὲ τὴ νηστεία ὡς τὰ δύο ἰσχυρὰ ὄπλα κατὰ τοῦ ἀνθρωποκτόνου ἀντιπάλου μας, τοῦ «πονηροῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου». Καὶ ὁ ὁσῖος Νεόφυτος μιλώντας γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ θέμα τῆς προσευχῆς σημειώνει: Ἀναρωτιέσαι χριστιανέ καὶ λέεις: «πῶς ἐξαιτήσομαι ἄγροικος ὢν»; Πῶς νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀφοῦ εἶμαι ἀμαθής; Καὶ ἀπαντᾷ: «Οὐ χρειάζεσαι τεχνολογίας πρὸς ταύτην τὴν αἴτησιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπλότητος· ὡς ὁ ἄσωτος ἐπιστρέψωμεν, ὡς ὁ τελώνης δακρύσωμεν καὶ ὡς ὁ ληστής

ἀνακράξωμεν· «μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου»· ληστικὰ γάρ μου τὰ ἐπιτηδεύματα· οὐκ ἄλλον τινὰ ἄλλ' ἐαυτὸν ἐκληστεύων καθ' ἐκάστην οὐ παύομαι...». Ἡ προτροπὴ αὐτὴ τοῦ ἁγίου θὰ μποροῦσε νὰ ἀποτελέσει τὴν κατακλειδὰ τοῦ παρόντος. Δηλαδή, ἐπιστροφὴ στοὺς πατρικούς κόλπους τοῦ προδομένου Θεοῦ μὲ τὴ συντριβὴ τοῦ ἀσώτου, τὴ ταπείνωσις τοῦ τελώνη καὶ τὴ μετάνοια τοῦ ληστή. Δὲν μᾶς ἀφήνει ὁμως ὁ ἅγιος νὰ τερματίσουμε τὸν λόγο παρὰ μόνον ἂν καταθέσουμε τὸν ὠραῖο στοχασμὸν τοῦ τὸν σχετικὸν μὲ τὸν θεῖον ἔρωτα, πού πρέπει νὰ πυρπολεῖ κάθε χριστιανικὴ ψυχὴ. Γράφει ὁ ἅγιος: «Ὁ Δαυὶδ χορτασθῆναι ποθῶν τῆς θείας ὄψεως δυσωπῶν ἔλεγε: «Χορτασθῆσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναι με τὴν δόξαν σου». Πάντα γὰρ ἔχουσι κόρον τὰ πρόσκαιρα, ἐξ οὗ καὶ ἀηδία τις πολὺ λάκκις πέφυκε τίκτεσθαι. Διψῶν γὰρ τις ἢ πεινῶν ἢ ἐρῶν σαρκικῶς, εἶτα τούτων εἰς κόρον μετασχὼν ἀηδῶς λοιπὸν ἔχει πρὸς ταῦτα· τοῦ δὲ θεοῦ ἔρωτος οἱ ἐρασταὶ ἀηδῖαν ἢ κόρον τῆς αὐτῶν ἐφέσεως οὐ λαμβάνουσι».

Ἄς πρὸς βεβῆται ὁ ἅγιός μας στὸν Κύριον τῶν δυνάμεων γιὰ τὸ νησί του, τὴν ἀγαπημένην μας πατρίδα Κύπρον καὶ τὸν λαὸν της, γρήγορα νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τῶν νέων «σκαιῶν», ὥστε λυτρωμένη ἀπὸ τὰ δεινὰ νὰ ζήσει, μὲ ἀκόμη περισσότερο ζῆλον καὶ συνέπεια, τὴν «ἐν Χριστῷ ἐλευθερίᾳ» καὶ νὰ ἀπολαμβάνει ὁ λαὸς της τὴν ἐν Αὐτῷ «σωτηρίαν».

ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου

Περί τῶν κατὰ χώραν Κύπρον σκαιοῶν

Μετάφραση: Σωκράτη Νικολάου
Φιλολόγου

Ὁ μεστός θείας Χάριτος λόγος τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου ἀποτελεῖ σπουδαία κληρονομιά στήν ὀρθόδοξη παράδοση. Ὡς ὁπτηρός καί, συνάμα, πολυγραφότατος μελετητής τοῦ λόγου (καί τοῦ Λόγου) θεωρεῖται ἕνας ἀπό τοὺς σημαντικότερους Κυπρίους συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς του. Μάλιστα, τό ἔργο του, ἐνδεδυμένο, πολλές φορές, μέ ἱστορικό μανδύα, συνιστᾷ ἀξιόπιστο πρωτογενές ὑλικό γιά τήν ἱστορία τῆς νήσου μας. Ἐνα τέτοιο δεῖγμα εἶναι καί ἡ πιό κάτω ἐπιστολή πού φέρει τόν τίτλο «Νεοφύτου πρεσβυτέρου, μοναχοῦ καί ἐγκλείστου περί τῶν κατὰ χώραν Κύπρον σκαιοῶν».

Σύννεφο κρύβει τόν ἥλιο καί ὀμίχλη τά βουνά καί τοὺς λόφους, ἐξαιτίας τῶν ὁποίων ἐμποδίζεται ἡ ζεστασιά καί οἱ φωτεινές ἀκτίνες τοῦ ἡλίου γιά ὀρισμένο χρονικό διάστημα· ἐμποδίζει κι ἐμᾶς ἐδῶ καί δώδεκα χρόνια τό σύννεφο καί ἡ ὀμίχλη ἀλλεπάλληλων κακῶν πού ἔχουν συμβεῖ στή χώρα (μας). Γιατί ὅταν κατακτήθηκε ἡ Ἰερουσαλήμ ἀπό τόν ἄθεο Σαλαχαντί (καί) ἡ Κύπρος ἀπό τόν Ἰσαάκιο Κομνηνό, ἀπό τότε μάχες καί πόλεμοι, ταραχές καί ἀκαταστασίες, λαφυραγωγίες καί τρομερά γεγονότα σκέπασαν τή γῆ, στήν ὁποία οἱ ἀναφερθέντες διοίκησαν, χειρότερα κι ἀπό τά σύννεφα καί τήν ὀμίχλη. Γιατί νά, ὁ ζωηφόρος τάφος τοῦ Κυρίου μας καί οἱ ὑπόλοιποι ἅγιοι (τόποι) δόθηκαν στοὺς σκύλους Μουσουλμάνους γιά τίς ἁμαρτίες μας, καί δακρύζει σ'

αὐτὴ τὴ συμφορὰ κάθε ψυχὴ πού ἀγαπᾷ τὸν Θεό. Ὅταν τὰ ἔθνη ταράχθηκαν καὶ τὰ βασίλεια ἔχασαν τὴ δύναμή τους, σύμφωνα μέ τίς γραφές, ὁ (βασιλιάς) τῆς Ἀλαμανίας (= Γερμανίας) ἐννοῶ καὶ ὁ (βασιλιάς) τῆς Ἑγκλινας (= Ἀγγλίας) καὶ σχεδόν κάθε ἔθνος κινήθηκαν γιὰ νά ἀπελευθερώσουν τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τίποτα δέν κατόρθωσαν· διότι ἡ πρόνοια (τοῦ Θεοῦ) δέν εὐδόκησε νά διώξει τοὺς σκύλους καὶ νά φέρει στή θέση τοὺς λύκους. Καὶ νά, δώδεκα χρόνια, τὰ κύματα ὑψώνονται χειρότερα.

Καὶ ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ πνευματικός γιὸς μας, γιὰ τὸν ὁποῖον γράψαμε τὰ παρόντα κακά, ἐπειδὴ δέν ἄντεχε νά βλέπει καὶ νά ἀκούει καὶ νά ὑποφέρει, ξέφυγε μέ ὄξυδέρκεια καὶ τεχνάσματα μαζί μέ ὅλο τὸν λαό του ἀπὸ τὰ μολυσμένα μέ αἷμα χέρια χάρη στή θεία δύναμη, καὶ ἀφοῦ ἐπισκέφθηκε τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινούπολης, Ἄγγελο, ἔγινε δεκτός μέ τιμές καὶ ἔλαβε ἀπὸ αὐτὸν δῶρο. Ἐγώ, λοιπόν, ἐκπληρώνοντας τὴν ὑπόσχεσή (μου), γράφω μέ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ὑπόλοιπα, ὅπως ὑποσχέθηκα, ἀναγγέλλοντας τὴν τωρινὴ δύσκολη κατάσταση, ἡ ὁποία κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δέν γνωρίζει πού πρόκειται νά καταλήξει, ἐκτός ἀπὸ τὸν μόνο πού προστάζει τὴ θάλασσα καὶ τοὺς

ἀνέμους καὶ γαληνεύουν. Παράξενα καὶ πρωτάκουστα κακά ἔχουν συμβεῖ σέ αὐτὴ τὴ χώρα, καὶ τέτοια, πού ὅλοι οἱ πλούσιοι αὐτῆς (τῆς χώρας) ξέχασαν τὸν πλοῦτο τους, τίς λαμπρές κατοικίες τους, τίς οἰκογένειές τους, τοὺς ὑπηρέτες τους, τοὺς δούλους τους, τὰ πολυάριθμα κοπάδια τους, τίς ἀγέλες τους, τοὺς χοίρους καὶ τίς ἀγελάδες τους, κάθε εἶδους βοσκοτόπους, τοὺς σιτοβολῶνες, τὰ καρποφόρα ἀμπέλια καὶ τοὺς ποικιλόχρωμους κήπους, καὶ μέ πολλὴ βιασύνη ἀπέπλευσαν μυστικά σέ ξένους τόπους καὶ στή βασιλίδα τῶν πόλεων. Ὅσοι δέν κατόρθωσαν νά διαφύγουν, ποιὸς εἶναι ἱκανὸς νά ἐκθέσει τὴν τραγωδίαν τῶν θλίψεών τους, τίς ἀνακρίσεις, τίς δημόσιες φυλακίσεις, τὴν ἐξαναγκαστικὴ ἀπόσπασή τῶν χρημάτων, ἀλλὰ καὶ τόσες χιλιάδες ἄλλα; Ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ἐπέτρεψε νά γίνουν ἡ δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ ἐξαιτίας τῶν ἀρίφνητων ἁμαρτιῶν μας, γιὰ νά κριθοῦμε ἄξιοι συγχώρεσης, ἀφοῦ ταπεινωθοῦμε.

Υπάρχει (μία) χώρα, ἡ Ἑγκλιτέρρα (= Ἀγγλία), πιο πέρα ἀπὸ τὴν Ῥωμανίαν στὸν βορρᾶ, ἀπὸ τὴν ὁποία νέφος Ἑγκλίνων μαζί μέ τὸν ἡγεμόνα τοὺς μπηκαν σέ μεγάλα πλοῖα πού ὀνομάζονται «νάκκες» καὶ ἔπλευσαν γιὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, γιὰ νά ἐγκατασταθοῦν. Γιατί τότε

Ἱερά Μονή Ἁγίου Νεοφύτου.

καί ὁ ἄρχοντας τῶν Ἀλαμάνων, μέ ἐννιακόσιες χιλιάδες (στρατιῶτες), ὅπως λένε, κατευθυνόταν κι αὐτός (διά ξηρᾶς) πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα· περνώντας, ὅμως, ἀπό τό Ἰκόνιο καί διερχόμενος τίς ἀνατολικές περιοχές (τῆς Μικρᾶς Ἀσίας), τό στράτευμα ἀποδεκατίστηκε ἐξαιτίας τῆς μεγάλου μήκους πορείας, τῆς πείνας καί τῆς δίψας, ὁ βασιλιάς τοῦς πνίγηκε σέ κάποιον ποταμό καθὼς τόν διέβαινε ἔφιππος. Ὁ Ἰγκλίτερ (= Ἄγγλος βασιλιάς), ὅταν ἀποβιβάστηκε στήν Κύπρο, τή βρῆκε, ὁ πανάθλιος, σάν θηλάζουσα μητέρα, καί, ἂν δέν εἶχε γίνεαι αὐτό, θά εἶχε τήν ἴδια τύχη καί αὐτός μέ τόν Ἀλαμάνο. Ἀλλά τό πῶς κατέλαβε τήν Κύπρο, θά τό περιγράψω καί αὐτό μέ συντομία.

Ὅταν κατέστη ἀνάγκη, ὁ εὐσεβέστατος, μέ μακάριο τέλος, αὐτοκράτορας Μανουήλ Κομνηνός, νά στείλει κάποιον φρουρό στά αὐτοκρατορικά φρούρια τῆς Ἀρμενίας, στέλλει κάποιον ἀπό τοῦς συγγενεῖς του, ἀρκετά νέο, μέ τό ὄνομα Ἰσαάκιος· αὐτός, ἀφοῦ προφύλαξε τά κάστρα γιά κάποιο

χρονικό διάστημα, ξεκινᾷ πόλεμο ἐναντίον τῶν Ἀρμενίων καί ἀφοῦ αἰχμαλωτίστηκε ἀπ' αὐτούς, πωλήθηκε στοῦς Λατίνους. Αὐτοί τόν εἶχαν σιδηροδέσμιο γιά πολλά χρόνια. Ὅταν πέθανε ὁ θεῖος του, ὁ αὐτοκράτορας Μανουήλ, ἄφησε τήν αὐτοκρατορία στόν γιό του Ἀλέξιο, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀκόμη μικρό παιδί· γιά τόν λόγο αὐτό, ὁ Ἀνδρόνικος, ὁ θεῖος του, ὁ ὁποῖος βασιλεύσε μαζί του, σκοτώνει τό παιδί καταλαμβάνοντας τήν ἐξουσία. Μέ παράκληση τῆς συγκλήτου, στέλλει πολλά λύτρα καί ἀγοράζει ἀπό τοῦς Λατίνους τόν προαναφερθέντα Ἰσαάκιο. Αὐτός, ὅταν ἦρθε στήν Κύπρο, τήν καταλαμβάνει καί ἀνακηρύσσεται βασιλιάς, καί τήν ἐξουσιάζει γιά ἑπτὰ χρόνια· καί

ὄχι μόνο κατέστρεψε τή χώρα καί ἄρπαξε τίς περιουσίες τῶν πλουσίων, ἀλλά καί τούς ἴδιους τους ἄρχοντες του τούς κυνήγησε καί τούς προκάλεσε κακό, ὥστε ὅλοι νά ζοῦν μέσα στή θλίψη καί νά ἐπιζητοῦν κάποιο τρόπο γιά νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό αὐτόν.

Καθώς ἔτσι εἶχαν τά πράγματα, νά καί ὁ Ἰγκλίτερ ἀποβιβάζεται στήν Κύπρο καί ὅλοι ἔτρεξαν γρήγορα σέ αὐτόν. Τότε ὁ αὐτοκράτορας (Ἰσαάκιος), ἀφοῦ ἐγκαταλείφθηκε ἀπό τόν λαό, παραδόθηκε στούς Ἰγκλιτέρους. (Ὁ Ἰγκλίτερ) τόν ἔδωσε μέ σιδερένιες ἀλυσίδες καί, ἀφοῦ ἄρπαξε τούς τεράστιους θησαυρούς του καί ληλάτησε φοβερά τή χώρα, ἔπλευσε πρὸς τήν Ἱερουσαλήμ, ἀφήνοντας πλοῖα νά ξεγυμνώσουν τή χώρα καί, στή συνέχεια, νά τόν ἀκολουθήσουν. Τόν βασιλιά τῆς Κύπρου Ἰσαάκιο τόν κλείνει σιδηροδέσιμο στό κάστρο πού ὀνομαζόταν Μάρκαππος. Ὁ ἁμαρτωλός (Ἄγγλος βασιλιάς) δέν κατόρθωσε τίποτα ἐναντίον τοῦ ὁμοίου του Σαλαχαντίν, κατόρθωσε μόνο αὐτό: νά πωλήσει τή χώρα στούς Λατίνους (ἐναντι) διακοσίων χιλιάδων λίτρων χρυσοῦ. Γι' αὐτό πολὺς (ἦταν) ὁ ὀδυρμός καί ἀφόρητος ὁ καπνός, ὅπως προαναφέρθηκε, πού ἦρθε ἀπό τόν βορρᾶ. Αὐτός πού θέλει νά μιλήσει γι' αὐτά μέ λεπτομέρεια, δέν θά τόν

ἀρκέσει ὁ χρόνος.

Ὅπως ἡ θάλασσα ἀγριεύει ἀπὸ τήν πολλή τρικυμία καί τήν καταγίδα, τίποτα διαφορετικό δέν συμβαίνει τώρα στή χώρα μας, περισσότερο, ἀκόμη, καί χειρότερο ἀπὸ τήν ἀγριεμένη θάλασσα. Γιατί τήν ἀγριότητα ἐκείνης τῆ διαδέχεται ἡ γαλήνη· ἐδῶ, ἡ ταραχή αὐξάνεται καθημερινά καί δέν ἔχει τελειωμό· δέν μπορεῖ νά ἀκούσει «ὡς ἐδῶ θά ἔρχεσαι καί ὄχι πιό πέρα, ἀλλά ἐδῶ θά σπάζουν τά κύματά σου». Στό Λευιτικόν ἔχουν γραφεῖ ξεκάθαρα τά παρόντα κακά τῆς χώρας μας, δηλαδή πόλεμοι, ἥττες, ἄσκοπες σπορές ἀπὸ τίς ὁποῖες θά τρέφονται οἱ ἐχθροί μέ τούς δικούς μας κόπους, (ὅτι) ἡ δύναμή μας χάθηκε, καί γίναμε πολὺ λίγοι, καί (ὅτι) ὁ ξένος λαός στή χώρα μας αὐξήθηκε σέ μεγάλο βαθμό. Ὁ Θεός λέει «στραφήκατε ἐναντίον μου καί ἐγὼ θά στραφῶ ἐναντίον σας μέ θυμό». Καί, βέβαια, ἔτσι ἔγινε. Γιατί ἂν ἀκόμη κάποιοι, ἀφοῦ ἀσθενήσει, μολυνθεῖ, οὔτε ὁ γιατρός μπορεῖ νά τόν θεραπεύσει καυτηριάζοντας τήν πληγή του. Εἶναι φανερό ὅτι καί ἐμεῖς ἐπειδὴ πικράναμε πολὺ τόν πανάγαθο ἰατρό μας καί στραφήκαμε ἐναντίον του, στράφηκε καί αὐτός ἐναντίον μας, προκαλώντας μᾶς πικρία μέ στόχο τή σωτηρία μας.

Ἐπισκόπου Χύτρων κ. Λεοντίου

Μέ πολλή χαρά καί συγκίνηση χαιρετίζω σήμερα τό Α' Διεθνές Συνέδριο γιά τόν Ἅγιο μας, τόν Ἅγιο Νεόφυτο τόν Ἐγκλειστο. Καί ἀρχίζοντας τόν χαιρετισμό μου, θά τολμήσω νά δανεισθῶ τή φράση τοῦ Κυρίου, στή γνωστή Ἀρχιερατική του προσευχή, τήν ὁποία ἀπηύθυνε πρὸς τόν Θεό Πατέρα λίγο πρὶν ἀπό τό Πάθος του: «Τό ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω». Τούς ἴδιους λόγους ἀπευθύνουμε καί ἡμεῖς πρὸς τόν μεγάλο αὐτό Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας μας καί προστάτη Ἅγιο τῆς Μονῆς μας, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ὁλοκλήρωσης τῆς κριτικῆς ἔκδοσης ὄλων τῶν διασωθέντων συγγραμμάτων του. Μέσα στήν ἀναστάσιμη αὐτή περίοδο τῆς Διακαινησίμου ἑβδομάδας μᾶς πλημμυρίζει ἡ πρόσθετη χαρά, καθόσον ἔχουμε πλέον στά χέρια μας τό πολύτιμο συγγραφικό ἔργο «τοῦ πρεσβυτέρου μο-

ναχοῦ καί ἐγκλειστοῦ» Ἁγίου Νεοφύτου.

Ὑστερα ἀπό πολύ κόπο, ἐκλεκτοί Πανεπιστημιακοί Καθηγητές, μέ ὑψηλό αἶσθημα ἐπιστημονικῆς εὐθύνης, σέ συνεργασία μέ τή Μονή μας, ἐξέδωσαν σέ ἕξι καλαίσθητους Τόμους τήν πνευματική παρακαταθήκη τοῦ Ἁγίου μας. Τούς εὐχαριστοῦμε ἀπό τά βάθη τῆς καρδιάς μας καί τούς εὐγνωμονοῦμε. Εὐχόμεθα στόν Ἀναστάνα Κύριο νά τοῦς ἀνταποδίδει, διά τῶν πρεσβειῶν τοῦ Ἁγίου μας, ἀφειδώλευτα τίς εὐλογίες Του. «Φωνή βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ», «φωνή ὑδάτων πολλῶν». Οἱ χειμαρῶδεις λόγοι τοῦ Ἁγίου ἀπό τήν ἔρημο τῆς Ἐγκλείστρας μποροῦν πλέον νά γίνουν γνωστοί σ' ὅλα τά μήκη καί πλάτη τῆς γῆς.

Θέλω νά ὑπογραμμίσω ὅτι ὁ ἅγιος Νεόφυτος, ἄν καί ταπεινῆς καταγωγῆς, δέν ἦταν ἓνα τυχαῖο πρόσωπο,

¹ Ἀπόσπασμα ἀπό τόν Χαιρετισμό στό Α' Διεθνές Συνέδριο γιά τόν Ἅγιο Νεόφυτο τόν Ἐγκλειστο, πού ἔγινε στήν Πάφο στίς 22-26 Ἀπριλίου 2009. Ἀπό τά *Πρακτικά Α' Διεθνούς Συνεδρίου. Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος. Ἱστορία-Θεολογία-Πολιτισμός*, ἐκδ. Τεράς Βασιλικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 2010, σ. 51-56.

δέν ἦταν ὡς «εἷς ἐξ ἡμῶν». Ἦταν ἓνα ἐκλεκτό σκεῦος, ἓνα «ὄργανον» τοῦ Παναγίου Πνεύματος, κατακοσμημένο μέ τά «μυρίπνοα ἄνθη» τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, ἓνας ἀγωνιστής τῆς πίστεως, πού συνεχίζει καί σήμερα νά στηρίζει καί νά παιδαγωγεῖ κατά Χριστόν τόν λαό τοῦ Θεοῦ. Ἦλθε, νομίζω, στήν κατάλληλη στιγμή, λίγο πρῖν τήν πτώση τῆς Κύπρου στούς Σταυροφόρους, ὅποτε καί ἄρχισαν τά δισεκατόν χρόνια γιά τό νησί μας, πού ἔμελλε, δυστυχῶς, νά κρατήσουν μέχρι τίς μέρες μας. Ἐτερόδοξοι καί ἀλλόπιστοι κατακτητές ἐπέφεραν δεινά καί διήλθαν πολλές μεθόδους, προκειμένου νά διαστρέψουν ἢ νά ἐξαφανίσουν τήν ὀρθόδοξη πίστη. Ἡ πρόνοια ὁμως τοῦ Θεοῦ ἀνέδειξε ἓναν ἀγράμματο ἄνδρα μέ ταπεινή καταγωγή σέ ἓναν πνευματικό φάρο, πού κατηύγασε καί μυσταγόγησε τόν χριστιανικό λαό τῆς ἰδιαίτερῆς του πατρίδας. Ὁ ἅγιος Νεόφυτος εἶπε τό «ναί» στόν Θεό καί αἰχμαλωτίσθηκε ἀπό Αὐτόν καί ἔτσι ἔδειξε τήν ὁδό τῆς πραγματικῆς ἐλευθερίας στίς ἐπερχόμενες γενεές τῶν ὑποδούλων ὀρθόδοξων Κυπρίων. Ὅχι μόνο τά τάγματα

τῶν μοναχῶν, ἀλλά καί οἱ ἀπλοϊκοί εὐσεβεῖς χριστιανοί, ἀγάπησαν ἔκτοτε τόν Ἅγιο καί τόν εἶχαν ὡς πρότυπο, ὡς ἓνα φωτεινό παράδειγμα ἐλευθερίας καί πνευματικότητας. Σεμνύνεται ἡ Μονή τῆς Ἐγκλείστρας, γιατί ὁ ἅγιος Νεόφυτος μέ τή ζωή καί τό ἔργο του ἀναδείχθηκε σέ «καύχημα καί κλέος» τῆς ὀρθόδοξης Κύπρου καί κατέκτησε ἐπάξια ὑψηλότατο βᾶθρο ἀνάμεσα στούς Θεοφόρους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας.

Οἱ πνευματικές του ὑποθήκες ἀπευθύνονται στήν οἰκουμενική Ἐκκλησία καί καλύπτουν ἓνα εὐρύ πεδίο ἐκφάνσεων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καί κοινωνικοῦ βίου. Ὁ ἅγιος Νεόφυτος ὑποδεικνύει τήν ὁδό τῆς ἐκκλησιαστικότητας, κατ' ἀρχήν στούς μοναχοὺς καί στή συνέχεια σέ ὅλους τους πιστούς. Ἐπιμένει στήν ἀποταγή ἀπό τά ἐγκόσσια, στήν ἀκτημοσύνη, στήν ἀποφυγή τῆς ὑπεροψίας πού γεννᾷ ἡ ἐξουσία, στή συμμόρφωση πρὸς τίς ἐκκλησιολογικές ἀρχές πού ἔθεσαν οἱ ἱεροὶ κανόνες, στή νήψη, τήν ἐγκράτεια ἀπό τά πάθη, στήν ἀδιάλειπτη προσευχή, στήν εὐτακτική τέλεση τῶν Ἱ. Ἀκολουθιῶν, στή φιλαδελφεία, στήν ἀγάπη πρὸς τοὺς ἁγίους, στή συνεχή μελέτη τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, στή διασφάλιση τῆς ὀρθόδοξης ἰδιοπροσωπίας τῶν Κυπρίων. Ὁ λόγος του ἦταν καί παραμένει ἐπίκαιρος, ἂν λάβουμε μάλιστα ὑπόψη τίς παραπλήσιες δυσμενεῖς καταστάσεις πού κατέτρυχαν καί τότε καί συνεχίζουν καί σήμερα νά κατατρυχούν τήν Ἐκκλησία καί τήν Πολιτεία τῆς Κύπρου. Ὁ ἅγιος Νεόφυτος ἦταν ἔγκλειστος σέ μία σπηλιά γιά περισσότερα ἀπό πενήντα χρόνια καί ἀπό ἐκεῖ

*Εὐλογῶν
γάρ Αὐτόν εὐλογίαν
ἦν ἐκεῖνος οὐ χρήζει
ἀντευλογῆσει σε εὐλογίαν
ἦν σύ χρήζεις.*

*Ἑρμηνεία
τοῦ Ψαλτῆρος*

ἀφουγκραζόταν τά προβλήματα τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καί ἔδινε πρόσφορο καί ἀποτελεσματικό λόγο πρὸς τοὺς ἐμπλεκόμενους σέ αὐτά. Στὴν πομπή πρὸς καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἅγιός μας συμπορευόμενος, προηγουμένων τῶν χορῶν τῶν ἀγγέλων, τῶν

Ἀπὸ τὴ βράβευση τῆς ἔκδοσης τῶν Συγγραμμάτων τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, 2009.

πολυομιμάτων Χερουβεὶμ καὶ τῶν ἐξαπτερῶν Σεραφεῖμ, ἐν δόξῃ καὶ λαμπρότητι πολλή, ἀναπέμπει τὴν ἀέννητη δοξολογία πρὸς τὸν Θεό καὶ κράζει, τώρα πλέον ὡς «εἰς ἕξ ἡμῶν», τίς ἱκετηρίους δεήσεις γιὰ τὴν ποιμνὴ του καὶ τὸν λαό τῆς Κύπρου. Νοιώθουμε τὴν παρουσία του, αἰσθανόμεθα τὴν ἀγάπη του, ἐντρυφοῦμε στίς ἐντολές του καὶ θέλουμε νὰ διαδώσουμε τοὺς πνευματικούς του λόγους, γιὰ νὰ ἀκουστοῦν ἀπὸ ὅλους, ἐργαζομένους καὶ μὴ, σοφοὺς καὶ ἀσόφους.

«Σέ ἓναν κόσμον πού παραμορφώνεται ἀπὸ τὴν ἰδιοτέλεια καὶ τὴ βία, τὴν ἀποξένωση καὶ τὸν ἐγωκεντρισμό, ἡ μαρτυρία τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ ἀποτελεῖ ἀκόμη μία ὑπόμνηση γιὰ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ζωῆς: ὑπενθυμίζει ὅτι ἐκεῖνο πού ἀνακαινίζει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν κοινωνία εἶναι τὸ χριστιανικὸ ἦθος τῆς αὐτοπροσφορᾶς καὶ τῆς θυσίας. Τὸ μήνυμά του εὐαγγελίζεται ἓνα καινούργιο κόσμον, ἓνα κόσμον πού ἀνταποκρίνεται θετικά στὴν πρόσκληση ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, κόσμον στὸν ὁποῖο πληροῦνται ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα τῶν ἀνθρώπων γιὰ ἀλήθεια καὶ ἐλευθερία, ἀξιοπρέπεια καὶ εἰρήνη».

Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀξίωσε ἐμένα καὶ τὴν ἀδελφότητα τῆς Μονῆς μας νὰ δοῦμε περατωμένη τὴν κριτικὴ ἔκδοση τῶν πονημάτων τῶν Ἁγίων μας. Μετὰ ἀπὸ μία περίοδο ἑνὸς περίπου αἰῶνα, κατὰ τὴν ὁποία ἐξαγγελλόταν τὸ ἔργο χωρὶς ὅμως νὰ περατῶνεται, «ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου» καὶ χάρις στὴν ἀποφασιστικότητα τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ στὸν κόπο τῶν ἀκαδημαϊκῶν διδασκάλων, ὀλοκληρώθηκε. Καὶ φθάσαμε σήμερον σὸ Ἀ' Διεθνὲς Συνέδριον, κατὰ τὸ ὁποῖο θὰ ἀναπτυχθοῦν τὰ πορίσματα τῆς ἔρευνας πού προέκυψε ἀπὸ τὴν πολύμοχθη ἔκδοση τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἁγίου Νεοφύτου.

Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ εὐχαριστήσω τοὺς συντελεστὲς τοῦ ἔργου, εὐχόμενος τὰ ὀνόματά τους νὰ ἀκουστοῦν ἀπὸ τὸν Θεό καὶ νὰ ἐγγραφοῦν, διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ Ἁγίου, «ἐν βίβλῳ ζωῆς»...Τελειώνοντας, θέλω νὰ ἐκφράσω τὴν ἀπεριόριστη εὐγνωμοσύνη καὶ τίς θερμὲς μου εὐχαριστίες πρὸς τὸν Ἀναστάντα Κύριον, πού μᾶς ἀξίωσε νὰ φθάσουμε στὴ σημερινὴ ἡμέρα, καθὼς ἐπίσης καὶ στὸν Ἅγιόν μας πού μᾶς προσφέρει τὴ χάρα ἀυτὴ.

Σταχυολογήματα

στήν Ἀνθρωπολογία τοῦ Ὁσίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ.

Πρωτ. Σωκράτη Ἀνδρέου
Θεολόγου

Ἡ Βίβλος τῶν Κατηχήσεων τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου ἀποτελεῖ συλλογή ὁμιλιῶν καί κατηχητήριων λόγων, χωρισμένη σέ δύο βίβλους, πού ἀπευθύνονται πρὸς τοὺς μοναχοὺς τῆς Ἐγκλειστροῦ καί τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου τοῦ Κουτουσεβέντη¹. Μέσα ἀπὸ τὸ ἄρθρο αὐτό θά προσπαθήσουμε νά παρουσιάσουμε ὀρισμένες σκέψεις – σταχυολογήματα στὶς Κατηχήσεις τοῦ ὁσίου, ὅπου φαίνεται ἡ ποιμαντική καί πατρική ἔγνοια τοῦ ὁσί-

ου νά ἐρμηνεύσει καί νά ὑπομνηματίσει πτυχές τῆς βιβλικῆς καί πατερικῆς θεολογίας πού συσχετίζονται ἄμεσα μὲ τὴν περὶ ἀνθρώπου διδασκαλία καί τὴν ποθούμενη σωτηρία του².

Ἡ φυσιολογία, ἡ ψυχολογία, καί ἡ πνευματικότητα τῆς ἀνθρώπινης φύσης εἶναι «διαστάσεις» πού προσδιορίζουν τὴ ζωντανή καί δυναμικὴ ἀλήθεια τῆς ἀνθρώπινης πραγματικότητας. Ἡ ἀνθρώπινη φύση, ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴ της σύσταση, εἶναι ὄντως δυναμικὴ κα-

¹ Βλ. Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, Συγγράμματα, Τόμ. Β', Εἰσαγωγή στὴ Βίβλο τῶν Κατηχήσεων, Β. Κατσαροῦ, σελ. 75.

² «Ἐγὼ δέ οὐ τιμὴν ὑμᾶς ἀπαιτῶν λέγω ταῦτα· τιμὴν γάρ καί φιλοτιμίαν καί ὠφέλειαν ἐκείνην λογίζομαι τὴν ὑμῶν σωτηρίαν, τὴν ὑμῶν προκοπὴν, τὴν ἐκάστου ἐπιστροφὴν, τὴν ἐκάστου μετάνοιαν, τὴν ἐκάστου διόρθωσιν καί παντός κακοῦ ἀποχρῆν». Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, «Κατήχησις Θ': Περί τῆς Ε' ἑβδομάδος καί περὶ τῶν πέντε τοῦ σώματος αἰσθήσεων καί γραφικαὶ μαρτυρίαι καί παραινέσεις ὠφέλιμοι», Συγγράμματα, Τόμ. Β', σελ. 242.

Τοιχογραφία Ἐγκλειστρας
Ἁγίου Νεοφύτου.

θότι ἀποτελεῖ τό κατ' ἑξοχὴν εὐάρεστο ποίημα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ: «κατ' Εἰκόναν καί καθ' Ὁμοίωσιν»³. Αὐτή ἡ ἐνιαία ψυχοσωματική σύνθεση τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης, ἀναντίλεκτα «ταυτοποιεῖται» μέσα ἀπό τή διττή της πραγματικότητα: σῶμα καί ψυχή καί μάλιστα παραμένει ἄρρηκτα συνδεδεμένη καί ἀλληλοεξαρτώμενη «ἄχρι θανάτου». Ἡ παραπάνω ἀλήθεια δέν εἶναι μονάχα μία θεολογική διαπίστωση πού ἀπαντᾶται μέσα ἀπό τή Βιβλική καί Πατερική Παράδοση, ἀλλά εἶναι ὁ «νωπιαῖος

μυελός» τῆς ἀμφίπλευρης συνάντησης Θεοῦ καί Ἀνθρώπου. Ὁ Κτίστης «κατέρχεται» καί προσλαμβάνει τό «βρότειο γένος», «ὄλον τόν Ἀδάμ», ὅλη τήν ἀνθρώπινη φύση. Ὁ ἄνθρωπος δύναται νά ὑψωθεῖ κεχαριτωμένος καί νά ἀνέλθει θεαρέστως τή νοητή κλίμακα τήν ὁποία ὁ ἴδιος ὁ Θεός τοῦ παρέχει ὡς δῶρο σωτηρίας καί αἰωνίου τρυφῆς.

Ἰδιαίτερη σπουδαιότητα κατέχει ὁ Θ' Κατηχητικός Λόγος, μέσα ἀπό τόν ὁποῖο ὁ ὄσιος ἐκθέτει πολύ περιγραφικά καί συνάμα συνοπτικά, ἀλλά πάντοτε μέ πρωτόγνωρη μεστότητα καί ρητορική ἐμβριθεία, τήν περί τῶν πέντε αἰσθήσεων διδασκαλία. Ἡ φυσιολογία τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης ὅπως ἐκδηλώνεται μέσα ἀπό τά αἰσθητήρια ὄργανα, λαμβάνει τήν οὐσιώδη καί ὄντολογική πραγμάτωσή της καθώς αὐτή συμπλέκεται λογικά καί ὑπερλογά, μέσα ἀπό τά νοούμενα καί θεολογούμενα τοῦ ὄσιου. «Διά τῶν θυρίδων ἡμῶν...» κατονομάζοντας τίς πέντε αἰσθήσεις (ὄραση, ὄσφρηση, ἀκοή, γεύση καί ἀφή), «...οἱ βάρβαροι δαίμονες ἀκοντίζουσι βέλη αἰσχυρῶν ἐπιθυμῶν καί τραυματίζουσι καί ἀποκτείνουσιν ἡμῶν τάς ψυχάς»⁴. Ἔτσι προσβάλ-

³ Γεν. 1, 26-27.

⁴ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστου, «Κατήχησις Θ': Περί τῆς Ε' ἑβδομάδος καί περί τῶν πέντε τοῦ σώματος αἰσθήσεων καί γραφικά μαρτυρία καί παραινέσεις ὠφέλι-

λει ὁ πονηρός τίς ψυχές μας: κάποτε διά τῆς ὄρασης θέλοντας νά ἐρεθίσει τό «κάλλος τῆς ἐπιθυμίας», ἄλλοτε διά τῆς ἐμπαθοῦς ὀσφρήσεως, ἄλλοτε μέσφ τῆς βλαβερῆς ἀκοῆς, ἄλλοτε μέσφ τῆς λαίμαργης καί φιλήδονης γεύσεως καί τέλος μέσφ τῆς ἀφῆς ὅπου προάγεται ἡ πλεονεξία. Τά αἰσθητήρια ὄργανα ὅμως δέν ἐδόθησαν στόν αὐτεξούσιο ἄνθρωπο γιά νά θρέφουν τίς βαρβαρικές ἐπιδρομές τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ἀλλά «ὡς μέγα τί δῶρον ἡμῖν ἐχαρίσατο». Οἱ αἰσθήσεις δόθηκαν στόν ἄνθρωπο ὄχι γιά νά διάγει δι' αὐτῶν ἐμπαθῶς, ἀλλά διά τῆς εὐλόγου καί εὐχρηστης ἀξιοποίησής τους νά συνδράμουν στή δική μας σωτηρία. Χαρακτηριστικά ἀναφέρει: μέσα ἀπό τό στόμα νά μὴν εἰσέρχονται περιττές τροφές πού εἶναι ἀχρείαστες γιά τήν ἀναγκαία τροφή τοῦ σώματος, ἐνῶ ὅταν τό ἀνοίγουμε γιά νά ἐκφραστοῦμε, νά προφέρουμε λόγια πού εἶναι εὐάρεστα πρός τόν Θεό. Διά τῶν χειρῶν μας νά κάνουμε ἔργα τά ὅποια ἀρμόζουν στήν ἠθική μας προκοπή καθῶς αὐτά συνάμα ὑψώνονται ἱκετευτικά πρός δόξαν Θεοῦ. Ἡ ὀσφρηση ἅς εὐφραίνεται μέ τίς εὐωδίες τῶν μυροβόλων λειψάνων

τῶν ἁγίων μας οἱ ὅποιοι ἐκπνέουν εὐωδία σωτηρίας καί τέλος, ἡ ἀκοή μας ἅς τέρπεται ἀκούγοντας τά ἔνδοξα καί θαυμαστά τοῦ Θεοῦ.

Καθίσταται ἔτσι σαφές ὅτι ἡ ἐνάρετη καί εὐλογημένη χρήση τῶν πέντε αἰσθήσεων, προάγει καί αὐξάνει τό χρηστό καί εὐλαβές ἦθος τοῦ πιστοῦ Χριστιανοῦ. Ἡ ἀναγωγική ἐρμηνευτική σπουδαιότητα τόσο τῶν ὀφθαλμῶν, ὅσο καί τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων τά καθιστοῦν πλεόν «γεγυμνασμένα αἰσθητήρια» καθῶς ὅπως τονίζει ὁ ὄσιος «ἐκ τῶν ὀρωμένων κτισμάτων τόν κίστην θαυμάσαντες καί τά μὴ ὀρώμενα φαντασθέντες πρός αὐτόν ἀναδράμωμεν»⁵. Ἀκόμα καί ἡ φαντασία κατά τόν ὄσιο Νεόφυτο, δύναται νά θεραπεύσει τό ἐνδεχόμενο κενό πού τά αἰσθητήρια ὄργανα τοῦ σώματος ἀδυνατοῦν νά καλύψουν, ἀρκεῖ καί ἡ φαντασία νά προσβλέπει στόν ἀγῶνα πρός σωτηρία.

Ἕνας ἄλλος ἐξίσου σπουδαῖος «ἄξονας» τῆς Χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας εἶναι ἡ πνευματική ἐνδοσκόπηση καί μετάπλαση τῶν τριῶν βασικῶν ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου. Τή λογική, τήν ἐπιθυμία καί τό θυμοειδές⁶. Ὁ ὄσιος Νεόφυτος, ὡς γνήσιος καί αὐθεντικός φορέας τῆς βιβλικῆς ἀλήθειας καί τῆς

μοι», *Συγγράμματα*, Τόμ. Β', σελ. 239.

⁵ Ὁ.π., σελ. 240.

⁶ Βλ. Ἁγίου Νεοφίτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, «Κατήχησις Κ' (Βίβλος Δευτέρα): Ἀνακεφα-

προγενέστερης πατερικής παράδοσης, ξεκαθαρίζει ότι «πάντα γάρ ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός “καλά λίαν”... οὔτε Θεός αἴτιος παραβάσεως... ἀλλ’ οἱ κακῶς τῷ καλῷ χρωμένοις»⁷. Κατά τόν ὅσιο Νεόφυτο, ἡ παρά φύσιν ἀκαθαροσία ἐκτρέπει τό λογικό πρός ἄλογες πράξεις καί ὁρμές καί ἐκ τῶν πραγμάτων ὀδηγεῖ σέ θλιβερές ἠθικές καί πνευματικές ἐπιπτώσεις τήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἀνθρώπος χωρίς σύνεση καί λόγο (λογική), σπάει τούς ἠθικούς φραγμούς καί ὑποβιάζεται στήν κατηγορία τῶν ἄλογων

ὄντων. Ἀντίθετα, ὅπως τονίζει πρός τούς μοναχοῦς, ὅσοι ἀξιωθοῦμε μέ ὀρθή πίστη καί εὐσέβεια πρός τόν Θεό, «καί ὡς λογικοί τό λογικόν τῆς ψυχῆς μέρος λόγῳ καί ἔργῳ τιμήσωμεν», θά λάβουμε τά ἔπαθλα τῶν πνευματικῶν μεθελικιώσεων τά ὁποία ἰχνηλατοῦν τήν ἔνθεη πορεία καί τόν ἀκατάπαυστο πόθο πρός τόν Θεό⁸.

Ἡ κακή καί ἄλογη χρήση τῆς ἐπιθυμίας, δυστυχῶς ὀδηγεῖ ἀλυσιδωτά τόν ἀνθρώπο στήν ἀπώλεια καί τόν θάνατο. «Ἐκ περιέργου καί ἐμπαθοῦς θεωρίας ἐπιθυμία, ἐκ δέ ἐπιθυμίας ἁμαρτία, ἐκ δέ ἁμαρτίας θάνατος ψυχῆς, ἐκ δέ θανάτου ψυχῆς χωρισμός ἀπό Θεοῦ, χωρισμός δέ ἀπό Θεοῦ καταδίκη μετά δαιμόνων...»⁹. Ἡ ἐπιθυμία ὡς φυσική δωρεά τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἀνθρώπο εἶχε σκοπό καί προοπτική νά ὀρэгεται ὁ ἀνθρώπος «τοῦ ζώντος Θεοῦ καί ἀθανάτου ζωῆς καί βασιλείας αἰώνιου καί παραδείσου τρυφῆς»¹⁰. Τό θυ-

λαίωσις Περί τοῦ Λογικοῦ, τοῦ Ἐπιθυμητικοῦ καί τοῦ Θυμοειδοῦς καί ὅροι περί τῶν αὐτῶν», *Συγγράμματα*, Τόμ. Β', σελ. 376-380.

⁷ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, «Κατήχησις ΙΗ' (Βίβλος Δευτέρα): Περί τοῦ ἐπιθυμητικοῦ τῆς ψυχῆς καί τίς μέν ἡ λογική ἐπιθυμία, τίς δέ ἡ ἄλογος», *Συγγράμματα*, Τόμ. Β', σελ. 369.

⁸ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, «Κατήχησις ΙΖ' (Βίβλος Δευτέρα): Περί τοῦ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς κινήματος», *Συγγράμματα*, Τόμ. Β', σελ. 366-367.

⁹ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, «Κατήχησις Θ': Περί τῆς Ε' ἐβδομάδος καί περί τῶν πέντε τοῦ σώματος αἰσθήσεων καί γραφικαί μαρτυριαί καί παραινέσεις ὀφέλιμοι», *Συγγράμματα*, Τόμ. Β', σελ. 242.

¹⁰ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, «Κατήχησις ΙΗ' (Βίβλος Δευτέρα): Περί τοῦ ἐπιθυμητικοῦ τῆς ψυχῆς καί τίς μέν ἡ λογική ἐπιθυμία, τίς δέ ἡ ἄλογος», *Συγγράμματα*,

μικό τῆς ψυχῆς, ἐπίσης ἀποτελεῖ πηγαία δύναμη τοῦ ψυχωσωματικοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου, καί μάλιστα εἶναι ἕνα ἀπό τά χαρακτηριστικά στοιχεῖα τῆς ἀνθρώπινης ἔκφρασης πού πολύ εὐκόλα φανερόνεται καί ἐξωτερικεύεται. Ὡς δῶρο Θεοῦ δόθηκε στόν ἄνθρωπο μέ σκοπό νά καλλιεργεῖ τήν πραότητα, καί δι' αὐτῆς νά αὐξάνει τήν πίστη του πού ἀλυσιδωτά ἐκτρέφει τόν θεῖο ζῆλο¹¹. Ὁ θυμός εἶναι ἐπίσης ἡ σιωπηρή δύναμη πού ὀδηγεῖ στήν πνευματική ἀπάθεια, καθῶς δύναται νά θωρακίσει τήν ἀνθρώπινη ὑπαρξη ἀπό τά πάθη καί τίς δαιμονικές προσβολές. Ἀντίθετα, ὅσοι κακῶς, ἐμπαθῶς καί ὀλέθρια κινοῦνται, αὐτοί σίγουρα θά καταχραστοῦν τή θεία δωρεά καί θά ὀδηγηθοῦν ἀναπόφρευκα διά τῶν πτώσεων τους σέ πράξεις ἀτιμίας.

Εἶναι λοιπόν εὐλόγο ὅτι ἡ ἀνθρωπολογία, ὁ λόγος δηλ. τῶν Ἁγίων Πατέρων γιά τόν ἄνθρωπο, δέν ἀποτελεῖ κάποιου εἶδους μεθοδευμένο φιλολογικό τέχνασμα, ἀλλά εἶναι ἡ πηγαία καί αὐθεντική διδασκαλία πού συμπλέκει ἄρρηκτα τόν πόθο τοῦ ἀνθρώπου γιά τή σω-

τηρία τῆς ψυχῆς του, μέ τήν φιλόανθρωπη ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ νά σώσει τόν ἄνθρωπο. Οἱ ἠθικές προεκτάσεις τῆς Χριστιανικῆς Ἀνθρωπολογίας δέν περιορίζονται μέσα στίς ἐπίπλαστες ὑπερδυνάμεις ἑνός ἐξιδανικευμένου τύπου οὐμανισμού. Ἡ φιλόθεη ἀνθρώπινη βούληση σταυρώνει τήν ἁμαρτία, τιθασεύει τήν οἴηση, μορφώνει τή Χρηστοθήεια, ἐνῶ συνάμα ἀγωνιᾷ καί ἀγωνίζεται νά προσελκύσει τίς σωτηριώδεις ρανίδες τοῦ θεοῦ ἐλέους. Τοιοῦτοτρόπως ἔγιναν μέτοχοι τοῦ «ἀγγελικοῦ καί ἀρχαίου καλοῦ» οἱ ἀπόστολοι, οἱ προφήτες ὅλοι οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ καθότι «μέχρι θανάτου ἐπέκτευσαν τήν ἔνθεον αὐτῶν ἀγάπην καί πίστιν ἔργῳ καί λόγῳ ἐσφράγισαν»¹².

*Τό χάρισμα
τοῦ χαρίσαντος
κατά χάριν τό χάρισμα,
τῷ δέ χαρισθέντι τό χάρισμα
δεῖ καί εὐχαριστεῖν καί
μή μέγα φρονεῖν.*

Βίβλος τῶν Κατήχησεων

Τόμ. Β', σελ. 370.

¹¹ Ἅγιος Νεόφυτος τοῦ Ἐγκλειστοῦ, «Κατήχησις ΙΘ' (Βίβλος Δευτέρα): Περί τοῦ θυμοειδοῦς μέρους τῆς ψυχῆς καί ὅτι καλῶς καί χρησίμως πρὸς Θεοῦ ἡμῖν ὁ θυμός ἐπεδόθη», *Συγγράμματα*, Τόμ. Β', σελ. 374.

¹² Ἅγιου Νεόφυτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, «Κατήχησις Β' (Βίβλος Δευτέρα), Περί τοῦ ἀρχαίου καλοῦ καί αὐθις περί τοῦ ἀρχαίου κακοῦ, εἶτα περί τοῦ νέου καλοῦ καί αὐθις πάλιν περί τοῦ νέου κακοῦ», *Συγγράμματα*, Τόμ. Β', σελ. 311.

«Μέγα οὖν καί πάνυ μέγα
τό τῆς ταπεινοφροσύνης χρῆμα...»
κατά τόν Ἅγιο Νεόφυτο τόν Ἐγκλειστο

Διακόνου Μιχαήλ Νικολάου
Θεολόγου

«Μέγα οὖν καί πάνυ μέγα τό τῆς ταπεινοφροσύνης χρῆμα, ὅτι Χριστοῦ δόμα (δῶρον) καθέστηκε»¹. Μεγάλη ἡ ἀλήθεια τήν ὁποία διακηρύττει ὁ Ἅγιος Νεόφυτος γιά τήν ὑποποιό καί θεοποιό ἀρετή τῆς ταπεινώσεως. Πράγματι, ἡ ἀρετή αὐτή εἶναι τό θεμέλιο καί ἡ βάση τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Εἶναι τό πρωταρχικό καθήκον τοῦ χριστιανοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός μέ τήν παρουσία του καί τήν ὄλη ζωή του στή γῆ πρῶτος διδάσκει ἐμπρακτά τό ταπεινό φρόνημα, γι' αὐτό καί ὁ Ἅγιος τονίζει ὅτι ὁ ταπεινός ἄνθρωπος «Χριστοῦ Μαθητής ἀναδείκνυται»².

Ὁ ἱερός Ἐγκλειστος ἀναφερόμενος στήν «ἔμπλεων ταπεινώ-

σεως διδαχήν» τοῦ Κυρίου, ὑπογραμμίζει ὅτι ὁ Κύριος θέλοντας νά μᾶς ἐκπαιδεύσει νά ἔχουμε ταπεινό φρόνημα, δίδασκε ὅτι ἦλθε ἐπί γῆς γιά νά κάνει ὄχι τό δικό Του θέλημα, ἀλλά αὐτό τοῦ Πατρὸς Του, γι' αὐτό καί συνεχῶς διακηρύττει ὅτι «διδαχή οὐκ ἔστιν ἐμή ἀλλά τοῦ πέμψαντός με». Κατά τόν ἴδιο τρόπο συστήνει τήν προσοχή καί σέ μας, ὥστε νά μήν ἐπιζητοῦμε τήν «ιδίαν δόξαν» ἀλλά μᾶς προτρέπει «εἴ τι ἕκαστος ἡμῶν χάρισμα κέκτηται, εἴτε τοῦ νοεῖν εἴτε τοῦ λέγειν εἴτε τοῦ ψάλλειν εἴτε τοῦ ἀναγινώσκειν εἴτε τοῦ γράφειν εἴτε τοῦ χειροεργεῖν τεχνικῶς εἴτε τοῦ ἐργασίαν ἔχειν πνευματικὴν, μή μέγα φρονεῖτω,

¹ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, *Συγγράμματα Β'*, Βίβλος Κατηχήσεων 13, 3, σ. 261.

² Βίβλος τῶν Κατηχήσεων 52, 4.

ἀλλά μᾶλλον λεγέτω Θεοῦ τό δῶρον, οὐκ ἐμόν σπούδασμα. Θεοῦ τό χάρισμα»³. Δηλαδή, ὅ,τι καί νά πετύχαμε στή ζωή, ὅτι καί ἂν κατορθώσαμε δέν εἶναι δικό μας ἀλλά εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ καί ὄχι τῶν δικῶν μας δυνάμεων καί ἰκανοτήτων. Ὅπως πολύ εὐστοχα ὑπογραμμίζει «τῇ θείᾳ συμμαχίᾳ τό φρονηθέν ἐφρονήθη καί τό ἐνεργηθέν ἐνεργήθη»⁴.

Ὁ παφηνός Ἐγκλειστος σέ ἄλλο σημεῖο τῆς διδασκαλίας του, ἀπαριθμῶντας τήν ταπείνωση μαζί μέ ἄλλες ἀρετές ὅπως τήν ὑπακοή, τήν ἐγγράτεια, τήν ὑπομονή καί τή μνήμη Θεοῦ, λέει ὅτι εἶναι «τά ἀκροθίνια καί μητρῶα πασῶν τῶν ἀρετῶν»⁵, τῶν ὁποίων ὅταν γίνουμε ἐραστές καί ἀναδειχθοῦμε ἐργάτες χωροῦμε στό πλάτος τῶν οἰκτιρῶν τοῦ Θεοῦ. Ἐπεξηγῶντας, ὁ Ἅγιος, τήν ἐντολή τοῦ Κυρίου «θησαυρίζετε θησαυρούς ἐν οὐρανῶ», στούς οὐράνιους θησαυρούς ἀπαριθμεῖ καί τό ταπεινόν φρόνημα τό ὁποῖο εἶναι

ἄσυλος πλοῦτος καί ἄφθαρτος. Τονίζοντας ὅτι τέτοιους θησαυρούς καλλιέργησαν οἱ ἅγιοι ἀποστολοί, οἱ προφήτες, οἱ μάρτυρες, οἱ ὅσοι καί ὅλος ὁ χορός τῶν ἁγίων καί «νῦν πλουτοῦσι πλοῦτον ἀκένωτον» ἀπολαμβάνουν ἀγγελικῆς εὐφροσύνης καί «Χριστόν ὁρῶσι τόν ὑπεράγαθον»⁶.

Πολύ σπουδαία ἐπί τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ ἐρμηνεῖα πού δίνει ὁ Ἅγιος παραλληλίζοντας τήν πνευματική καλλιέργεια καί τόν ἀγῶνα κατά τῆς ἁμαρτίας μέ τή γεωργική ἐργασία. Καί ὅπως στή γεωργία, τό ἄροτρο εἶναι ἓνα σημαντικό καί σπουδαῖο γεωργικό ἐργαλεῖο πού καταλήγει σέ αἰχμηρό ὑνί, ἓνα ἢ περισσότερα. Ἔτσι καί στή νοητή γεωργία δηλαδή τήν πνευματική καλλιέργεια, αὐτό τό ὑνί, σύμφωνα μέ τόν ἱερό Ἐγκλειστο, εἶναι ἡ ταπείνωση, ἐνῶ τό ἄροτρο εἶναι ἡ μετάνοια⁷. Ὅπως, λοιπόν, τό ἄροτρο μέ τό ὑνί εἶναι τό σπουδαιότερο ἐργαλεῖο γιά τό ὄργωμα καί τήν καλλιέργεια τῆς γῆς ἐξίσου σημαντική εἶναι καί ἡ

³ Βίβλος τῶν Κατηγήσεων 13, 4, σελ. 262.

⁴ Βίβλος τῶν Κατηγήσεων 13, 2, σελ. 261.

⁵ Βίβλος τῶν Κατηγήσεων 52, 5.

⁶ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, Συγγράμματα Α', Περί τοῦ Χριστοῦ Ἐντολῶν 6, 38-39.

⁷ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, Συγγράμματα Α', Περί τοῦ Χριστοῦ Ἐντολῶν, 10, 49-52, σσ. 205-206.

Τοιχογραφία Ἐγκλείστρας Ἁγίου Νεοφύτου.

ταπείνωση στόν πνευματικό ἀγώνα γιά τήν καλλιέργεια τῆς ψυχῆς μας, ἐκτελώντας παρόμοια ἐργασία μέ τό ὑνί τό ὁποῖο διακόπτει τή συνέχεια τῆς ἐπιφάνειας τοῦ ἐδάφους καί ἀναποδογυρίζει τό ἔδαφος, θάβοντας χορτάρια, ξεριζώνοντας ἀγκάθια καί ἄλλα ἄχρηστα ὑλικά. Ἔτσι καί ἡ ταπείνωση συνδεδεμένη μέ τό ἄροτρο τῆς μετανοίας φροντίζει ὥστε νά διακόπτεται ἡ συνέχεια τῆς ἁμαρτωλῆς μας ζωῆς, ξεριζώνει τά πάθη ἀπό τήν ψυχή μας, θάβει τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καί

τοὺς πειρασμούς καί μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπό τήν ἁμαρτία. Ἐνισχύοντας μέ αὐτό τόν τρόπο τόν ἀγωνιζόμενο χριστιανό στήν πνευματική του ζωή καί πορεία, ὥστε νά θεραπεύσει τήν ψυχή του γιά νά συναντήσῃ τόν Θεό.

Στοιχώντας ὁ Ἅγιος Νεόφυτος μέ σύνολη τήν πατερική παράδοση διδάσκει ὅτι τό πρῶτο βῆμα στήν πορεία αὐτή εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη, ἀντίδοτο τῆς δαιμονικῆς ὑπερηφάνειας καί τοῦ ἐγωισμοῦ⁸, τά ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νά ἀποβάλλει. Τό ζευγος τῆς τα-

⁸ Ὁ Μέγ. Βασίλειος γράφει σχετικῶς ὅτι ἡ «ταπείνωσις, Χριστοῦ μίμησις, ἐπαρσις δέ καί παρησιία καί ἀναίδεια, τοῦ διαβόλου μίμημα». Ἡ ταπείνωση ἐξαλεί-

πεινώσεως καί τῆς μετανοίας εἶναι σύνεργα τῆς οὐρανοῦ σποράς, μέ τά ὅποια καλλιεργεῖται ἡ καρδιά μας καί γίνεται δεκτική τοῦ θείου λόγου καί καρποφορεῖ κατά Θεόν.

Ἡ ταπείνωση ἐλκύνει τή χάρη τοῦ Θεοῦ γι' αὐτό καί ὁ Ἅγιος τονίζει «ὄσφ μέγας εἶ, τοσοῦτον ταπεινοῦ σεαυτόν καί ἔναντι Κυρίου εὐρήσεις χάριν, ὅτι ἀκάθαρτος παρά Κυρίου πᾶς ὑψηλοκάρδιος, καί παντός ἀνθρώπου φρόνημα ὑψηλόν βδέλυγμα Κυρίου... Μέγα ὕψος ἐν ἀληθείᾳ φρόνημα ταπεινόν». Πρός ἐπίρρωση τῆς σκέψης τοῦ αὐτῆς, ἐρμηνεύοντας ὁ Ἅγιος καί ἐπεξηγώντας τή γνωστή Παραβολή τοῦ Τελώνου καί τοῦ Φαρισαίου, στηλιτεύει τήν μεγαλαυχίαν τοῦ Φαρισαίου προτρέποντας «τοῦ μέν (Φαρισαίου) φεύγοντες τό ὑψαύχενον φρόνημα, τοῦ δέ (Τελώνη) μιμούμενοι τήν ἡλεημένην ταπείνωσιν», τήν ὅποια ὅποιος ἐγκολπωθεῖ στή ζωή του «δύναται σύν Θεῷ γενέσθαι δίκαιος»⁹.

Ἡ ταπείνωση, λοιπόν, δέν εἶναι κάτι πού τό διαθέτουμε ἐκ φύσεως ἀλλά εἶναι κάτι πού καλλιεργοῦμε στήν πορεία τῆς ζωῆς μας. Συνεπῶς, καλούμαστε, σύμφωνα μέ τήν προτροπή τοῦ ἱεροῦ Νεοφύτου νά μιμηθοῦμε καί ἐμεῖς σέ κάθε πτυχῆ τῆς ζωῆς μας τήν ὑποποιό καί «ἡλεημένην ταπεινώσιν» τῶν Ἁγίων μας «εἰς ὠφέλειαν μέν καί οἰκοδομήν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, εἰς δόξαν δέ καί αἶνον καί εὐχαριστίαν καί τιμήν καί προσκύνησιν τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πάντοτε, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν».

*Δός μοι
μαθεῖν ἀπό σου τό πρᾶον,
δός μοι ταπεινήν ἔχειν καρδίαν.
Ὡς διδάσκαλος τούτων, γενοῦ
καί δοτήρ πλουσιπάρχοις, Κύριε.*

Πεντηκοντακέφαλον

φει τό πάθος τῆς ὑπερηφανίας, καί εἶναι μία ἀρετή πού οἱ δαίμονες οὔτε ὁ πονηρός μπορεῖ νά ἀνταγωνισθεῖ. Ἡ ταπεινοφροσύνη ἀνοίγει τήν πύλη τοῦ οὐρανοῦ (Ἰωάννης τῆς Κλίμακος) καί «ὅποιος ἔχει ἀποκτήσει ταπεινό φρόνημα ἔχει μέσα του ἔνοικο τόν Χριστό, διά τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε τήν ταπείνωση» (ὁσιος Πέτρος Δαμασκηνός).

⁹ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, Συγγράμματα Β', Βίβλος τῶν Κατηχήσεων, 54, 4.

Ἅγιος Νεόφυτος καὶ Ὁρθόδοξη ἄσκησις

Γιάννη Ἀντωνιάδη
Ἐκπαιδευτικοῦ-Θεολόγου

Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος πού ἀσκήτεψε στήν περιοχή τῆς ἐπαρχίας Πάφου, πού σήμερα βρίσκεται καί ἡ Μονή πού ἴδρυσε, εἶναι ἓνας Πατέρας πού ἔζησε ἀπομονωμένος στήν Ἐγκλείστρα του, στό νησί τῆς Κύπρου, σέ μία δύσκολη ἱστορική περίοδο ὅταν αὐτή ἔπεφτε στά χέρια τῶν Φράγκων. Παρόλα ταῦτα, ὁ ἅγιος Νεόφυτος δέν ὑστερεῖ σέ τίποτα τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπό τόν 12ο αἰώνα ὁ μέγας αὐτός Ἅγιος, ἀγλίσμα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἀποτελεῖ φάρο καί καθοδηγητή γιά τό ὀρθόδοξο χριστιανικό πλήρωμα τοῦ τόπου.

Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος δίδασκε διά τοῦ παραδείγματός του. Ὁ ἴδιος ἔκανε μεγάλους ἀσκητικούς ἀγῶνες

ὅπως διαβάζουμε στόν βίο του καί μέσα ἀπό τήν πληθώρα ἔργων καί λόγων του. Δίδασκε πρῶτα τή συνοδεία μοναχῶν πού εἶχαν μαζευτεῖ γύρω ἀπό τήν Ἐγκλείστρα. Εἶχε συγγράψει μάλιστα καί τήν «*Τυπική Διαθήκη*», ἓνα κανονισμό γιά τόν τρόπο λειτουργίας τῆς Μονῆς, ἡ ὁποία ἐκτός τῶν ἄλλων περιέχει πολύτιμα αὐτοβιογραφικά στοιχεῖα τοῦ κτήτορος καί ἀποτελεῖ συγχρόνως ἓνα μοναδικό ἡμερολόγιο γιά τήν ἴδρυση καί τήν ἐξέλιξη τῆς πρώτης πεντηκονταετίας τῆς μονῆς τῆς Ἐγκλείστρας¹.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑποδουλωμένος, σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο, σέ πληθώρα παθῶν καί ἀδυναμιῶν. Τά καταγράφει μάλιστα καί ἀναφέρεται σέ αὐτά πολύ διεξοδικά καί μέ πληθος ἀναφορῶν στούς Πατέρες

¹ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, *Τυπική Διαθήκη, Συγγράμματα*, τόμ. Β' σσ. 27 – 69. Βλ. Δημ. Παπανεοφύτου, *Ἡ χρήση τῶν Πατέρων στά ἔργα τοῦ ἁγ. Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου*, Θεσ/νίκη, 2010.

τοῦ 5ου αἰώνα ὅπως τόν Μέγα Βασίλειο καί τόν ἅγιο Ἰωάννη Χρυσόστομο. Εἶναι διάχυτο στό ἔργο τοῦ ἁγίου Νεοφύτου ἡ ἄποψη ὅτι πίσω ἀπό τά ἀνθρώπινα πάθη καί ἀδυναμίες βρίσκεται ἡ παρουσία τοῦ διαβόλου. Μάλιστα στήν Πανηγυρική του, πού ἀφιερώνει στόν ἅγιο Διομήδη, ἀπαριθμεῖ ὀκτώ μητέρες τοῦ κακοῦ: «...τάς ὀκτώ μητροκάκους καί γεννητριάς τῶν παθῶν συνέτριψας ἀνδρείως, λέγω δὴ τόν τῆς κοιλομανίας ἀπληστότατον χῶνον, τόν φιλόσαρκον καί φιλόβρωμον καί φιλομάκελλον κύνα τῆς πορνείας, τόν τῆς φιλαργυρίας πολυκέφαλον ἀπατεῶνα, τόν τῆς ὀργῆς κάπνον, τόν τῆς λύπης πνιγμόν, τόν τῆς ἀκηδίας ἀπηνέστατον λύκον, τόν τῆς κενοδοξίας πολυποίκαλον ὄφιν, τόν τῆς ὑπερηφανείας οὐρανομήκη κρημνόν καί τῶν ὀκτώ τούτων νενοθευμένα γεννήματα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός»².

Παρόλο πού τίς περισσότερες φορές ὁ Ἅγιος ἀναφέρεται στούς μοναχούς καί στήν ἄσκηση γιά τήν καταπολέμηση τῶν παθῶν ἐκ τῆς ἐπηρείας τοῦ διαβόλου, ἐν τούτοις δέν ἀφήνει ἐκτός τῶν διδασχῶν του καί τούς λαϊκούς. Ὑποστηρίζει ὅτι δέν εἶναι ὁ τόπος ἀλλά ὁ τρόπος

πού σώζει τόν ἄνθρωπο, δέν ἔχει δηλαδή σημασία ἂν κάποιος εἶναι ἢ ὄχι μοναχός, ἂν μένει δηλαδή στό μοναστήρι ἢ στόν κόσμο. Σέ αὐτό τό θέμα φέρνει ὡς παραδείγματα τόν Ἄδάμ πού, ἐνῶ ἦταν στόν Παράδεισο, ἀμάρτησε, ἐνῶ ὁ ληστής στόν σταυρό μετανόησε, τῶν ἀγγέλων, ἐπίσης, πού ἦταν κοντά στόν Θεό καί ὁμως ὀρισμένοι ἔπεσαν, καθώς καί τοῦ Ἰούδα, πού ζοῦσε καθημερινά τόν Χριστό καί ὁμως ἔγινε προδότης³.

Γιά νά ἐπέλθει ἡ περιτομή τῶν παθῶν εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἄσκηση. Μία ἄσκηση πού φέρνει πόνο καί χρειάζεται ὑπομονή. Εὐστοχα ἀκολουθώντας τούς προγενέστερους Πατέρες ὁ ἅγιος Νεόφυτος φέρνει ὡς παράδειγμα ἐκεῖνο τοῦ γιατροῦ καί τῆ συμπεριφορά τοῦ ἀρρώστου. Μάλιστα εὐχεται, ὅπως οἱ γιατροί κατορθώνουν καί ἐπαναφέρουν στή ζωή «μετά τομῆς καί καύσεως καί πικρίας πολλῆς» τούς βαριά ἄρρωστους, νά συμβεῖ τό ἴδιο καί σέ μᾶς ἀπό τόν ἰατρό τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων, ὥστε «νόσου παντοίας καί ψυχικῆς ἀλγηδόνος ἀπαλλαγῆναι καί ἀναστῆναι καί ἀναχθῆναι χάριτι αὐτοῦ πρός τήν αὐτοῦ βασιλείαν καί δόξαν τήν

² Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, Πανηγυρική Α', Συγγράμματα, τόμ. Γ', σ. 346.

³ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, Περί τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν, Συγγράμματα, τόμ. Α', σ. 65.

Τερός Ναός Αγίου Νεοφύτου
Ανθούπολη.

αἰώνιον»⁴.

Ἀπό τίς βασικές προϋποθέσεις ἀπόκτησης ἀρετῶν στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο Νεόφυτο εἶναι ἡ ἐγκράτεια. Ἡ ἐγκράτεια λόγων καί ἔργων ἀπέναντι στά πάθη καί τίς ἀδυναμίες. Ἐγκρατής μάλιστα, λέει, εἶναι ἐκεῖνος πού ἐνῶ βρίσκεται σέ ἀφθονία πραγμάτων, ἐγκρατεύεται: «οὔχ ὁ ἐν τῇ ἀπορία τῶν ἐφετῶν ἐγκρατής καρποῦ γάρ μή παρόντος φησί οὐ συχνῶς ὀρεγόμεθα...»⁵.

Στά πλαίσια τῆς ἐγκράτειας, σημαντικό στοιχεῖο γιά τόν μεγάλο Ἅγιο, εἶναι τό θέμα τῆς Νηστείας, γιά τό ὅποιο μάλιστα κάνει ἐκτενεῖς ἀναφορές σέ ὅλα τά ἔργα του. Συγκεκριμένες ἀναφορές τοῦ Ἁγίου γιά τή Νηστεία στήν ὁποία μάλιστα ἐκφράζεται ἔντονα καί μέ αὐστηρό ὕφος γιά τήν ἀταξία πού παρατηρεῖται μέ τή λύση τῆς νηστείας ἔχουμε στήν ἐγκύκλιο ἐπιστολή του μέ τίτλο· «Νεοφύτου πρεσβυτέρου μοναχοῦ καί ἐγκλείστου πρὸς τοὺς ἀτακτοῦντας καί λύοντας τά τῆς νηστείας προοίμια»⁶.

Ὁ ἅγιος Νεόφυτος ἀρχικά ξεχωρίζει τέσσερις ἀρετές, τίς ὁποῖες

⁴ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, *Βίβλος τῶν κατηγήσεων, Συγγράμματα*, τόμ. Β', σ. 356.

⁵ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, *Περί τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν, Συγγράμματα*, τόμ. Α', σ. 163.

⁶ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, *Πρὸς τοὺς ἀτακτοῦντας καί λύοντας τά τῆς νηστείας προοίμια, Συγγράμματα*, τόμ. Ε'.

θεωρεῖ σημαντικές μυσταγωγούς τῆς θείας σοφίας. Τῆ σφραγισμένη, τῆ φρόνηση, τῆ δικαιοσύνη καί τήν ἀνδρεία. Ἀνάμεσα στίς μεγάλες ἀρετές, συγκαταλέγει ὁ ἅγιος Νεόφυτος καί τήν ταπείνωση. Ἡ «*ὑψοποιός ταπείνωση*», ὅπως τήν χαρακτηρίζει. Διδάσκαλο τῆς ὑψοποιῦ ταπείνωσης ὁ ἅγιος Νεόφυτος ὑποδεικνύει τόν ἐνανθρωπήσαντα Θεό, πού ἐνιψε ἀκόμη καί τά πόδια τῶν μαθητῶν του. Ἀποστρέφεται σέ μεγάλο βαθμό τήν ἔπαρση καί τόν ἐγωισμό καθῶς τά θεωρεῖ ὡς χαρακτηριστικά τοῦ διαβόλου. Μέ τόν ἀσκητικό χαρακτήρα τῆς ταπείνωσης φανερόνεται ἐπιπλέον αὐτό πού μπορεῖ τό θηρίο, ὁ ἁμαρτωλός, νά πετύχει, νά γίνει δηλαδή ἅγιος. Φέρνει μάλιστα σάν παράδειγμα τή μεταστροφή τοῦ ἀποστόλου Παύλου, στό πρόσωπο τοῦ ὁποίου ἐγιναν τά παραπάνω πραγματικότητα⁷. Ὅπως πολλοί Πατέρες, ἔτσι καί ὁ ἅγιος Νεόφυτος, ἔχει μιλήσει γιά τό γεγονός ὅτι ἡ ἁμαρτία ἐξομοιώνει τόν ἄνθρωπο μέ τά

θηρία. Παρόλ' αὐτά ὁ πιστός δέν πρέπει νά ἀπελπίζεται καθῶς μέσα ἀπό τήν ἄσκησι, τή νηστεία, τήν προσευχή καί τή συμμετοχή στά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μπορεῖ νά γίνει πραγματικότητα ἡ μεταστροφή τοῦ ἁμαρτωλοῦ καί ἡ μεταβολή του σέ ἅγιο. Ἀκόμη καί ἡ πλέον ἄγρια φύση μπορεῖ νά ἐξημερωθεῖ μπροστά στήν ἀγιότητα.

Ὁ ἅγιος Νεόφυτος ὁ «*πρεσβύτερος, μοναχός καί ἔγκλειστος*», ὅπως ὁ ἴδιος ὀνομάζει τόν ἑαυτόν του, μέ τούς ἀσκητικούς ἀγῶνες ἐγίνε σκεῦος ἐκλογῆς γιά τόν Κύριο. Ὑπόδειγμα ἄσκησις γιά τούς πιστούς μέχρι σήμερα. Τό σπήλαιό του πού ἀπό τήν ἀρχή ὁ ἴδιος ὀνόμασε «*Ἐγκλείστρα*» καί τόν ἑαυτόν του «*Ἐγκλειστο*» καί ἔμεινε ἀπό τότε συνεχῶς ἐκεῖ, συνομιλῶντας «*μόνος μόνῳ τῷ Θεῷ*» ἐγίνε τόπος χάριτος καί ἁγιασμοῦ. Τόπος προσκύνησης καί ἀντλησις δύναμις γιά χριστιανούς πού στίς μέρες μας περνοῦν πλεῖστες ὄσες δοκιμασίες.

Οὐχ ὁ τόπος ἀλλ' ὁ τρόπος
μετά Θεόν σώζει τόν ἄνθρωπον.

Τυπική Διαθήκη

⁷ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, *Πανηγυρική Α', Συγγράμματα*, τόμ. Γ', σ. 314.

Ἅγιος Νεόφυτος, ὁ ἔγκλειστος τῆς Κύπρου ἡσυχαστής

Ἀντώνιου Χαραλάμπους
Θεολόγου

Ὁ ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος, τό «βλάστημα τῆς μοσκοβολημένης Κύπρου»¹, ἀποτελεῖ καύχημα καί κλέος τῆς τοπικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Μέγας ἀσκητής, αὐστηρός νηστευτής, σπηλαιώτης καί ἔγκλειστος -κατά μίμηση τῶν στυλιτῶν ἁγίων- καί τήν ἴδια στιγμή ἡγούμενος μοναστηριοῦ καί πολυγραφότατος συγγραφέας, συγκέντρωνε στό πρόσωπό του αὐτά τά τόσο διαφορετικά χαρίσματα², συνδυάζοντας θαυμαστά τήν κοινωνικότητα πρός τούς συνανθρώπους του μέ τήν ἡσυχία. Στήν ἀναζήτηση «τῆς θεογνώστου ἡσυχίας»³ ὁ

ἅγιος Νεόφυτος ἀνάλωσε ὅλες του τίς δυνάμεις ἀπό τήν ἀρχή σχεδόν τῆς μοναχικῆς του ζωῆς καί πρός αὐτήν ἀπέβλεπε, ὅταν ἐπέλεγε τόν τραχύ δρόμο τοῦ ἐγκλεισμοῦ στήν ἔρημη ἐκείνη σπηλιά τῆς Πάφου. Ἡ ἐκλογή τῆς «ἐγκλειστικῆς καί ἡσυχίου ἀγωγῆς»⁴, πού μετά τό 1197 ἔγινε αὐστηρότερη, ἀπέτέλεσε τό βασικό γνώρισμα τῆς ἀσκησῆς του καί τοῦ προσέδωσε τόν χαρακτηρισμό «Ἐγκλειστος».

Ὁ δρόμος τῆς ἡσυχίας, ὅπως τόν ἔζησε ὁ ἅγιος Νεόφυτος καί τόσοι ἄλλοι ἀσκητές μέσα στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἔχει διπλό χαρακτήρα, ἐξωτερικό καί ἐσωτερικό⁵. Ἡ ἐξω-

¹ Φώτη Κόντογλου, *Ἀσάλευτο Θεμέλιο*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1996.

² Βλ. Ἀρχιμ. Νεοφύτου Ἐγκλειστικῶτη, «Ποιμαντική στά σύγχρονα προβλήματα: Ἡ στάση τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου», *Ἐπετηρίδα Κέντρου Μελετῶν Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου 7* (2006), σ. 267.

³ Πανηγυρική Α', *Συγγράμματα*, τ. Γ', σ. 301.

⁴ Τυπική Διαθήκη, *Συγγράμματα*, τ. Β', σ. 44.

⁵ Βλ. Ἐπισκόπου Καρπασίας Χριστοφόρου, *Οἰκουμενικές Σύνοδοι Ἱστορία-Θεολογία-*

τερική ἡσυχία ἀπό τούς διάφορους θορύβους καί φροντίδες ἐξαρτᾶται κατά μεγάλο βαθμό ἀπό τή διαμονή σέ τόπο ἡσυχου, ὅπου καλλιεργεῖται ἡ ἀκτημοσύνη καί ἡ ἀμερμινία, «τό κάλλιστον τῆς ἡσυχίας θεμέλιον»⁶. Καθώς ὁ ἀσκητής προχωρᾷ στήν πνευματική ζωή καί καλλιεργεῖ ταπεινά τίς ἀρετές, ζώντας σταυρωμένο βίο κατά μίμηση Χριστοῦ καί καθαρίζοντας τήν καρδιά του ἀπό τά ἁμαρτωλά πάθη μέσω τῆς θεριμῆς μετάνοιας, τῆς ὑπακοῆς καί τῆς νήψης, τότε γνωρίζει τήν καλή ἀλλοίωση καί φθάνει στήν ἐσωτερική ἡσυχία, δηλαδή τήν κατάπαυση τῶν λογισμῶν καί τήν καρδιακή εἰρήνη καί ἀγάπη.

Ὁ ἅγιος Νεόφυτος, «ὡς Χριστοῦ μύστης καί μιμητής»⁷, συστήνει τήν τήρηση τῆς ἡσυχίας μέ μέτρο καί ἀνάλογα μέ τίς δυνάμεις τοῦ καθενός, σύμφωνα μέ τό παράδειγμα τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ. «Ὁ Δεσπότης μου Χριστός, ἀναχωρώντας κάποιες φορές σέ ἔρημους τόπους

καί ἄλλες φορές περιερχόμενος τήν οἰκουμένη,... μάς δίδαξε σύμμετρη διαγωγή, ὥστε νά μή βρισκόμαστε συνέχεια μέ πλῆθος ἀνθρώπων, οὔτε νά μένουμε διηνεκῶς μόνοι», γράφει σέ ἐπιστολή πρὸς τόν ἱερομόναχο Εὐθύμιο τόν Χρυσοστομίτη⁸. Στήν ἴδια ἐπιστολή τόν συμβουλεύει νά μήν ἐπιδιώξει νά κτίσει ἄλλο κελλί πῶς ἡσυχου, μήπως γίνει «περισπασμοῦ ἀφορμή τῆς ἡσυχίας ἢ ἀρχή». Ἀντί αὐτοῦ, τοῦ προτείνει νά παραμείνει στό κελλί του καί ἀφοῦ ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτό ὅ,τι δέν τοῦ εἶναι ἀπαραίτητο δίνοντας τό σ' αὐτοῦς πού ἔχουν ἀνάγκη, νά ὀρίσει τρεῖς μέρες τή βδομάδα κατά τίς ὁποῖες νά ἀναχωρεῖ σέ τόπο πῶς ἡσυχου, μελετώντας γιά λίγο, προσευχόμενος, στενάζοντας «περὶ μνήμης θανάτου» καί ἐνεργώντας μέ ὅποιο τρόπο ἐνισχύσει ὁ Θεός τό ἀσθενές καί πῆλινο σῶμα, τήν σκληρή καρδιά καί τόν ἄστατο νοῦ⁹.

Πράξη, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Τροοδιτίσσης, Κύπρος 2018, σ. 666-667.

⁶ Βίβλος τῶν Κατηγήσεων, *Συγγράμματα*, τ. Β', σ. 45.

⁷ Πανηγυρική Α', *Συγγράμματα*, τ. Γ', σ. 436.

⁸ «Ὁ Δεσπότης Χριστός μου ἔργω μέ ταῦτα ἐδίδαξεν, νῦν μέν ἀναχωρῶν εἰς ἔρημον τόπον, νῦν δέ τῇ οἰκουμένῃ περινοστών... ἵνα διδάξῃ ἐμέ σύμμετρον διαγωγήν, καί μήτε τῷ πλήθει συμφύρεσθαι πάντοτε μήτε τῇ μονίᾳ διηνεκῶς διαμένειν...». *Συγγράμματα*, τ. Ε', σ. 442.

⁹ «...ἐξέρχου τό πρῶτ' πρὸς ἡσυχώτερον τόπον, διατελών τήν ἡμέραν ἐκεῖσε, ψάλλον μικρόν νουνεχῶς, ἀναγινώσκων μικρόν προσηνῶς, εὐχόμενος, μελετών, στενάζων περὶ μνήμης θανάτου, καί ἀπλῶς εἴ τι Θεός ἐνισχύσει τό σῶμα τότε τό γαιῶδες καί ἀσθενές καί τήν σκληρᾶν καρδίαν καί τόν ἄστατον νοῦν». Ὁ.π., σ. 441.

Ἡ ἄσκηση τῆς ἡσυχίας ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν παθῶν καὶ ἐναντίον τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος ἀντιμάχεται τὴ σωτηρία του. Εἶναι συνήθεια τοῦ διαβόλου νὰ πειράζει τοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ τοὺς παρεκκλίνει εἴτε δεξιά, εἴτε ἀριστερά ἀπὸ τὴ βασιλικὴ ὁδὸ, τὴ σύμμετρη διαγωγὴ. Ὑποβάλλει στὸν ἄνθρωπο λογισμοὺς γιὰ νὰ τὸν ὀδηγήσει σὲ ἄμετρη ἀγρυπνία καὶ νηστεία, σὲ αὐστηρὴ ἀναχώρηση, ὥστε νὰ τὸν ρίξει στὴν ἀκηδία καὶ στὴν ἀμέλεια¹⁰. Γι' αὐτὸ χρειάζεται ὀδηγὸς ἔμπειρος στὸν πνευματικὸ ἀγῶνα, πού θὰ μυσταγωγῆσει τὸν ἄνθρωπο στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Τό πρόσωπο αὐτὸ εἶναι ὁ πνευματικὸς πατέρας, ὁ ὁποῖος μέσῳ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς πνευματικῆς πατρότητας καλεῖται νὰ ποιμᾶνει «σωτηριωδῶς» κατὰ μίμηση Χριστοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ὑπακούοντας στὸν πνευματικὸ πατέρα, ὑπακούει στὸν ἴδιο τὸν Χριστό¹¹. Μαθητεύει στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ μαθαίνει νὰ μὴν εἶναι «αὐτοδέσποτος καὶ αὐτοτίμητος»¹², οὔτε νὰ

ἐνεργεῖ μέ βάση τὸ «ἴδιον θέλημα».

Μέσα ἀπὸ τὴν ὑπακοή καὶ τὴν ταπείνωση ὁ ἄνθρωπος μυσταγωγεῖται στό μυστήριον τῆς ἀληθινῆς προσευχῆς. Μέ τὴν ἀληθινὴ προσευχή, πού γίνεται ταπεινά καὶ καρδιακά, ἀνοίγει ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου πρὸς δάκρυα καὶ κατάνυξη καὶ ἀνοίγει ὁ νοῦς του ὥστε νὰ βλέπει «τά μὴ ὁρώμενα»¹³, σημειώνει ὁ «πύκτης» τῶν νηπτικῶν ἀγῶνων Νεόφυτος. Χρειάζεται ἰδιαίτερη φροντίδα γιὰ τὸ ἔργο τῆς προσευχῆς, γιατί μέσῳ αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος κοινωνεῖ καὶ ἐνώνεται μέ τὸν Θεό. Στό ἐρώτημα πῶς μπορεῖ κάποιος χωρὶς μόρφωση νὰ προσεύχεται, ὁ ἡσυχαστὴς Ἅγιος ξεκαθαρίζει ὅτι ἡ προσευχή δέν χρειάζεται πολὺπλοκα λόγια, ἀλλὰ ἀπλότητα καὶ ταπείνωση καὶ διδάσκει μερικὸς ἀπλούς τρόπους προσευχῆς, τοὺς ὁποῖους μπορεῖ εὐκόλα νὰ ἀπομνημονεύσει ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ προσεύχεται ἀδιάλειπτα «ἐν αἰσθήσει καρδίας», ὅποια ἐργασία κι ἂν κάνει¹⁴. Στό ἔργο «Περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν» ὁ Ἑγκλειστος προτείνει

¹⁰ Ὁ.π., σ. 443.

¹¹ Βίβλος τῶν Κατηχήσεων, *Συγγράμματα*, τ. Β', σ. 414.

¹² Πεντηκοντακέφαλον, *Συγγράμματα*, τ. Α', σ. 337.

¹³ Περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν, *Συγγράμματα*, τ. Α', σ. 60.

¹⁴ «Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς διδάξωμεν ἑαυτοὺς ἐν αἰσθήσει καρδίας συχνάκις λέγειν καθ' ἑαυτοῦς· Ἐμνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Κἂν γὰρ ἀροτριᾷ τις,

Ἡ χαριτόβρυτη κάρα
τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου.

ὡς τρόπο συχνῆς προσευχῆς τὴν ἰκεσία τοῦ ληστή πάνω στόν σταυρό, «Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Σέ ἄλλο κείμενό του συστήνει ἕνα διαφορετικό τρόπο ἀδιάλειπτης μνήμης τοῦ Θεοῦ: «Καλόν δέ καί τό συχνῶς ἐνθυμεῖσθαι καί λέγειν πρός Θεόν· ‘Κύριε, σῶσον μέ ἕνεκεν τοῦ ἐλέους σου’. Ἐάν γάρ συχνῶς μνημονεύωμεν τοῦ Θεοῦ, συχνῶς καί αὐτός μνημονεύει ἡμῶν καί καθαρίζει τόν νοῦν ἐξ ἀκαθάρτων ἐννοιῶν»¹⁵. Πρός αὐτό τόν σκοπό τῆς ἀδιάλειπτης μνήμης τοῦ Θεοῦ βοηθᾶ πολύ καί ἡ μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῶν πατερικῶν κειμέ-

νων, καθὼς καί ἡ συνεχῆς μνήμη τῶν σωστικῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἐγκλειστοῦ γιά τὴν καρδιακὴ προσευχὴ στοιχεῖ μέ τὴν προγενέστερη ἀσκητικὴ καί νηπτικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καί ἀποτελεῖ προάγγελο τῆς μεγάλης ἡσυχαστικῆς ἀναγέννησης τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰώνα, πού ἐκφράσθηκε κυρίως ἀπὸ τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Σιναΐτη καί τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ.

Κοινό ἄξονα τῆς νηπτικῆς παράδοσης τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ ἡ σύνδεση τῆς καρδιακῆς, ἀδιάλειπτης προσευχῆς μέ τὴ μετοχὴ στή λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαίτερα στό μυστήριό τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας. Ἡ ἄσκηση τῆς ἡσυχίας καί τῆς προσευχῆς δέν αὐτονομεῖται στό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἀλληλοπεριχωρεῖται καί ἀλληλοσυμπληρῶνεται μέ τὴ μέθεξι στή Θεῖα Εὐχαριστία¹⁶. Αὐτό τό φιλοκαλικό, ἐκκλησιαστικό πνεῦμα διακατέχει καί τόν ἅγιο Νεόφυτο. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἐγκλεισμοῦ του ἔπηξε θυσιαστήριο στό ὄνομα τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ὥστε

κᾶν ποιμαίνει, κᾶν ἀμπέλους ἢ κήπους φιλοκαλεῖ, κᾶν χειροτέχνης ἐστίν, κᾶν ἐπιβεβηκῶς ἐστίν ἵππῳ, κᾶν πεζεύων ὁδοιπορεῖ, δύναται λέγειν· ‘Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου’». Περί τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν, *Συγγράμματα*, τ. Α', σ. 65.

¹⁵ Περί ὑπακοῆς πρός τούς ἑαυτοῦ φοιτητάς, *Συγγράμματα*, τ. Ε', σ. 470.

¹⁶ Βλ. Ἀρχιμ. Νικοδήμου Σκρέττα, *Ἡ νοερά προσευχὴ ἔκφραση ἀληθοῦς λατρείας τοῦ Θεοῦ*, ἐκδ. Μυγδονία, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 177.

νά μὴν ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τῆς Θεῖας Κοινωνίας τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα, ὅταν προορίζεται ἀπὸ τὸν οἰκεῖο ἐπίσκοπο νά ἰδρῦσει μοναστήρι, προκρίνει τὴ σύσταση κοινοβίου μοναστηριοῦ μὲ κοινή ζωή καὶ κοινή λατρεία· στήν Τυπική Διαθήκη πού συντάσσει, παραγγέλλει στοὺς μοναχοὺς του νά μὴν παραμελοῦν τίς θεῖες λειτουργίες καὶ τίς κοινές ἀκολουθίες στὸν ναό. Ἐπιπλέον, στὰ κείμενά του παροτρύνει τοὺς μαθητὲς του νά μέτεχουν τῆς κοινωνίας τοῦ παναγίου Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ὄχι βέβαια ἀνάξια, ἀλλὰ προετοιμαζόμενοι μὲ γνήσια καὶ ἔντονη μετάνοια. Συντέμνει, μάλιστα, τὸν χρόνο τῶν ἐπιτιμιῶν γιὰ τὴ μετοχή στὴ Θεῖα Εὐχαριστία, γράφοντας ὅτι ἐάν θελήσει ὁ ἄνθρωπος νά μετανοήσῃ γνήσια καὶ ἐξομολογηθεῖ μὲ ταπείνωση στὸν πνευματικὸ πατέρα, σέ τρεῖς μόνο μέρες ἀναδεικνύεται μὲ τὴ χάρι τοῦ Χριστοῦ ἅγιος τῆς Θεῖας Κοινωνίας¹⁷. Ἡ οἰκονομία αὐτὴ τοῦ Ἐγκλείστου, πού ἐπαναλαμβάνει τὴ γνώμη τοῦ ἀββᾶ Ποιμένα (4ος αἰώνας μ.Χ.), δέν καταργεῖ τοὺς κανόνες

τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μμεῖται τὴ φιλόανθρωπη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ συμφωνεῖ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς παραβολῆς τοῦ Ἀσώτου¹⁸.

Ἡ ἀσκητικο-λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας φωτίζει καὶ ἀγιάζει τὸν ἄνθρωπο, καὶ τὸν ὀδηγεῖ στὴ θέωση, τὴν ἐπιφάνεια τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος γίνεται θεὸς κατὰ χάριν, μετέχει τοῦ αἰδίου φωτός καὶ καθορᾷ τὸ ἄρρητο καὶ ἀκήρατο κάλλος τοῦ Θεοῦ¹⁹. Τὸ ἀνέσπερο καὶ ἀειφανὲς φῶς τοῦ

Δός μοι ἐξ ὅλης,
Χριστέ μου,
ἀγαπᾶν σε καρδίας.

Πεντηκοντακέφαλον

Τριαδικοῦ Θεοῦ, πού καταυγάξει «ἐν μιᾷ φωτοχυσίᾳ τὰ σύμπαντα», φωτίζει τὸν ἄνθρωπο, πού μετανοεῖ θερμά καὶ ἐργάζεται τὰ ἔργα τοῦ φωτός²⁰. «Ὁ δὲ τοιοῦτος ἔξει τὸ φῶς, ἐμέ, καὶ γενήσεται φῶς καὶ

¹⁷ Βίβλος τῶν Κατηχήσεων, *Συγγράμματα*, τ. Β', σ. 215.

¹⁸ Ὁ.π., σ. 214.

¹⁹ Πεντηκοντακέφαλον, *Συγγράμματα*, τ. Α', σ. 262.

²⁰ Ἐρμηνεία κανόνων Δεσποτικῶν ἑορτῶν, *Συγγράμματα*, τ. Ε', σ. 191 καὶ σ. 194.

κληρώσεται τό άνέσπερον φῶς τῆς ἀθανάτου ζωῆς», ἀναφέρει χαρκτηριστικά ὁ ἡσυχαστής τῆς Ἐγκλειστρας²¹. Τό φωτοειδές περιεχόμενο τῶν συγγραμμάτων καί ὀλόκληρης τῆς ζωῆς τοῦ ἁγίου Νεοφύτου²² φανερῶνεται μέ ἐνάργεια σέ μιὰ ὠραία προσευχή του, πού συγκεφαλαιώνει τή νηπτική του διδασκαλία: «φωτί γνώσεως καί συνέσεως καί ἀσφαλείας καί ἐγρηγόρσεως τούς ὀφθαλμούς καί τάς φρένας καί τάς αἰσθήσεις καί τήν καρδίαν καί τήν διάνοιαν ἡμῶν καταφώτισον καί καταλάμπρυνον τῷ ἀρρήτῳ φωτί τοῦ προσώπου σου,... Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν· καί τύχωμεν σωτηρίας αἰωνίου ἐπί τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις ἅμα τῷ πανταίῳ καί συνανάρχῳ Πατρί καί τῷ συναϊδίῳ καί ζωαρχικῷ καί παναγίῳ σου Πνεύματι νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰῶνων· ἀμήν»²³.

Συνοψίζοντας, ὁ ἡσυχασμός, τόν ὁποῖο μέ τόση ἀφοσίωση ἀκολούθησε ὁ ἅγιος Νεόφυτος, ὀδηγεῖ

τόν ἄνθρωπο στήν ἀληθινή προσευχή, πού τελεῖται ἀδιάλειπτα στόν χῶρο τῆς καρδίας. Ἡ καρδιακή προσευχή δέν ἀποτελεῖ ἀτομικό κατόρθωμα, ἀλλά ἄθλημα ἐκκλησιαστικό, πού ζωογονεῖται ἐξάπαντος ἀπό τή λειτουργική ζωή τῆς Ἐκκλησίας, καί μυσταγωγεῖ στή μέθεξη καί κοινωνία μέ τόν ζῶντα Τριαδικό Θεό. Αὐτή ἡ φιλοκαλική-ἡσυχαστική παρακαταθήκη τοῦ Ἁγίου φωτίζει καί παρηγορεῖ τή σημερινή δύσκολη καί σκαιά ἐποχή καί γίνεται «πνευματική κολυμβήθρα»²⁴, ὅπου ἀναβαπτίζεται ὁ λαός τοῦ Θεοῦ γιά νά ἐπανεύρει τόν τρόπο πού «μετά Θεόν σώζει τόν ἄνθρωπο»²⁵.

Τό σπήλαιο τῆς Ἐγκλειστρας.

²¹ Ὁ.π., σ. 192.

²² Βλ. Ἰωάννη Τσιμποπούλλου, «Συγγραφική τέχνη καί γραφικός πλοῦτος Ἁγίου Νεοφύτου», *Κυπριακαί Σπουδαί ΚΓ* (1959), σ. 64.

²³ Πανηγυρική Α', *Συγγράμματα*, τ. Γ', σ. 158.

²⁴ Βλ. Νίκου Νικολαΐδη, «Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος Πατέρας καί διδάσκαλος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας», *Πρακτικά Α' Διεθνούς Συνεδρίου. Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος*, σ. 568.

²⁵ Τυπική Διαθήκη, *Συγγράμματα*, τ. Β', σ. 43.

Φαεινός Φάρος ἐν τῇ Φραγκοκρατίᾳ Νεόφυτος Ἐγκλειστρίωτης

Εὐδόκιου Δημητρίου
Θεολόγου

Τούς σκοτεινούς αἰῶνες τῆς Φραγκοκρατίας, λάμπρυνε τὴν Κύπρο μετὴν ἀσκητικὴ ζωὴ καὶ τὸν πνευματικὸ ἀγώνα τοῦ ὁ ἅγιος Νεόφυτος. Ἐξῆσε τὸ μεταίχμιο τῆς Ὑστερης Βυζαντινῆς Περιόδου καὶ τῆς Φραγκοκρατίας καὶ μετὰ τὰ κείμενά του μᾶς μεταφέρει τὴν πικρὴ γεύση τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν.

Ὅταν κατεῖχαν τὰ Ἱεροσόλυμα οἱ Μουσουλμάνοι μετὰ ἐπικεφαλῆς τὸν Σουλτάνο Σαλάχ ἄντ Ντίν, διοικοῦσε τὴν Κύπρο ὁ αὐτοχρισμένος βασιλιάς Ἰσαάκιος, ὁ ὁποῖος συμπεριφερόταν ὡς κατακτητῆς παρὰ σάν βυζαντινὸς βασιλέας. Ὁ ἅγιος Νεόφυτος περιγράφει μετὰ λίγες λέξεις τὰ συμβάντα: «καταγγέλλω ὅσα συμβαίνουν τὴν παρούσα δυσχέρεια τῶν πραγμάτων (...). Παράξενα καὶ δυσάκουστα δεινά συμβαίνουν σ' αὐτὴ τὴ χώρα», πού ἀνάγκασαν καὶ τοὺς πλούσιους ἀκόμα νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν πλοῦτο

(...) καὶ τοὺς ποικίλους παραδείσους τοὺς καὶ ν' ἀποπλεύσουν κρυφὰ πρὸς ξένες χώρες καὶ ἰδιαίτερος στὴ βασιλεύουσα τῶν πόλεων, τὴν Κωνσταντινούπολη. (...) Γιά ἑπτὰ χρόνια ἐξουσίασε τὸ νησί ὁ Ἰσαάκιος· ὄχι μόνον ἔφερε δεινά στὴ χώρα, ἀλλὰ ἄρπαξε τὴν περιουσία τῶν πλουσίων, συνεχῶς καταδίωκε μετὰ ποινές ἀκόμα καὶ τοὺς ἄρχοντες, σκόρπισε τὴν θλίψη, ὥστε ὅλοι νὰ νιώθουν ἀμηχανία καὶ νὰ ψάχνουν ὁποιοδήποτε τρόπο νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ αὐτόν»¹.

Φτάνοντας στὴν Κύπρο οἱ Σταυροφόροι, βρῆκαν τὸν ἀπομονωμένο σφετεριστὴ βασιλιά Ἰσαάκιο, ὁ ὁποῖος τοὺς παραδόθηκε καὶ φυλακίστηκε στὸ φρούριο Μάρκαππο. Οἱ Σταυροφόροι λειλάτησαν τοὺς πολλοὺς βασιλικούς θησαυροὺς καὶ δόλακερη τὴν χώρα. Ἡ πρώτη σημαντικὴ ἐπαφὴ τῶν Κυπρίων μετὰ τοὺς λατίνους κυρίαρχους ἦταν οἱ σφαγές πού ἔκαναν οἱ Ναῖτες τὸ Πά-

¹ Ἅγιος Νεόφυτος Ἐγκλειστος, «Περὶ τῶν κατὰ χώραν Κύπρον σκαιῶν», σὺν Συγγράμματι, τόμ. Ε', ἔκδ. Ἱερῆς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 2005, σσ. 405-406.

Ἱερός Ναός Ἁγίου Νεοφύτου
Ἀνθούπολης.

σχα τοῦ 1192².

Ἐγκαταστάθηκαν τότε τάγματα ἵπποτων (Ἰωαννίτες, Ναίτες, τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ), καί λατίνων - ρωμαιοκαθολικῶν μοναχῶν (Φραγκισκανοί, Αὐγουστινιανοί, Δομηνικανοί, Καρμηλίτες, Βενεδικτῖνοι κ.ἄ.), ἵδρυσαν ἐπισκοπές, ἐκκλησίες καί μοναστήρια καί ἐπιδόθηκαν στήν προσπάθεια ἐκλατινισμοῦ τῶν Ὁρθόδοξων κατοίκων τῆς χώρας. Ὁ ἅγιος Νεόφυτος μετρᾷ 27 δογματικές ἐκτροπές τῶν Λατίνων ἀπό τήν ἀποστολική διδασκαλία, τίς ὁποῖες κοινοποιεῖ στό κείμενο «Περί τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν Συνόδων»³ γιά νά προφυλάξει τούς ὁμόδοξους συμπατριῶτες του.

Ἱστορεῖται ἡ καταπίεση τῶν Ὁρθόδοξων Ρωμιῶν γιά μεγάλο χρονικό διάστημα τῆς Φραγκοκρατίας, ὥστε νά ἀσπαστοῦν τά δόγματα τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ. Τό 1191 οἱ Λουζινιανοί κατέκτησαν τήν Κύπρο καί τό 1196 κατάργησαν τό Αὐτοκέφαλο τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας. Τό 1221, μέ τήν κατάργηση 10 Ὁρθόδοξων ἐπισκοπῶν καί τήν ἀπομόνωση τῶν ὑπόλοιπων 4 Ἐπισκόπων μακριά ἀπό τά ἀστικά κέντρα, μειώθηκε ἡ πρότερη ἐπικοινωνία τῶν ποιμεναρχῶν μέ τό ποίμνιο, ἐμποδίστηκε ἡ διαποίμανση καί διευκολύνθηκε ἡ προσηλυτιστική δράση τῶν Λατίνων. Τό 1231 συνελήφθηκαν, φυλακίστηκαν καί βασανίστηκαν μέχρι θανάτου οἱ 13 ὀσιομάρτυρες τῆς Μονῆς Καντάρας ἐπειδή δέν ἄλλαζαν τή γνώμη τους γιά νά τελοῦν τή Θεία Εὐχαριστία κατὰ τό δόγμα τῶν Λατίνων (μέ ἄζυμα). Μία μέρα τοῦ 1359 κάλεσαν τούς Ὁρθόδοξους Ἐπισκόπους καί Ἱερεῖς στόν καθεδρικό Ναό τῶν Λατίνων στή Λευκωσία, τούς κλείδωσαν καί τούς ὑπέβαλαν σέ βασανιστήρια μέχρι νά ὁμολογήσουν ὑποταγή στόν πάπα. Αὐτό ἀποτράπηκε μετά ἀπό ταραχή πού προκάλεσε ὁ εὐσεβής λαός καί ἀπόφαση τοῦ Φράγκου βα-

² Λεόντιος Μαχαιρᾶς, *Χρονικόν*, I, ἐπιμ. Ἄντρου Παυλίδη, ἔκδ. Φιλοκύπρος, Λευκωσία 1995², σ. 78.

³ Ἁγιος Νεόφυτος Ἐγκλειστος, «Περί τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν Συνόδων», στό Συγγράμματα, τόμ. Ε', ἔκδ. Ἱερᾶς Βασιλικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 2005, σσ. 279-287.

σιλιά⁴. Ο χρονογράφος Λ. Μαχαιράς γράφει για άλλες περιπτώσεις ότι επέβαλαν φρικτά μαρτύρια σέ όσους έκριναν επικίνδυνους: «έβάλαν τούς στεκάμενους είς τ' άμάξια δημμένους, και έβράζαν τέσ δοντάκρες και έκατζουρίζαν τά κριάτα τους και έφουρκίζαν τους», (δηλαδή τούς έκαιγαν και τούς άπαγχόνιζαν) και άλλου όπι τά μεσάνυχτα τής 28ης Δεκεμβρίου 1373 άπαγχόνισαν τόν Όρθόδοξο ιερέα π. Ήλία⁵.

Έν τῷ μεταξύ, όπως ύπήρξαν περιπτώσεις Λατίνων και Μουσουλμάνων πού βαπτίστηκαν Όρθόδοξοι, ύπήρξαν και Όρθόδοξοι πού λύγισαν και έδρασαν είς βάρος τής Πατρίδας και τής Πίστης. Για παράδειγμα ένας χωρικός πρόδοσε τή θέση του Φράγκου βασιλιά στους Λατίνους έχθρούς του, προκειμένου εκείνοι νά λάβουν τήν έξουσία και αυτός χρήματα⁶. Κύπριες κοπέλες τελοῦσαν μεικτούς γάμους ή τηροῦσαν ανήθικες σχέσεις μέ τούς Λατίνους άφέντες τους. Ο άγιος Νεόφυτος συμβουλεύει για ύπακοή στους πνευματικούς πατέρες, αλλά άπαντά και στό έρώτημα «έάν δέν είναι κατά Θεόν ό ιερέας και συμβουλεύει κακῶς για άπώλεια δική του και δική μου, άρα πρέπει νά υπακούω;». Συνεπῶς ύπήρξαν ιερείς πού

Τοιχογραφία Έγκλειστρας.

λατινοφρόνησαν και γι' αυτό, συνεχίζει ό Άγιος, «έάν σέ συμβουλεύσει προς άπώλεια δική σου και δική του, όχι μόνον νά τόν παρακούσεις, αλλά φύγε άπ' αυτόν όσο μπορείς: έάν όμως κατά Θεόν έχεις ιερέα, μή διστάσεις (νά υπακούσεις), ακόμα κι' άν σου φανεί κακή ή συμβουλή: διότι ό κατά Θεόν (πνευματικός) τίποτε δέν συμβουλεύει κακῶς»⁷.

Μέσα σ' όλα αυτά, ό όσιος Νεόφυτος νοιάζεται για τήν πολιτική ύποδούλωση στους Φράγκους, μά πονεί για τήν πνευματική ύποδούλωση στην αίρεση και τήν αλλοίωση του όρθόδοξου τρόπου ζωής. Κατηχεί και στηρίζει μέ τά λόγια και τά έργα του. Τονίζει τήν πνευματική διαχρονική έγρη-

⁴ Μαχαιράς, Χρονικόν, §101, σσ. 76-79.

⁵ Ό.π., §440-441, σσ. 326-329.

⁶ Ό.π., §448, σσ. 332-333.

⁷ Βλ. Άγιος Νεόφυτος Έγκλειστος, «Περί ύπακοής προς τούς έαυτου φοιτητάς», στό Συγγράμματα, τόμ. Ε', έκδ. Ίεράς Βασιλικής και Σταυροπηγιακής Μονής Άγιου Νεοφύτου, Πάφος 2005, σσ. 468-469.

γορη πού χρειάζεται νά τηροῦμε ἔναντι τῆς αἵρεσης καί ἀπαντᾶ στό λειτουργικό θέμα τῶν ἄζυμων, ὥστε νά ἔχουν οἱ ἀκροατές του γνώση: «τό ἄζυμο καί ἀνάλατο (στόν ἄρτο), εἶναι σύμβολο σώματος ἀψύχου πού δέν ἔχει λογικό νοῦ· ὁ Χριστός ἔμψυχον εἶχε σῶμα καί σοφώτατον νοῦν»⁸.

Ὅπως δὲ ποτε μεριμνοῦσε γιά τήν πνευματική ἐνίσχυση τῶν Ρωμῶν τῆς Κύπρου. Τούς καθοδηγοῦσε πατρικά, συμβουλευόντάς τους νά νεκρώνουν τά πάθη, νά καλλιεργοῦν τίς ἀρετές καί νά ἀγωνίζονται μέ γρηγορούντα νοῦν καί καρδίαν νήφουσαν. Ἀνθολογοῦμε τό ἔξις ἀπό τά ἔργα του: «Εἶναι καλό καί νά στρέφεις συχνά τή θύμησή σου πρὸς τόν Θεό καί νά λέγεις “Κύριε, σῶσόν με ἔνεκεν τοῦ ἐλέους σου”. Διότι ἐάν φέρνουμε συχνά στή μνήμη μας τόν Θεό, συχνά καί αὐτός θά θυμᾶται ἐμᾶς καί θά καθαρίζει τόν νοῦ ἀπό ἀκάθαρτα νοήματα»⁹. Στήν πρώτη ἐγκλείστρα, πού λάξευσε, συνέρρεε τόσο αὐξανόμενο πλῆθος κόσμου γιά νά ζητήσῃ ἐνίσχυση καί καθοδήγηση, πού τελικά ἀποφάσισε τή λάξευση τῆς δεύτερης σέ πιό ἀπρόσιτο σημείο, γιά νά μπορεῖ νά ἡσυχάζει.

Ἐβρισκε τήν αἰτία τῶν δοκιμασιῶν στήν πνευματική ὑποδούλωση τῶν ἀνθρώπων. Ἐγραφε ὅτι «ἀπομείναμε ὀλίγοι, καί ξένος λαός ἐπληθύνθηκε στή γῆ μας. Ἄν δέν πικραί-

ναμε πολύ τόν πανάγαθο ἰατρό μας μέ τήν ἀλλαγὴ τῆς πορείας μας, οὔτε αὐτός δέν θά ἄλλαξε διάθεση πρὸς ἐμᾶς, πικραίνοντάς μας μέ τρόπο, ὅμως, σωτηριώδη»¹⁰.

Σέ χαλεπά χρόνια, ὁ Ἅγιος, σάν ἄλλος φάρος, ἐνίσχυε τούς Χριστιανούς πού κατέφευγαν ἐκεῖ γιά νά φωτιστοῦν καί νά ἀναζωπυρώσουν τή φλόγα τῆς πίστες τους ἀπό τή δική του. Στά κείμενά του ἀναδεικνύεται ἡ διαχρονική δυναμική τῆς διδασκαλίας του, πού μεταφέρει μέχρι σήμερα τή φλόγα τῆς Ὁρθοδοξίας, γιά νά ἐνισχύονται οἱ Χριστιανοί σέ περιόδους πνευματικοῦ σκοταδιοῦ, ἐσωτερικοῦ μαρασμοῦ καί πολιτισμικῆς παρακμῆς. Ἄλλωστε, σέ αὐτή τή λωρίδα γῆς δέν εἶχαμε ποτέ τήν πολυτέλεια νά κληρονομηθεῖ ἡ παράδοση μέσα σέ κλίμα πολιτικῆς ἐλευθερίας· διά τούς αἰῶνες οἱ πνευματικά ἐλεύθεροι ἄνθρωποι μεταλαμπάδευαν τό ἦθος τῆς Ρωμοσύνης μέ τήν ταπεινή εὐσέβεια πού διατηροῦσαν καί τόν ἀγώνα πού ἐργάζονταν στήν καρδιά καί στόν νοῦ τους.

Παρεικάζεται
ἡ ἔχθρα παναγρίω
πελάγει,
ἡ δε ἀγάπη
πανευδίω λιμένι.

Τυπική Διαθήκη

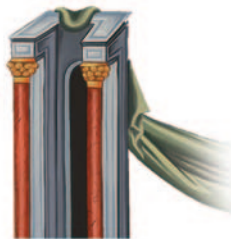
⁸ Ἐγκλειστος, «Περὶ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων», σ. 285.

⁹ Ἐγκλειστος, «Περὶ ὑπακοῆς», σ. 470.

¹⁰ Ἐγκλειστος, «Κατά χώραν Κύπρον σκαιῶν», σ. 408.

Ὁ ἅγιος Νεόφυτος καὶ ὁ καημὸς τῆς Ρωμοσύνης
στὸ ποίημα τοῦ Γιώργου Σεφέρη
«Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος μιλά»

Ἕνα μικρὸ σχόλιο

Δρ. Νίκου Ὁρφανίδη
Φιλολόγου – Λογοτέχνη

Τὸ ποίημα «Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος μιλά» τοῦ Γιώργου Σεφέρη παραπέμπει στὴν πολιτικὴ ἔμπειρία, τόσο τοῦ Βυζαντινοῦ, ὅσο καὶ τοῦ νεότερου Ἑλληνισμοῦ τῆς Κύπρου. Στὴν ἔμπειρία τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, τῆς Ρωμοσύνης, πού ζεῖ καὶ δοκιμάζει γιὰ αἰῶνες τὸν ἀμοραλισμὸ καὶ τὴν ἀθλιότητα καὶ πολεμικὴ τῶν Ευρωπαίων τῆς Δύσεως. Μαζὶ παραπέμπει στὴν ἀγγλικὴ ἀποικιοκρατία, καὶ συνακόλουθα στὴν ἀναμέτρηση καὶ τὴ σύγκρουση τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὴ Δύση.

Τόπος καὶ χρόνος σύνθεσης τοῦ ποιήματος ἢ Ἐγκλειστρα:

«Ἐγκλειστρα, 21 Νοεμ. '53.»

Ἔτσι ὑποσημειώνεται στὸ ποίημα.

Εἶναι ἀκόμα καὶ οἱ σχετικὲς ἐγγραφές ἀπὸ τὶς *Μέρες Στ'*, τοῦ Γιώργου Σεφέρη:

«Σάββατο, 21. Ἁγ. Νεόφυτος,

Μον. Κύκκου. Κέδροι. Παναγιά. Ἀγαθόκλης». (σελ. 94)

Ἀκόμα, στὴν ἔνδειξη [*Παρασκευή, 20-Τετάρτη, 25 Νοέμβρη*], σημειώνει ὁ Σεφέρης:

«Σὲ μὴν ἀετοφωλιά τὸ σπήλαιο τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου. Τὸ μάγμαρο μὲ τὸ γραφειάκι του· ἀριστερὰ τὸ στρωῶμα, δεξιὰ ὁ τάφος.

Ἰερομόναχος Φιλάρετος (χρυσὰ δόντια)· Ἐδόκιμός μου Μυριάανθος». (σελ. 107).

Ἡ εἴσοδος τοῦ ἁγίου στὸ ποίημα, πέραν τοῦ τίτλου «Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος μιλά», γίνεται μέσα ἀπὸ τὴν προμετωπίδα τοῦ ποιήματος:

«... τῶ δὲ βασιλεῖ Ἰσαακίῳ κατακλείει ἐν καστελλίῳ καλουμένῳ Μαρκάππῳ. Κατὰ δὲ τοῦ ὁμοίου αὐτῶ Σαλαχαντίνου ἀνύσας μηδὲν ὁ ἀλιτήριος, ἤνυσε τοῦτο καὶ μόνον, διαπράσας τὴν χώραν Λατίνοις, χρυσίου χιλιάδων λιτρῶν διακο-

σίων. Διὸ καὶ πολὺς ὁ ὀλοολυγμός, καὶ ἀφόρητος ὁ καπνός, ὡς προεΐρηται, ὁ ἐλθὼν ἐκ τοῦ βορρᾶ...»

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ,
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ
ΚΥΠΡΟΝ ΣΚΑΙΩΝ

Ἱστορικός χρονογράφος εἶναι, λοιπόν, ὁ ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος, πὺν ἀνάμεσα στὰ κορυφαία καὶ σπουδαῖα ποιητικά καὶ θεολογικά του ἔργα καταλείπει ἓνα συνοπτικὸ συγκλονιστικὸ ἱστορικὸ κείμενο, ἓνα συνοπτικὸ χρονικό, πὺν περιγράφει ἢ ἀναφέρεται στὰ «κατὰ τὴν χώραν Κύπρον» σκαῖά. Εἴμαστε στὸ 1191 μ. Χ., στὴν πρώτη κατάκτηση τῆς Κύπρου ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους καὶ τὴ μεταβίβασή της στοὺς Λατίνους. Πρόκειται γιὰ κείμενο ἐξόχως σημαντικό, μὲ μιά ἰδιαίτερη βαρύτητα, καθὼς περιγράφει τὰ δεινὰ τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν κατάκτησή τους ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους. Κείμενο σπαρακτικὸ στὴν πυκνότητά του καὶ σπουδαῖο. Καὶ μοναδικό, θὰ ἔλεγα.

Ἔχουμε μιά ἱστορική-χρονογραφική, στὴν πραγματικότητα, ἀναφορὰ στὴ δοκιμασία καὶ τὴν περιπέτεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Κύπρου, πὺν θὰ ἀποτελέσει καὶ τὴν ἀπαρχὴ τῆς πολὺχρονης δοκιμα-

σίας καὶ δουλείας του. Ἰδιαίτερη βαρύτητα προσλαμβάνει στὴν προμετωπίδα τοῦ ποιήματος ἢ μετοχὴ «διαπράσας», πὺν ὀρίζει καὶ τὰ μέτρα τοῦ πολιτικοῦ ρεαλισμοῦ ἢ ἀμοραλισμοῦ, μὲ τὸ ἐπαναλαμβανόμενο ξεπούλημα τῶν λαῶν. Καὶ τότε, ὅπως καὶ τώρα, σημειῶνω.

ἽΟλα ὅσα συμβαίνουν κατὰ τὴν χώραν Κύπρον εἶναι σκαῖά, θλιβερά, ἀπάνθρωπα:

«Διὸ καὶ πολὺς ὁ ὀλοολυγμός, καὶ ἀφόρητος ὁ καπνός, ὡς προεΐρηται, ὁ ἐλθὼν ἐκ τοῦ βορρᾶ...»

Εἶναι ἐδῶ ἢ λανθάνουσα τραυματικὴ ἐμπειρία τοῦ Βυζαντινοῦ ἀλλὰ καὶ νεότερου Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὴν ὑποκρισία, τὴ ραδιουργία, τὴν εἰσβολὴ τῶν Δυτικῶν, πὺν ἱσοπεδώνουν καὶ ἀφανίζουν, μὲ πρόφαση τὸν Χριστὸ καὶ τὴ Χριστιανοσύνη, τὸν κόσμο τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ δὴλωση τοῦ Σεφέρη στὸ ποίημα:

«Γιὰ μᾶς ἦταν ἄλλο πρᾶγμα ὁ πόλεμος γιὰ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καθισμένη στὰ γόνατα τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ, πὺν εἶχε στὰ μάτια ψηφιδωτὸ τὸν καημὸ τῆς Ρωμοσύνης, ἐκείνου τοῦ πέλαγου τὸν καημὸ σὰν ἦβρε τὸ ζύγισμα τῆς καλοσύνης.»

Εἶναι ὁ καημὸς ἐνὸς Ὁρθόδοξου

Παναγία Έγκλειστριανή.

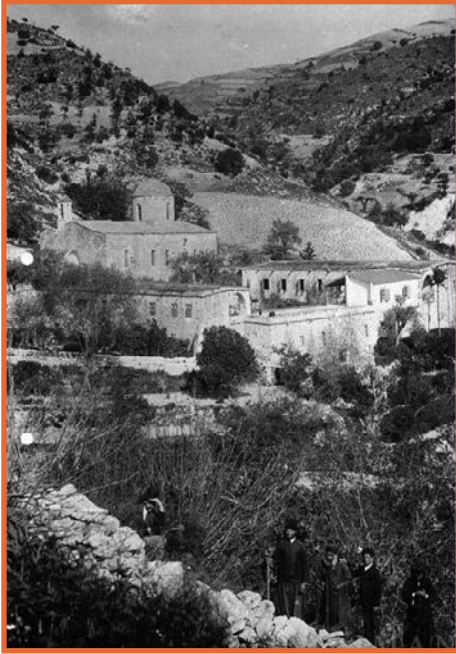
Έλληνας άσκητου, «έγκλειστου», στη Κύπρο, πού βιώνει την τραγική περιπέτεια του τόπου του. Άλλά και ο καημός ενός νεότερου Έλληνας ποιητή, του Γιώργου Σεφέρη.

Μέσα από την προμετωπίδα του ποιήματος από τó χρονικό του Νεοφύτου του Έγκλειστου έχουμε τά πρωταγωνιστοϋντα πρόσωπα τής ιστορικής περιπέτειας. Τόν άποστάτη Βυζαντινό «βασιλέα» Ίσαάκιο Κομνηνό, παγιδευμένο στη μέθη τής δύναμης και τής μω-

ρίας του, έγκλειστο πιά «έν καστελλίω καλουμένω Μαρκάππω». Εΐναι άκόμα ο άλιπήριος, ο έλεεινός Ριχάρδος, πού, άφού δεν κατάφερε να ύποτάξει και νά νικήσει τόν Σαλαχαντίνο σουλτάνο τής Αιγύπτου και Συρίας (1137 - 1193), πέτυχε τούτο μόνο: νά πωλήσει τήν «χώραν», τή νήσο Κύπρο, πρώτα στους Ναΐτες Ίππότες και κατόπιν στους Λουζινιάν (1192 - 1489 μ. Χ) («ήνυσε τούτο και μόνον διαπράσας τήν χώραν Λατίνοις»). Ίσαάκιος, Ριχάρδος, Σαλαχαντίνος, Λατίνοι (Φράγκοι Λουζινιανοί), ο πληθυσμός του μεσαιωνικού χρονικού του Νεοφύτου του Έγκλειστου, όπως δίνεται στην προμετωπίδα του ποιήματος. Εΐμαστε στην εποχή των Σταυροφόρων, με τó σκηνικό τής σφαγής, τής συμφοράς, του καπνού.

Η ιστορική χρονογραφία του Νεοφύτου του Έγκλειστου, παραπέμπει σε ένα επώδυνο παρελθόν, πού, όμως, κατά τρόπο ειρωνικό καθίσταται επίμονα παρόν. Μέσα από τήν ύπόγεια άλληγορία οδηγούμαστε σε μιá ιστορική μετατόπιση, πού παραπέμπει σ' έναν άλλο χρόνο, αυτόν του τραυματικού παρόντος στα 1953, με τόν άγγλικό άποικισμό, τήν άναλγησία

καὶ ὑποκρισία.

Τὸ παρὸν, πὺν λανθάνει μέσα ἀπὸ τὴν ἀλληγορία τοῦ χρονικοῦ τοῦ ποιήματος, τελικὰ προβάλλει πολυδύναμο, καθὼς ἀρθρώνεται πάνω σὲ δύο χρονικούς ἄξονες, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ φαίνονται παράλληλοι, συγκλίνουν, συναντῶνται ἢ ταυτίζονται. Ἔτσι, ὁ πραγματικὸς χρόνος τοῦ ποιήματος εἶναι τελικὰ ὁ χρόνος τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας. Οἱ δύο χρόνοι, ὅμως, τοῦ ποιήματος συγκλίνουν ἐντέλει στὸ γεγονός τῆς δυτικῆς ἐπικυριαρχίας, στοὺς Σταυροφόρους τῆς Δύσεως, πὺν

συνεχίζου ἀκάθεκτοι. Μέχρι σήμερα, θὰ προσέθετα.

Ἔτσι, διὰ στόματος ἑνὸς συγχρόνου νεοέλληνας ποιητῆ, ἐκφέρεται ὁ διαχρονικὸς καημὸς τοῦ ἁγίου χρονογράφου τοῦ τέλους τοῦ Βυζαντίου στὴν Κύπρο. Εἶναι ὁ διαχρονικὸς πληθυσμὸς τῶν Ἑλλήνων πὺν ἐκστρατεύει γιὰ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ ἢ γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καθισμένη στὰ γόνατα τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ ἢ ἀμύνεται στὰ τεῖχη τῆς Βασιλεύουσας. Στὸν ἀντίποδα εἶναι ὁ πληθυσμὸς τῶν ξένων. Εἶναι οἱ σταυροφόροι Λουζινιά, ἕνας ἀλλότριος πληθυσμὸς, ξένος πρὸς τὸ σῶμα τοῦ τόπου.

«Ἄς παίζου τῶρα μελοδράματα στὰ σκηνικὰ τῶν σταυροφόρων Λουζινιά κι ἄς φλομώνουνε μὲ τὸν καπνὸ πὺν μᾶς κουβάλησαν ἀπὸ τὸ βοριά.»

Ἑλληνισμὸς καὶ Δύση λοιπὸν, καὶ πάλι, καὶ ὁ κόσμος τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς καὶ ἡ Ρωμοσύνη κι ὁ καημὸς τῆς, πὺν τὸν περιγράφει ἕνας ἅγιος τῆς μαρτυρικῆς Κύπρου. Μαζὶ κι ἕνας νεότερος ποιητῆς. Ὁ Γιώργος Σεφέρης. Πὺν ἐπιλέγει τὴν persona τοῦ ἁγίου τῆς Κύπρου, γιὰ νὰ μᾶς μιλήσει.

Ἡ κλήση τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου

Σχόλια στὸν Ἀπόστολο τῆς ἐφορτῆς
τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου

Ἄρχιμ. Γρηγορίου Μουσουρούλη

(Πράξ. ιζ', 16–34)

«16 Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦ τοῦ Παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι κατείδωλον οὐσαν τὴν πόλιν. 17 διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. 18 τινὲς δὲ τῶν Ἐπικουρείων καὶ τῶν Στωϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ, καὶ τινες ἔλεγον· τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δὲ ἕξω δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι· ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐηγγελίζετο αὐτοῖς. 19 ἐπιλαβόμενοι τε αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἄρειον πάγον ἤγαγον λέγοντες· δυνάμεθα γινῶναι τίς ἢ καιρὴ αὕτη ἢ ὑποσοῦ λαλουμένη διδασχῆ; 20 ξερίζοντα γὰρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γινῶναι τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι. 21 Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι εἰς οὐδὲν ἕτερον ἠνκαίρουν ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καιρότερον. 22 Σταθεὶς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου πάγου ἔφη· ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. 23 διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὗρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώστῳ Θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. 24 ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς Κύριος ὑπάρχων οὐκ ἐν

χειροποιήτοις ῥαοῖς κατοικεῖ, 25 οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται προσδεόμενος τι-
 ρος, αὐτὸς διδούς πᾶσι ζωὴν καὶ
 προὴν καὶ τὰ πάντα· 26 ἐποί-
 ησέ τε ἐξ ἐνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος
 ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ
 πρόσωπον τῆς γῆς, ὀρίσας προ-
 στεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς
 ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν,
 27 ζητεῖν τὸν Κύριον, εἰ ἄρα
 γε ψηλαφήσειαυ αὐτὸν καὶ
 εὗροιεν, καί γε οὐ μακρὰν ἀπὸ
 ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχο-
 ρτα. 28 ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ
 κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καὶ τι-
 ρες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν
 εἰρήκασι τοῦ γὰρ καὶ γένος
 ἐσμέν. 29 γένος οὖν ὑπάρ-
 χορτες τοῦ Θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν
 ρομιλίζειν χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ
 λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ

ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον
 εἶναι ὅμοιον. 30 τοὺς μὲν οὖν
 χρόνους τῆς ἀγροίας ὑπεριδῶν
 ὁ Θεὸς ταῦν παραγγέλλει
 τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι παρταχοῦ
 μεταροεῖν, 31 διότι ἔστησεν
 ἡμέραν ἐν ἣ μέλλει κρίνειν τὴν
 οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν
 ἀνδρὶ ᾧ ὤρισε, πίστιν πα-
 ρασχῶν πᾶσιν ἀραστήσας
 αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. 32 ἀκού-
 σαρτες δὲ ἀράστασιν νεκρῶν οἱ
 μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον·
 ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ
 τούτου. 33 καὶ οὕτως ὁ Παῦλος
 ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. 34
 τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες
 αὐτῷ ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ
 Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ
 γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις καὶ ἑτε-
 ροὶ σὺν αὐτοῖς».

* * *

Ο ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἔχει τὸ προνόμιο νὰ εἶναι
 ἀπὸ τοὺς πρῶτους Ἀθηναίους μαζί μὲ μία γυναίκα, τὴ Δά-
 μαρι, καὶ «ἐτέρους σὺν αὐτοῖς» καὶ λίγους ἀκόμη κατοί-
 κους τῆς Ἀθήνας πού πίστεψαν στὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύ-
 λου καὶ ἀποτέλεσαν τὴν πρώτη Ἐκκλησία στὴ ξακουστὴ πρω-
 τεύουσα τῶν γραμμιάτων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Τὸ ἀποστολικὸ ἀνά-

γνωσμα τῆς ἐορτῆς του, παρμένο ἀπό τό βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων μιᾶ γι' αὐτήν ἀκριβῶς τήν ἐπιστροφή τοῦ μεγάλου ἀγίου ἀπό τή θρησκεία τῶν εἰδώλων στήν πίστη τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Καί δέν εἶναι μικρό πράγμα ἕνας ἄνθρωπος, ὅπως ὁ Διονύσιος, μέλος τοῦ ἀνωτάτου Δικαστηρίου τῆς Ἀθήνας, νά ξυπνήσει τό πρωί μέσα στήν εἰδωλολατρική ἀτμόσφαιρα τῆς πόλης του, καί τό βράδυ νά βρεθεῖ χριστιανός.

Νά δοῦμε μέ προσοχή τή συγκινητική ἀφήγηση τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως τῶν Πράξεων γιά τή μεταστροφή τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἀγίου στήν πίστη. Τά πρώτα λόγια τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πάνω στόν Ἄρειο Πάγο φαίνεται πῶς εἶχαν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά τόν Διονύσιο. «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀρχίζει τόν λόγο του ὁ Ἀπόστολος, κατά πάντα δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ». Σᾶς θεωρῶ πῶς εὐσεβεῖς ἀπό πολλούς ἄλλους λαούς πού γνώρισα. Διότι εἶδα τήν πόλη σας «κατείδωλον». Γεμάτη ἀπό εἰδωλα, βωμούς καί ναούς ἀφιερωμένους σέ πλῆθος θεῶν. Ἀνάμεσα σ' αὐτούς τούς θεούς πού λατρεύετε, ἔχετε στή-

σει καί ἕνα βωμό πρὸς χάριν κάποιου ἄγνωστου Θεοῦ. Αὐτόν λοιπόν τόν Θεό τόν ὁποῖο «ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε», αὐτόν ἤρθα νά σᾶς γνωρίσω. Καί αὐτός εἶναι ὁ ἕνας ἀληθινός Θεός. Καί προχωρεῖ, ὅπως βλέπουμε στό κείμενο τοῦ ἀναγνώσματός μας νά ἀναφέρει τά γνωρίσματα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καί τόν τρόπο πού μποροῦν οἱ ἄνθρωποι νά τόν γνωρίσουν.

Ὁ Διονύσιος καί μερικοί ἄλλοι, ὅπως εἶπαμε, πού παρακολουθοῦν μέ προσοχή τόν θεῖο Ἀπόστολο, βρίσκουν στά λόγια του ἀπάντηση στά ἐρωτηματικά πού εἶχαν μέσα τους γιά τήν εἰδωλολατρική θρησκεία τήν ὁποία ἀκολουθοῦσαν καί γιά

τήν ἠθική διδασκαλία της. Δέν τούς ἱκανοποιοῦσε ἡ ἰδέα ὅτι μπορεῖ νά ὑπάρχουν «θεοί» μέ ἀδυναμίες, ἐλαττώματα καί πάθη ἀνθρώπινα. Γι' αὐτό ὅταν ὁ Παῦλος ἀποκαλύπτει τόν ἀληθινό Θεό καί τήν τέλεια ἠθική διδασκαλία τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὁ Διονύσιος αισθάνεται ὅτι βρῆκε αὐτό πού ποθοῦσε. Δέχθηκε τή νέα διδασκαλία, ἐγκατέλειψε ὀριστικῶς τήν εἰδωλολατρεία, μέ τήν ὁποία εἶχε ζήσει μέχρι τότε καί ἀκολούθησε τόν Χριστό.

* * *

Πόσοι ἄνθρωποι ὅμως καί, ἀπό ἐμαῶς πού θέλουμε νά λεγώμαστε χριστιανοί, εἴμαστε ἔτοιμοι καί ἔχουμε πάρει τήν ἀπόφαση νά ἀφήσουμε τήν προσκόλλησι σέ ὀρισμένα εἰδωλα πού συνήθιζε ὁ καθένας νά λατρεύει στή ζωή του; Κάθε ἀδυναμία μας, ἀγαπητοί, εἶναι καί ἓνα εἰδωλο. Εἴτε πλεονεξία καί ἀδικία ὀνομάζεται. Εἴτε ἐγωϊσμός. Εἴτε ἀσωτία καί φιληδονία. Εἴτε ζωή μέ ἠθικές ἀβαραίεις. Εἴτε ἐμπάθεια καί μίσος καί ὅποι-αδήποτε κακία. Ὅλα αὐτά ὀφείλουμε νά τά ἐγκαταλείψουμε

καί νά στραφοῦμε ἀποφασιστικά πρὸς τόν Χριστό καί τό θέλημα Του.

Δέν ἔχει σημασία ἂν αὐτοί πού θά ἀποφασίσουν, μέσα στόν συγχυμένο κόσμο μας, νά ἐγκαταλείψουν τή νοστοροπία τοῦ κόσμου τῆς ἀποστασίας καί νά ζήσουν τή ζωή τῆς πίστεως εἶναι λίγοι. Ἀπό τούς πολλούς Ἀθηναίους ἀκροατές τοῦ Παύλου στόν Ἄρειο Πάγο πίστεψεν ὁ «Διονύσιος ὁ Ἄρεοπαγίτης καί γυνή ὀνόματι Δάμαρις καί ἕτεροι σὺν αὐτοῖς». Λίγοι ἦταν αὐτοί πού πίστεψαν. Λίγοι ἀλλά ἐκλεκτοί. Γκρέμισαν μέσα τους ἓνα κόσμο στόν ὁποῖο δούλεψαν δεκαετίες ἴσως καί ἔχτισαν τόν καινούργιο κόσμο τοῦ Θεοῦ στίς καρδιές τους. Ἐνα κόσμο πού τούς ἀνέδειξε καί ἔγραψε τά ὀνόματά τους στό βιβλίο τῆς ζωῆς.

Τώρα πού τά πράγματα δυσκολεύουν καί ἡ πίστη στόν ἀληθινό Θεό καί τίς ἐπιταγές Του μπαίνουν στό στόχαστρο δυνάμεων ξένων πρὸς τό πνεῦμα καί τό γράμμα τῆς πίστεως, εἴμαστε ἔτοιμοι νά ἀκολουθήσουμε τούς λίγους ἐκείνους ἐκλεκτούς Ἀθηναίους;

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

«Πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ...»

Πρωτ. Κωνσταντίνου Α. Κωνσταντίνου
Θεολόγου

(*Ιωάν. ζ', 37-52· ή', 12*)

«1 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλέεμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀρατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα 2 λέγοντες· Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀρατολῇ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. 3 ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, 4 καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. 5 οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Ἐν Βηθλέεμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου· 6 Καὶ σύ Βηθλέεμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἠγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. 7 Τότε Ἡρώδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους ἠκρίβωσεν παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, 8 καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλέεμ εἶπε· Πορευθέντες ἐξετάσατε ἀκριβῶς περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰρ δὲ εὔρητε ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως καὶ γὰρ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. 9 οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστήρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀρατολῇ προῆγεν αὐτοὺς ἕως ἐλθὼν ἐστᾶθαι ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον· 10 ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. 11 καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον

τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀροίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν· 12 καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄραρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδη, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ».

* * *

Στό Εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα τῆς μεγάλης Δεσποτικῆς γιορτῆς τῶν Χριστουγέννων ὁ ἱερός εὐαγγελιστής Ματθαῖος μᾶς περιγράφει τὰ γεγονότα πού ἔχουν σχέση μέ τήν προσκύνηση τῶν μάγων, ἔτσι ὅπως αὐτά διαδραματίστηκαν στή Βηθλεέμ ἀρκετό καιρό μετά ἀπό τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἱερός εὐαγγελιστής μᾶς λέει ξεκάθαρα ὅτι οἱ μάγοι ξεκίνησαν ἀπό τήν πατρίδα τους πού ἦταν στήν ἀνατολή, «ἀπό ἀνατολῶν», ἀκολουθώντας ἕνα παράξενο ἀστέρι. Περιπλανήθηκαν γιά ἀρκετό καιρό, μέχρι πού ἔφτασαν στήν Ἱερουσαλήμ. Ἐξω ἀπό τήν πόλη ὁ ἀστέρας χάθηκε ἀπό τόν οὐρανό καί ἔτσι δέν μπορούσαν νά προχωρήσουν. Ζήτησαν βοήθεια ἀπό τόν βασιλιά Ἡρώδη, ὁ ὁποῖος, μόλις ἄκουσε ἀπό τούς μάγους πώς τό θαυμαστό αὐτό ἀστέρι εἶναι σημεῖο ὅτι ἕνας σπουδαῖος βασιλιάς ἔχει γεννηθεῖ, ταράχτηκε πάρα πολύ. Φοβήθηκε πώς αὐτός ὁ νέος βα-

σιλιάς κάποια στιγμή θά τόν ἐκθρόνιζε, γιά νά τοῦ πάρει τή βασιλεία. Σκέφτηκε πώς πρέπει νά βρεῖ τρόπο νά τόν σκοτώσει γιά νά εἶναι σίγουρος ὅτι δέν κινδυνεύει ἀπό κανένα. Προσποιεῖται λοιπόν πώς ἐνδιαφέρεται νά προσκυνήσει καί ἐκεῖνος τόν νεογέννητο βασιλιά. Ἀμέσως συγκαλεῖ ὅλους τούς ἀρχιερεῖς καί τούς σοφούς τοῦ λαοῦ, γιά νά μάθει, σύμφωνα μέ τίς προφητεῖες, πού θά γεννηθεῖ ὁ Χριστός. Ὅταν ἀκούει πώς οἱ προφῆτες λένε ξεκάθαρα πώς ἡ ταπεινή καί μικρή πόλη τῆς Βηθλεέμ δέν πρέπει νά περιφρονεῖται γιατί ἐκεῖ θά γεννηθεῖ ὁ ἄνθρωπος πού θά γίνει ἡγέτης καί ποιμένας τοῦ Ἰσραήλ, στέλνει ἐκεῖ τούς τρεῖς μάγους. Τούς ζητᾶ μάλιστα, ἂν αὐτοί βροῦν τό παιδί, νά τόν καλέσουν καί ἐκεῖνον γιά νά τό προσκυνήσει.

Τό σχέδιο ὅμως τοῦ Θεοῦ ἦταν ἄλλο. Μόλις οἱ τρεῖς μάγοι ἔφυγαν ἀπό τόν Ἡρώδη, ὁ γνωστός γι' αὐτούς ἀστέρας ξαναπαρουσιά-

στηκε. Ἦλθε, τούς ὀδήγησε καί στάθηκε πάνω ἀπό τό σπίτι ὅπου ἔμενε ὁ Χριστός. Πολλοί ἐρμηνευτές τῶν Ἱερῶν κειμένων υποστηρίζουν πώς εἶχε περάσει τουλάχιστον ἓνας ὀλόκληρος χρόνος ἀπό τήν Ἁγία Νύχτα ὅπου οἱ ποιμένες ἀκούσαν τόν Ἀγγελικό ὕμνο. Δέχθηκαν τήν ἀναγγελία ὅτι «ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτήρ, ὃς ἐστὶ Χριστὸς Κύριος» (Λουκ. β', 11) καί ἀξιώθηκαν νά προσκυνήσουν τό Θεῖο βρέφος μέσα στή σπηλιά τῆς Βηθλεέμ. Τώρα οἱ τρεῖς μάγοι «ἐλθόντες εἰς τήν οἰκίαν εἶδον τό παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ» (Ματθ. β', 11). Ἐφτασαν δηλαδή σ' ἓνα σπίτι καί εἶδαν τό παιδί Ἰησοῦς μαζί μέ τή μητέρα του «Μαρία». Ἀμέσως «πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ» (Ματθ. β', 11)

Ἡ κίνηση αὐτή τῶν μάγων νά «πέσουν», νά λυγίσουν δηλαδή τά σώματά τους στά γόνατα καί νά ἀκουμπήσουν τά κεφάλια τους μέχρι τό ἔδαφος, δείχνει τόν ἀπόλυτο σεβασμό τους πρὸς τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ἀξίζει νά προσέξουμε ὅτι αὐτοί προέρχονταν ἀπό χῶρες τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ προσκύνηση σέ κάποιο πρόσωπο ἦταν ἔνδειξη σεβασμοῦ καί ὑπακοῆς. Τή συγκεκριμένη μέχρι ἐδάφους κλήση τοῦ σώματος συνήθιζαν νά κάνουν οἱ δούλοι πρὸς τούς κυρίους τους. Μέ ἄλλα λόγια ἀναγνωρίζουν μ' αὐτό τόν τρόπο πώς

ἡ δική τους δύναμη, ἡ ἐξουσία, ἡ γνώση καί ἡ σοφία εἶναι ἓνα μεγάλο τίποτα μπροστά στήν Ἀλήθεια καί τό Πρόσωπο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Δέν εἶναι τυχαῖο πού ἡ Ἐκκλησία μας τούς τιμᾷ ὡς θεοφόρους Ἁγίους ἀνθρώπους, πού δέχθηκαν τόν φωτισμό καί τή χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ κίνηση αὐτή τοῦ σώματός τους ἦταν τό ἀποκορύφωμα τῆς πορείας τους πού κράτησε χρόνια ὀλόκληρα. Ἦταν ἄνθρωποι μέ πνευματικές ἀναζητήσεις. Μέ τή δική τους παράδοση καί κοσμοθεωρία προσπαθοῦσαν νά δώσουν ἀπάντηση στά ὑπαρξιακά ἐρωτήματα πού βασανίζουν τόν

καθένα. Μελετώντας τὰ ἀστέρια περίμεναν τή γέννηση αὐτοῦ πού θά ἔβγαζε τήν ἀνθρωπότητα ἀπό τὰ σκοτάδια τῆς ἀγνωσίας καί τήν πλάνη τῆς εἰδωλολατρίας. Ἦθελαν νά γνωρίσουν τήν ἀλήθεια καί ὁ Θεός τούς τήν πρόσφερε ἀπλόχερα. Εἶδαν, ἐνῶ βρίσκονταν στήν πατρίδα τους, ἕνα θαυμάσιο ἀστέρι καί κατάλαβαν πώς ἦρθε στόν κόσμο αὐτός πού περίμενε ὀλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα. Σύμφωνα μέ τόν ἱερό Χρυσόστομο, ὁ Θεός ἔβαλε ἄγγελο φωτεινό, πού τόν ἔβλεπαν ὡς ἀστέρι, γιά νά τούς καθοδηγήσει καί νά τούς φέρει στή ταπεινή πόλη τῆς Βηθλέεμ. Πέρασαν μέσα ἀπό τήν ἔρημο, ἀντιμετώπισαν χίλιους κινδύνους καί τελικά ἀξιώθηκαν νά προσκυνήσουν τόν μόνο ἀληθινό Θεό. Μέσα στήν καρδιά τούς πληροφοροῦνται πώς ἡ Ἀλήθεια πού ἔψαχναν τόσα χρόνια βρίσκεται μπροστά τους. Ὅλες οἱ πνευματικές τους ἀναζητήσεις, οἱ ἀπορίες τους, αὐτά πού ἡ γνώση καί ἡ παράδοσή τους δέν μποροῦσαν νά τούς προσφέρουν, τούς τά χαρίζει ἡ θέα τοῦ προσώπου αὐτοῦ τοῦ μικροῦ παιδιοῦ. Βοήθῃκαν ἀπάντησι σέ ὅλες τίς ἀπορίες πού ἡ μελέτη τῶν ἀστέρων καί τού σύμπαντος δέν μποροῦσε νά τούς δώσει. Ἀναγνωρίζουν πώς μπροστά τους ἔχουν τόν δημιουργό τοῦ σύμπαντος κόσμου καί πέφτουν νά

τόν προσκυνήσουν.

Μέ τήν κίνηση αὐτή τοῦ σώματος χωρίς νά ποῦν καμιά λέξη ἀποκαλύπτουν τήν ἐμπειρία τους. Διδάσκουν τόν καθένα πού ψάχνει τήν Ἀλήθεια. Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ἀποκτήσει τή γνώση καί τή σοφία τοῦ κόσμου ὅλου. Μπορεῖ ἀκόμη νά ἔχει πλούτη καί δόξα ἀμύθητα, ἀλλά ἡ καρδιά του νά εἶναι κενή. Τίποτε νά μὴν τόν ικανοποιεῖ. Ψάχνει παρηγοριά, ἀναζητᾷ ἐλπίδα πολλές φορές σέ πράγματα πού δέν μποροῦν νά τόν ικανοποιήσουν. Ἄν καταφέρει καί γνωρίσει τόν Θεό, τότε ὅλα μέσα του ἀλλάζουν. Βιώνει αὐτό πού ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διακηρύττει «τά πάντα ἐξημιώθην, καί ἠγοῦμαι σκύβαλα εἶναι ἵνα Χριστόν κερδήσω» (Φιλιπ. α', 21). Ὅλα δηλαδή μου προκαλοῦν ζημιὰ. Θεωρῶ ὀλόκληρο τόν κόσμο σκουπίδια, φτάνει νά κερδίσω τόν Χριστό μου. Ὁ κόσμος ὀλόκληρος φαντάζει σάν ἕνα σκουπίδι μπροστά στήν ἐμπειρία τῆς γνώσης τοῦ Θεοῦ. Δέν εἶναι τυχαῖο πού ὁ ἴδιος ὁ δημιουργός μας Θεός, ἐκεῖνος πού ξέρει πολύ καλά τί ὠφελεῖ τόν ἄνθρωπο, μᾶς καλεῖ: «ἀγαπήσεις Κύριον τόν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καί ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καί ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου· αὕτη ἐστὶ πρώτη καί μεγάλη ἐντολή» (Ματθ. κβ', 37-38). Ἡ πρώτη καί μεγάλη ἐντολή δηλαδή,

πού καλείται νά ἐφαρμόσει ὁ ἄνθρωπος εἶναι νά ἀγαπήσει μέ ὅλη τή δύναμη του τόν Θεό. Μόνο τότε ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά ἰσορροπήσει μέσα του. Ἐχοντας τήν ἀγάπη πρῶτα στόν Θεό, ὕστερα μπορεῖ ἐλεύθερος νά ἱεραρχήσει τίς ἀνάγκες του καί τίς ἀγάπες του. Παραμένει μέσα στόν κόσμο. Ἀγωνίζεται, προσπαθεῖ, δημιουργεῖ καί φροντίζει νά ἀντιμετωπίσει ὅλες τίς δυσκολίες πού θά παρουσιαστοῦν. Δέ προσκολλᾶται ὁμως σέ ψεύτικες καταστάσεις πού σήμερα υπάρχουν καί αὔριο χάνονται. Εἶναι ἔτοιμος νά προχωρήσει ἐλεύθερος πραγματικά, γιατί δέ φοβᾶται πώς θά χάσει κάτι «σπουδαῖο» τοῦ ἀπατηλοῦ αὐτοῦ αἰώνα. Μπορεῖ συνάμα νά ἀντισταθεῖ στίς διάφορες προκλήσεις γιά νά πετύχει τούς στόχους πού ἀρχικά ἔβαλε στή ζωή του. Ξέρει τά ὄριά του, τά δικαιώματά του, τήν ἐλευθερία καί τίς ὑποχρεώσεις του. Ὁ συνάνθρωπος δίπλα του δέν εἶναι ἀπλᾶ ὁ ἄλλος, ἀλλά ὁ ἐν Χριστῷ ἀδελφός, γιά τόν ὁποῖο ὁ Χριστός ἦλθε ἐπί τῆς γῆς. Εἶναι ἀδελφός πού τόν σέβεται, τόν βοηθᾶ, δέν ἔχει τή δύναμη νά τόν βλάψει, γιατί πάνω ἀπό ὅλα ἀγαπᾶ.

Ἀπόδειξη τοῦ κατά Θεόν ἀνθρώπου εἶναι τά ἔργα του. Ἐκφραση τῆς ἀγαπώσης τόν Θεόν καρδίας του εἶναι ἡ κάθε του κί-

νηση, ἡ κάθε του ἐκδήλωση. Ἐτσι καί οἱ τρεῖς μάγοι στή συνέχεια ἀφοῦ προσκύνησαν, ἀμέσως σηκώθηκαν καί «ἀνοιξαντες τούς θησαυρούς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσόν καί λίβανον καί σμύρναν». Ὅ,τι πολυτιμότερο εἶχαν τό προσφέρουν δῶρο στόν μικρό Χριστό. Τόν ἀναγνωρίζουν ὡς τόν μόνο βασιλιά καί τοῦ δωρίζουν χρυσάφι. Τόν ὁμολογοῦν σάν τόν Μέγα καί πρῶτο Ἀρχιερέα καί τοῦ προσφέρουν λιβάνι. Προσφέροντάς του τό πολύτιμο ἄρωμα, τή «σμύρνα», προαναγγέλλουν τή σταυρική του θυσία καί ταφή. Ἀφοῦ μ' αὐτό εἶχαν συνηθια νά ἐτοιμάζουν οἱ Ἰουδαῖοι τούς νεκρούς τους, πρίν τούς κηδεύσουν.

Παρουσιάζουν στόν Χριστό τά δῶρα τους, ἀλλά καί συνάμα δείχνουν καί σέ ὁλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα ποιός πραγματικά εἶναι ὁ τιμώμενος. Μᾶς καλοῦν ὅλους νά συνειδητοποιήσουμε ὅτι τά Χριστούγεννα γιορτάζουμε τήν κατάργηση ὅλων τῶν ψεύτικων βασιλιᾶδων αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Σήμερα γεννήθηκε ὁ αἰώνιος βασιλιάς. Αὐτός πού ἦλθε ἀπό ἀγάπη νά ἀνεβάσει τά παιδιά του ξανά στόν οὐρανό. Γεννήθηκε γιά νά προσφέρει τήν αἰώνια βασιλεία. Νά ἀνακουφίσει τόν πόνο προσφέροντάς ἐλπίδα καί αισιοδοξία γιά τό μέλλον. Ἀμήν.

«Σηλυβρίας τὸν γόνον
καὶ Αἰγίνης τὸν ἔφορον ...
Νεκτάριον
τιμῆσωμεν πιστοὶ»

*Πρωτ. Μιχαήλ Βοσκοῦ
Θεολόγου*

Κατὰ τὴν ἐφετινὴ χρονιά συμπληρώνονται ἀκριβῶς ἑκατὸν χρόνια ἀπὸ τὴ μακαρία κοίμησι τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου Ἐπισκόπου Πενταπόλεως τῆς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ κτήτορος τῆς ἐν Αἰγίνῃ Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος ἐκοιμήθη τὰ μεσάνυκτα τῆς 8ης Νοεμβρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1920 καὶ ἡ μνήμη του, ὡς ἐκ τούτου, ἐορτάζεται στίς 9 Νοεμβρίου. Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι ἓνας σύγχρονος Ἅγιος καὶ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐπίσημη πράξι ἀγιοκατάταξις του ἔγινε 41 ὀλόκληρα χρόνια μετὰ τὴν κοίμησι του (στίς 5 Νοεμβρίου 1961) εἶναι ἐδῶ καὶ πολλὰς δεκαετίες (πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ἀγιοκατάταξις του) ἓνας οἰκουμενικὸς Ἅγιος,

ἓνας Ἅγιος ποὺ τιμᾶται ὅλως ἰδιαιτέρως ὅπου ὑπάρχει Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. «Ἐν ἐσχάτοις καιροῖς, ὡσπερ λύχνος πάμφωτος, Νεκτᾶριος ὁ σοφὸς τῷ κόσμῳ ἔλαμψε καὶ ἠΰγασε τοῖς πιστοῖς Εὐαγγελίου τὸ φῶς τὸ ὑπέρολαμπρον» (Στιχηρὸν Προσόμοιον Ἐσπερινοῦ). Ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος εἶναι πέραν πάσης ἀμφιβολίας ἓνας σύγχρονος μεγάλος Πατὴρ καὶ Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας, «ὀρθοδόξων δογμάτων ἐριμνευτῆς» καὶ «διδασκῶν θεοφθόγγων ὑφηγητῆς», ὅπως ἀναφέρεται σ' ἓνα τροπᾶριο τῆς Ἀκολουθίας του (Κάθισμα μετὰ τὸν Πολυέλεον), τὴν ὁποία συνέθεσε ὁ μακαριστὸς Ὑμνογράφος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Γεράσιμος Μοναχὸς Μικραγιαννανίτης. Εἶναι, ἐπίσης, ἓνας

μέγας θαυματουργός Ἅγιος, ὁ ὁποῖος καὶ πρὸ τῆς κοιμήσεώς του θαυματουργοῦσε, ἀλλὰ μετὰ τὴν κοιμήσή του τὰ θαύματα πού συνεχῶς ἐπιτελεῖ εἶναι ἀναρίθμητα καὶ θὰ ἀπαιτοῦσαν τόμους ὀλοκλήρους βιβλίων γιὰ νὰ καταγραφοῦν. Ὅπως σημειώνει ἕνας ἐκ τῶν σημαντικότερων βιογράφων του, ὁ μακαριστὸς λόγιος Μοναχὸς Θεόκλητος Διονυσιάτης, «τὸ πλῆθος τῶν θαυμάτων τοῦ θεοφόρου Πατέρα μας εἶναι ἓνα ... θαῦμα». Ὁ Ἅγιος Νεκτάριος εἶναι ἀκόμη ἕνας Ἅγιος πὺν ἔζησε ὅλη του τὴ ζωὴ μέσα σὲ συνεχεῖς φοβεροὺς πειρασμοὺς καὶ δοκιμασίες, τὶς ὁποῖες ὑπέμεινε ἀγόγγυστα καὶ μὲ ἄκρα ταπεινὴσὴ καὶ πραότῆτα. Αὐτὸ τὸ δεδομένο ἀπὸ μόνου του εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ ἐξηγήσει τὸ δυσθεώρητο ὕψος τῆς ἀρετῆς στὸ ὁποῖο ἀξιώθηκε νὰ φθάσει, ὥστε ν' ἀναδειχθεῖ ὄντως «ἀστήρ οὐρανόφωτος» (Στιχηρὸν Προσόμοιον Ἀποστίχων Ἑσπερινοῦ).

Ὁ Ἅγιος Νεκτάριος γεννήθηκε τὴν 1η Ὀκτωβρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1846 στὴ Σηλυβρία τῆς τουρκοκρατούμενης Θράκης ἀπὸ ἀπλοὺς ἀλλὰ βαθύτατα εὐσεβεῖς γονεῖς. Στὸ γνωστὸ σὲ ὅλους Ἀπολυτίκιό του ψάλλουμε: «Σηλυβρίας τὸν γόνον καὶ Αἰγίνης τὸν ἔφορον, τὸν ἐσχάτοις χρόνοις φανεῖντα ἀρετῆς φίλον γνήσιον, Νεκτάριον τιμῆ-

σωμεν πιστοί, ὡς ἔνθεον θεράποντα Χριστοῦ». Τὸ βαπτιστικὸ του ὄνομα ἦταν Ἀναστάσιος, ἔλαβε δὲ ἀπὸ τοὺς γονεῖς του ἀνατροφὴ ὄντως «ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου». Ἀπὸ μικρὸς μελετοῦσε τὴν Ἁγία Γραφή, τὰ ἔργα τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διάφορα ἄλλα φιλοσοφικὰ κείμενα καὶ εἶχε τὴν εὐλογημένη συνήθεια νὰ συλλέγει ἐπιμελῶς καὶ νὰ καταγράφει ρητὰ καὶ ἀποφθέγματα, τὰ ὁποῖα ἀργότερα ἐξέδωσε σὲ δύο τόμους μὲ τὸν τίτλο «Ἱερῶν καὶ φιλοσοφικῶν Λογίων Θησαύρισμα». Ἀφοῦ ἔζησε γιὰ μικρὸ χρονικὸ διάστημα στὴν Κωνσταντινούπολη, ἐγκαταστάθηκε στὴ Χίο, ὅπου ἀνέλαβε καθήκοντα δημοδιδασκάλου, ζοῦσε δὲ ἤδη ἀπὸ τότε ὡς πραγματικὸς μοναχός. Σὲ ἡλικία 27 ἐτῶν εἰσηλθε ὡς δόκιμος μοναχὸς στὴ ἱστορικὴ Νέα Μονὴ τῆς

Χίου και μετά από τριετή δοκιμασία έλαβε τή μοναχική κουρά (στις 7 Νοεμβρίου 1876) και ονομάστηκε Λάζαρος. Ο μέγας του πόθος, όμως, ήταν να διακονήσει τό έργο τής διδασκαλίας τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, να γίνει ένας νέος Διδάσκαλος τοῦ Γένους. Στις 15 Ἰανουαρίου 1877 χειροτονήθηκε διάκονος ἀπό τόν τότε Μητροπολίτη Χίου Γρηγόριο και μετονομάστηκε Νεκτάριος, μετέβη δέ ἀμέσως μετά στην Ἀθήνα, γιά να συμπληρώσει τίς γυμνασιακές του σπουδές Πέντε χρόνια ἀργότερα (1882) ενεγράφη στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, ή ὁποία εἶχε, τοιοῦτοτρόπως, τή μεγάλη εὐλογία να συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν πτυχιούχων τής ἑνας τόσο μέγας Ἅγιος τής Ἐκκλησίας μας. Ὁ Ἅγιος Νεκτάριος μέ τίς θεολογικές του σπουδές, κυρίως, όμως, μέ τή συνεχή και ἀδιάκοπη προσωπική του μελέτη, κατάφερε να συζεύξει μέ τόν καλύτερο τρόπο τήν κατά Χριστόν ἀρετή μέ τή θεολογική και τή θύραθεν παιδεία. «Χαίροις, ὁ τῆ παιδεία τήν ἀρετήν συνάψας και τῷ λόγῳ τής σοφίας σου τῶν πιστῶν τās ψυχās φαιδρύνας» (Δοξαστικόν Ἐσπερινοῦ).

Δέν εἶχε, βεβαίως, ὁ Ἅγιος τήν οικονομική εὐχέρεια να ὀλοκληρώσει τίς θεολογικές του σπουδές. Ὡς ἐκ τούτου, τὰ ἔξοδα τῶν θεολογικῶν του σπουδῶν ἀνέλαβε τό παλαίφατο Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας ὑπό τόν ὄρο μετά τό πέρας τῶν

σπουδῶν του να ὑπηρετήσει τήν Ἀλεξανδρινή Ἐκκλησία. Μόλις, λοιπόν, ὀλοκλήρωσε τίς σπουδές του, ἔφυγε ἀπό τήν Ἀθήνα, γιά να μεταβεί στό Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας. Στις 23 Μαρτίου 1886 χειροτονήθηκε πρεσβύτερος, ἔλαβε τό ὄφρικο τοῦ Ἀρχιμανδρίτη και ἀνέλαβε καθήκοντα ἱεροκήρυκα και γραμματέα τοῦ Πατριαρχείου. Ἀργότερα ἀνέλαβε Πατριαρχικός Ἐπίτροπος στό Κάιρο, ἐνώ σε λιγότερα ἀπό τρία χρόνια μετά τήν εἰς πρεσβύτερον χειροτονία του ἐξελέγη Μητροπολίτης τής πάλαι ποτέ διαλαμφάσης Μητροπόλεως Πενταπόλεως. Ἡ εἰς ἐπίσκοπον χειροτονία του ἔγινε στις 15 Ἰανουαρίου 1889 ἀπό τόν γέροντα Πατριάρχη Σωφρόνιο. Ὁ λύχνος πλέον ἐτέθη κατά κυριολεξίαν ἐπί τήν λυχνίαν. Ὅπως ἀναφέρεται στό Κοντάκιό του, «άνθρωπος οὐρανόφρων ἀνεδείχθη ἐν κόσμῳ». Ἡ ἐγνωσμένη ἀγιότητα τοῦ βίου του, ἀλλά και τό ὄλο πνευματικό και ποιμαντικό του ἔργο, λειτούργησαν, ὅπως ἦταν φυσικό, ὡς ἔλεγχος τῶν λοιπῶν. Κι ὅπως πάντοτε συμβαίνει στή ζωή τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ, ξεσηκώθηκαν σύντομα ἐναντίον του κύματα ζηλοτυπίας ἀπό τό περιβάλλον τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας και ἄρχισε ἕνας ἀνελέητος πόλεμος συκοφαντιῶν. Τόν κατηγοροῦσαν, ὅτι θέλει, δῆθεν, να ὑποκατα-

στήσει στὸν Πατριαρχικὸ Θρόνον τὸν γηραιὸ Πατριάρχη. Οἱ συκοφαντίες, ὡστόσο, δὲν περιορίστηκαν μονάχα πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Ἄγγιξαν δυστυχῶς καὶ τὴν ἠθικὴ του ζωὴ. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ περιέλθει σὲ πλήρη δυσμένεια ἔναντι τοῦ Πατριάρχη Σωφρονίου καὶ νὰ παυθεῖ ἀπὸ τὶς θέσεις πὺν κατεῖχε, ἕνα μόλις χρόνο μετὰ τὴν εἰς ἐπίσκοπον χειροτονία του (1890). Ὁ Ἅγιος Νεκτάριος, ὡς ὄντως οὐρανόφρων ἄνθρωπος, ἀντιμετώπισε μὲ κατὰ Χριστὸν ἀπάθεια τὸν φοβερὸ αὐτὸ πειρασμό. Τελικὰ, τοῦ χορηγήθηκε ἀπολυτήριο καὶ τοῦ ζητήθηκε νὰ ἐγκαταλείψει τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας.

Ἐπέστρεψε, τότε, στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἀντιμετώπισε νέα μεγάλη δοκιμασία. Γιὰ ἕναν ὀλόκληρο χρόνο τὸν ἐνέπαιζαν τόσο οἱ ἐκκλησιαστικὲς ὅσο καὶ οἱ πολιτικὲς ἀρχὲς καὶ ἡ παρουσία του στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔμεινε ἀναξιοποίητη. Τελικὰ, τὸ 1891 διορίστηκε ὡς ἱεροκήρυκας τοῦ Νομοῦ Εὐβοίας. Ὁ ταπεινὸς καὶ ἅγιος ἱεράρχης καταδέχθηκε νὰ διακονήσῃ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ὡς ἕνας ἀπλὸς ἱεροκήρυκας! Ὡστόσο, οἱ δοκιμασίες καὶ οἱ πειρασμοὶ δὲν σταμάτησαν, ἀλλὰ συνεχίστηκαν μὲ τὴν ἴδια ἔνταση. Οἱ συκοφάντες τοῦ Ἁγίου δὲν ἔθεσαν τέρμα στὸ ἀνόσιο ἔργο τους. Φοβούμενοι πιθανὴ ἐπιστροφή τοῦ

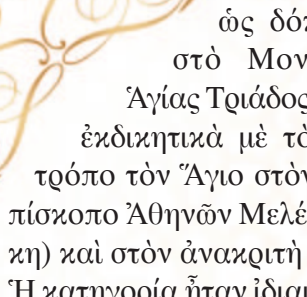
Ἁγίου στὴν Ἀλεξάνδρεια συνέχισαν ἀκάθεκτοι νὰ τὸν διαβάλλουν καὶ στὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἔναντιον του συκοφαντίες ἔφθασαν μέχρι τὴν Εὐβοία καὶ ἔτσι στὶς πρῶτες λειτουργίες πὺν τέλεσε ἐκεῖ ὁ κόσμος ἦταν ἐλάχιστος καὶ αὐτοὶ οἱ λίγοι πὺν μετέβησαν στὸν ναὸ τὸν ἀντιμετώπιζαν μὲ πολλὴ καχυποψία. Μία ἐβδομάδα, ὅμως, ἦταν ἀρκετὴ, γιὰ νὰ ἀντιληφθεῖ ὁ κόσμος μὲ ποιὸν ἄνθρωπο εἶχε νὰ κάνει. Μόλις τὴν τρίτη Κυριακὴ ἀπὸ τὴν ἀφίξή του στὴ Χαλκίδα ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς ἦταν ὑπερπλήρης. Λίγο ἀργότερα (1893) ὁ πιστὸς λαὸς τῆς Εὐβοίας τὸν ζήτησε γιὰ ποιμένα του, ἀφοῦ ὁ θρόνος τῆς Χαλκίδος ἦταν ἐν χηρεία γιὰ σχεδὸν ἕνα χρόνο. Ἀντὶ αὐτοῦ, ὅμως, ὁ Ἅγιος ἔλαβε μετάθεση γιὰ τὸν Νομὸ Φθιώτιδος.

Τὸν ἐπόμενο χρόνο μετέβη καὶ πάλιν στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἀνέλαβε καθήκοντα ὡς Διευθυντῆς στὴ Ριζάρειο Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή. Ἡ διακονία του στὴ Ριζάρειο Σχολὴ διήρκεσε 14 ὀλόκληρα χρόνια καὶ τὸ ἔργο πὺν ἐπετέλεσε ἐκεῖ ἦταν ὄντως μοναδικό. Ἀξιόθηκε ὁ Ἅγιος νὰ ἀναδείξει πλῆθος κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ἐπι-

στημόνων με ἄρτια θεολογική συγκρότηση. Παραλλήλως, ἀξιοποιώντας τὴν ἐπιστημονική θεολογική του κατάρτιση συνέγραψε πλήθος συγγραμμάτων καὶ κατάφερε νὰ ἐπιβληθεῖ στὶς συνειδήσεις ὄλων. Μία ἰδιαίτερος σημαντικὴ χρονιά ἦταν τὸ ἔτος 1898, κατὰ τὸ ὁποῖο πραγματοποίησε ὁ Ἅγιος ἐπίσκεψη στὸ Ἅγιον Ὄρος. Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1900 ζήτησε καὶ ἔλαβε ἀπολυτήριο ἀπὸ τὴ Μονὴ τῆς μετανοίας του, τὴ Νέα Μονὴ Χίου, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ μονάσει ὅπου ἐπιθυμεῖ. Ἔλαβε δὲ τὴν κατὰ Θεὸν ἀπόφαση νὰ ιδρύσει γυναικεῖο Μοναστήρι, ἀφοῦ ἤδη κάποιες εὐλαβεῖς ψυχές μετὸν διακαὴ πόθο νὰ γίνουν μοναχές τὸν εἶχαν ὡς πνευματικὸν τους πατέρα καὶ ὁδηγό. Τὸ μεγάλο ἐρώτημα ἦταν ποῖο θὰ ἦταν τὸ κατάλληλο μέρος νὰ ιδρυθεῖ αὐτὸ τὸ γυναικεῖο Μοναστήρι. Μετὰ ἀπὸ πολλὰ ἀναζητήσεις βρῆκαν ἓνα ἐρειπωμένο Μοναστήρι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς στὴν Αἴγινα. Σ' αὐτὸ τὸ ἐρειπωμένο Μοναστήρι, τοῦ ὁποῖου ἄρχισαν χωρὶς χρονοτριβὴ τὴν ἐκ βάθρων ἀνακαίνισι, ἐγκαταστάθηκαν τὸ 1904 οἱ πρῶτες μοναχές. Δύο χρόνια ἀργότερα θεμελίωσε ὁ Ἅγιος τὸν νέο περικαλλὴ ναὸ τῆς Μονῆς, τὸν ὁποῖο ἀφίερωσε στὴν Ἁγία Τριάδα. Τὸ 1908 ὑπέβαλε τὴν παραίτησή του ἀπὸ τὴ Ριζάρειο Σχολή, ὥστε ν' ἀφοσιωθεῖ ἐξ ὀλοκλήρου στὸ πνευματικὸ του ἔργο στὴν Ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος στὴν Αἴγινα, τῆς

ὁποίας θεωρεῖται δικαίως κτήτωρ.

Ὁ Ἅγιος Νεκτάριος εἶχε ἀπὸ καιρὸ τὴ φήμη ἀγίου καὶ μάλιστα θαυματουργοῦ. Φυσικὸ ἦταν, λοιπόν, ὁ πειρασμὸς νὰ τὸν πολεμήσει ἀδυσώπητα μετὰ κάθε μέσο. Μιὰ μεγάλη δοκιμασία ἀπέτέλεσε γιὰ τὸν Ἅγιο τὸ θέμα τῆς ἐπίσημης ἀναγνώρισεως τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος. Παρὰ τὶς συνεχεῖς προσπάθειες του δὲν κατέστη τοῦτο δυνατὸ, ἀφοῦ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ Μοναχισμὸς δὲν ἦταν σὲ ἰδιαίτερη ὑπόληψη οὔτε κἂν γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία. Ἡ ἐπίσημη ἀναγνώριση τῆς Μονῆς ἔγινε τέσσερα χρόνια μετὰ τὴν κοίμησι τοῦ Ἁγίου ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν Χρυσόστομο (Παπαδόπουλο), ὁ ὁποῖος ἦταν φιλομόναχος, ἀλλὰ ὑπῆρξε καὶ διάδοχος τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου στὴ διεύθυνση τῆς Ριζαρείου Σχολῆς καί, ὡς ἐκ τούτου, γνώριζε πολὺ καλὰ ποιὸς ἦταν ὄντως ὁ Ἅγιος Νεκτάριος καὶ ποῖο ἦταν τὸ ἔργο του. Ἡ μεγαλύτερη δοκιμασία, ὅμως, γιὰ τὸν Ἅγιο ἦταν ὅτι ἄρχισαν καὶ πάλιν οἱ κακόβουλες συκοφαντίες καὶ οἱ διαβολές. Στὰ 72 του χρόνια ἔμελλε νὰ ζήσει ἓναν ἀκόμη φοβερὸ πειρασμὸ, τὸν μεγαλύτερο ἀπὸ ὄλους τοὺς προηγούμενους, ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ ὁποῖου φανέρωσε τὴν τελεία ἀπάθεια τοῦ Ἁγίου. Ἡ μητέρα μιᾶς εἰκοσάχρονης σεμνῆς νέας, πού ἐνεγράφη

ὡς δόκιμη μοναχή
στό Μοναστήρι τῆς
Ἁγίας Τριάδος, κατηγόρησε
ἐκδικητικά μέ τόν πῶ σκαιό
τρόπο τόν Ἅγιο στόν τότε Ἀρχιε-
πίσκοπο Ἀθηνῶν Μελέτιο (Μεταξά-
κη) καί στόν ἀνακριτῆ τοῦ Πειραιᾶ.
Ἡ κατηγορία ἦταν ἰδιαιτέρως βαριά.
Τόν κατηγοροῦσε ὅτι εἶχε τήν κόρη
της καί τίς ἄλλες μοναχές ἐρωμένες
καί ἔκανε παιδιά μαζί τους. Παρά τόν
όλοφάνερο παραλογισμό τῆς κατη-
γορίας ἐναντίον ἐνός σεβασμίου γέ-
ροντος, ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο τήν
παρουσίασε ἢ συγκεκριμένη γυναίκα
ἦταν τόσο διαβολικός, ὥστε ἔπεισε
γιά ὅλα αὐτά τὰ ἐξωφρενικά, τὰ
ὁποῖα ἰσχυρίζοταν. Ὁ Ἅγιος Νεκτά-
ριος, λίγο πρῖν τὸ τέλος τῆς ἐπίγειας
ζωῆς του, ἔζησε τόν μεγαλύτερο δυ-
νατό ἐξευτελισμό, χωρίς καθόλου
νά ὑπερασπιστεῖ τόν ἑαυτό του, ἀλλά
ἀφήνοντας τὰ πάντα στό χέρι τοῦ
Θεοῦ. Ἀνεδείχθη, τοιουτοτρόπως,
ἄριστος μιμητής τοῦ Σωτῆρος Χρι-
στοῦ, πού εὐρισκόμενος ἐπὶ τοῦ
Σταυροῦ συγχωροῦσε τοὺς σταυρω-
τές Του μέ τὰ συγκλονιστικά λόγια:
«Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γάρ οἶδας
τί ποιοῦσι» (Λουκ. κγ', 34).

Δέν πέρασε μεγάλο χρονικό διά-
στημα ἀπό αὐτήν τή φοβερή δοκι-
μασία καί ἡ ὑγεία τοῦ Ἁγίου ἐπιδει-
νώθηκε ραγδαία. Ὁ ἰατρός πού τόν
παρακολουθοῦσε συνέστησε τήν
ἄμεση εἰσαγωγή του στό
Ἀρεταίειο Νοσοκομεῖο
τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως

καί ἔγινε μέ τήν ταπεινή συγκατάθε-
ση τοῦ Ἁγίου. Σ' ἓνα δωμάτιο αὐτοῦ
τοῦ Νοσοκομεῖου, πού μέχρι σήμερα
παραμένει χῶρος εὐλαβικῆς προ-
σκύνησης καί προσευχῆς γιά τοὺς πι-
στούς, ὁ Ἅγιος Νεκτάριος παρέδωσε
τήν ἀγία ψυχή του στά χέρια τοῦ Πα-
ναγάρχου Θεοῦ. Ἦταν, ὅπως ἀναφέ-
ραμε πῶ πάνω, μεσάνυκτα τῆς 8ης
Νοεμβρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1920.
Γιά εἴκοσι ὀλόκληρα χρόνια τὸ Τίμιο
Λείψανό του, τὸ καθαγιασμένο μέ τή
χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, παρέ-
μεινε ἀφθαρτο καί ἀκέραιο. Μετά τὸ
εἰκοστό, ὅμως, ἔτος διελύθη τελικά,
ὅπως ἦταν ἐπιθυμία τοῦ ἰδίου τοῦ
Ἁγίου, ὥστε τὰ χαριτόβρυτα καί
εὐωδιάζοντα τεμάχια τοῦ Τιμίου Λει-
ψάνου του νά διανεμηθοῦν σέ ὅλη
τήν Ἑλλάδα καί σέ ὅλο τόν κόσμο καί
νά καταστοῦν πηγὴ ἰαμάτων. Στις 2
Σεπτεμβρίου τοῦ 1953 ἔγινε ἡ Ἀνα-
κομιδὴ τῶν Τιμίων Λειψάνων του
στήν Αἴγινα, ἡ ὁποία ἔκτοτε ἔχει τὰ
χαριτόβρυτα Λείψανά του «πλοῦτον
θεόσδοτον καί ἰατρεῖον ἄμισθον παν-
τοίων ἀρρώσθημάτων καί πάσης θλί-
ψεως» (Δοξαστικὸν Ἀποστίχων
Ἑσπερινοῦ). Ἡ δὲ πάντιμος Τιμία
Κάρα του «ιάσεις δαψιλεῖς, καθ'
ἐκάστην ἡμέραν, πηγάζει θαυμαστῶς
θεϊκῆ χορηγία, μυστικῶς κατευ-
φραίνουσα τῆ τοῦ Πνεύματος μυρε-
ψικῆ εὐωδία τοὺς προστρέχοντας
μετ' εὐλαβείας καί πόθου» στή Μονή
τοῦ Ἁγίου (Κάθισμα μετὰ τήν Ἀ Στι-
χολογίαν).

ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ΚΑΙ ΑΓΙΑΣΜΟΣ*Ἐπισκόπου Καρπασίας κ. Χριστοφόρου*

Μέσα στην Ἐκκλησία, διά τῆς Ἐκκλησίας καί ὡς Ἐκκλησία ζοῦμε τό «*Μυστήριο τοῦ θελήματος*» τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, τό ὁποῖο ἀπεκαλύφθηκε διά τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ¹. Τό «*Μυστήριο τοῦ θελήματος αὐτοῦ*», σύμφωνα μέ τόν Μέγα ἐκκλησιολόγο Ἀπόστολο Παῦλο, εἶναι ὁ ἀγιασμός μας. Γράφει στήν πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολή του: «*Τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀγιασμός ὑμῶν*»². Συνεπῶς, ἡ παρουσία μας μέσα σέ μία ἐκκλησιαστική κοινότητα ἀποσκοπεῖ στόν ἀγια-

σμό μας, δηλαδή τήν πνευματική μας τελείωση, ἡ ὁποία μᾶς δίδει, ἀφ' ἑνός, στόν παρόντα κόσμο, τήν πνευματική ποιότητα-καλλιέργεια καί ἀφ' ἑτέρου τήν προοπτική τῆς αἰωνίου ζωῆς ὡς ἐσωτερικῆς ψυχικῆς κατάστασης.

Ἔτσι, διά τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ μᾶς ἀποκαλύπτεται «*τό μυστήριον τοῦ Θεοῦ καί Πατρός καί τοῦ Χριστοῦ*», μέσα στό ὁποῖο βρίσκονται οἱ θησαυροί τῆς σοφίας καί τῆς γνώσης, οἱ ὁποῖοι βγάζουν τόν ἄνθρωπο ἀπό τό σκοτάδι τῆς ἄγνοιας καί τῆς ἁμαρτίας³ καί τόν ὀδηγοῦν «*εἰς τήν ἐλευθερίαν τῆς*

¹ Ἐφεσ. α', 9-10: «*Γνωρίσας ἡμῖν (ὁ Θεός) τό μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ κατά τήν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἦν προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τά πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τά ἐπί τοῖς οὐρανοῖς καί τά ἐπί τῆς γῆς, ἐν αὐτῷ*».

² Α' Θεσ. δ', 3.

³ Κολ. β', 2-3.

δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ»⁴.

Ὅλο αὐτό τό Μυστήριο ἀποκαλύπτεται μέσα στόν Οἶκο τοῦ Θεοῦ, «ἥτις ἐστίν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος»⁵. Τό Μυστήριο αὐτό, «τό Μέγα τῆς Εὐσεβείας Μυστήριον», ἀποτελεῖ τό Μυστήριο τῆς ἀποκάλυψης καί φανέρωσης τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου, τό ὁποῖο ἐμεῖς βιώνουμε ὡς Ἐκκλησία. Ἐάν κάποιος ἐρωτοῦσε ποῖό εἶναι τό περιεχόμενο τοῦ Εὐαγγελίου, αὐτό θά μπορούσε νά συνοψιστεῖ στήν ὁμολογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Μέγα ἐστί τό τῆς εὐσεβείας μυστήριον· **Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί**, ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ»⁶. Ἡ φανέρωση τοῦ Θεοῦ «ἐν σαρκί», ὡς ἀνθρώπου, ἀποτελεῖ τό Μυστήριο τῆς σωτηρίας μας. Γιά νά παρατηρήσει μέ ἔμφαση ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «ἄνθρωπος ἐγένετο ὁ Θεός καί

θεός ὁ ἄνθρωπος... ὁ ἄνω κάτω δι' οἰκονομίαν καί ὁ κάτω ἄνω διά φιλανθρωπίαν... Θεός ἐπί γῆς ἦλθε καί ἄνθρωπος ἐν οὐρανῷ»⁷. Αὐτό ἀποτελεῖ τήν ἀνακεφαλαίωση ὀλόκληρου τοῦ Εὐαγγελίου, ὅτι ὁ Θεός ἐγένε ἀνθρωπος. Ὅλα τά ὑπόλοιπα γεγονότα, μυστήρια, θεσμοί καί βιώματα μέσα στήν Ἐκκλησία εἶναι φυσικά ἐπακόλουθα τῆς ἀποκάλυψης αὐτῆς.

Πρῖν ἀπό τή φανέρωση τοῦ Θεοῦ «ἐν σαρκί», ὁ ἄνθρωπος βρισκόταν στήν ἄγνοια τοῦ Θεοῦ καί ἡ ἄγνοια αὐτή τόν καθιστοῦσε ἐλλειμματικό ὡς πρόσωπο. Τήν ὑπαρξιακή αὐτή πραγματικότητα τήν σημειώνει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγοντας ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μετά τήν πώση «ἡμαρτον καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ»⁸. Γι' αὐτό καί «Θεόν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε· ὁ μονογενῆς υἱός ὁ ὢν εἰς τόν κόλπον τοῦ Πατρὸς (πού εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας μέ τόν

⁴ Ρωμ. η', 21.

⁵ Α' Τιμ. γ', 15.

⁶ Α' Τιμ. γ', 16.

⁷ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ἰπόμνημα εἰς τήν πρός Τιμόθεον ἐπιστολήν πρώτην, Ὀμιλία ΙΑ', α', Patrologia Graeca 62, 555 [στό ἐξῆς PG].

⁸ Ρωμ. γ', 23.

Πατέρα), ἐκεῖνος ἐξηγήσατο»⁹. Πῶς μᾶς ἐξήγησε, φανέρωσε, ἀποκάλυψε τόν Τριαδικό Θεό καί μᾶς ἔκανε μετόχους τῆς δόξας Του, ὥστε νά ὀλοκληρωθοῦμε καί νά μή λείπει τίποτα στή φύση μας; Μαρτυρεῖ ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης καί μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι, «ὁ Λόγος (Υἱός) σάρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν (μέσα μας), καί ἐθεασάμεθα τήν δόξαν αὐτοῦ (πού μᾶς ἔλειπε), δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός, πλήρης χάριτος καί ἀληθείας»¹⁰. Ὅποτε διά τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ μᾶς ἀποκαλύπτεται ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ καί διά τῆς θέας (μετοχῆς) τῆς ὀλοκληρωνόμαστε.

Αὐτό τό Μυστήριον φανερώθηκε σέ μᾶς ὡς Ἐκκλησία γι' αὐτό καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος παρατηρεῖ ὅτι ὁ Χριστός «Ἐκκλησίας σάρκα ἀνέλαβε» καί τήν Ἐκκλησία τήν ἔκαμε δικό Του σῶμα. Αὐτό σημαίνει ὅτι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ πῆρε τή δική μας φύση, τήν ἔνωσε μέ τή Θεότητά Του

καί τήν ἔκανε Ἐκκλησία, Σῶμα δικό Του καί ἐμεῖς, ὡς Ἐκκλησία, παίρνομε ἀπό τή Θεότητά Του, ἔτσι «ὡς ἡμᾶς ἐκεῖνος ἔχει ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καί ἡμεῖς αὐτόν ἔχομεν ἐν ἡμῖν»¹¹. Διά τοῦ Μυστηρίου τῆς «ἐν σαρκί» φανερώσεως τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτεται, «τοῦ ἀπ' αἰῶνος Μυστηρίου ἡ φανέρωσις· ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, Υἱός τῆς Παρθένου γίνεται, καί Γαβριήλ τήν χάριν εὐαγγελίζεται»¹².

Ὅλο αὐτό τό μοναδικό θεϊκό γεγονός ἔχει καθαρά ἀνθρωπολογικές καί ὑπαρξιακές ἐπιπτώσεις. Ὁ Θεός δέν ἔβαλε φραγμούς στήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπό τή φύση του τόν δημιούργησε ἐλεύθερο. Ἐξαιτίας τῆς κακῆς χρήσης τῆς ἐλευθερίας του κινεῖται ἐνάντια στό σχέδιο τῆς θεϊκῆς ἀγαθότητας, τό ὅποιο ἔχει ὡς στόχο νά καταστήσει τόν ἀνθρώπο ἀθάνατο, ἀφθαρτο, αἰώνιο, δηλαδή πλήρη, ἀπηρτισμένο καί ὀλοκληρωμένο. Ἡ αὐτονομία καί ἀνταρσία τοῦ

⁹ Ἰωάν. α', 18.

¹⁰ Ἰωάν. α', 14.

¹¹ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ἰπόμνημα εἰς τήν πρός Ἐφεσίους ἐπιστολήν, Ὁμιλία Γ', β'-γ', καί Ὁμιλία Κ', δ', PG 62, 26-27 καί 139.

¹² Ἀπολυτίκιον, Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου.

άνθρώπου τόν ὀδηγεῖ στή φθορά, τόν θάνατο, στόν σκοτισμό τοῦ νοῦ καί τῆς καρδίας. Δηλαδή στήν ἀπώλεια τῆς θείας ζωῆς καί μακαριότητας, τόν ἁγιασμό. Γίνεται ψυχικά καί σωματικά ἔλλειματικός, στερεῖται τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ καί γι' αὐτό κινεῖται παρὰ φύση¹³. Ἀκόμα καί ἡ κτίσις, ὁ κόσμος, βρίσκεται μέσα στή φθορά καί στενάζει καί πονεῖ μέχρι τώρα. Ὅποτε ὁ ἄνθρωπος κάνοντας χρήση τῆς ἐλευθερίας του καθίσταται ψυχικά καί σωματικά ἀνελεύθερος καί ὑποφέρει καί στενάζει καί πονεῖ, προσμένοντας τήν ἐλευθερία τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τήν ἀγιότητα¹⁴. Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἐνῶ ὑπῆρχε μέσα στήν ἀρχική σύλληψη τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, κατά ἓνα ἀπόλυτο τρόπο, δέν κατέστη ἐμπόδιο στό προαιώνιο σχέδιο καί τή βουλή τοῦ Θεοῦ νά τόν σώσει. Ἔτσι, τό Μυστήριο τοῦ Χριστοῦ, «τό ἀποκεκρυμμένον ἀπό τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ» ἀπο-

καλύφθηκε ὀλοκληρωτικά καί τέλεια «ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν»¹⁵ ὡς Ἐκκλησία, Σῶμα Χριστοῦ, δηλαδή μέ τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ «ἐν σαρκί».

Ἐνῶ εἴμασταν νεκροί πνευματικά, λόγῳ τῶν παραπτωμάτων μας καί τῆς ἁμαρτίας, ὁ Θεός «συνεζωοποίησεν (ἡμᾶς) τῷ Χριστῷ» καί μᾶς ἔσωσε (ὀλοκλήρωσε) μέ τή ζωοποιό χάρι Του, δείχνοντας μας τόν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς ἀγαθότητας Του «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ», ἀποκαλύπτοντας μας διά τοῦ Θεανθρώπου «τό μυστήριο τοῦ θελήματος αὐτοῦ (δηλαδή τό μυστήριο τοῦ ἁγιασμοῦ μας) κατά τήν εὐδοκίαν αὐτοῦ»¹⁶. Ἡ ἀνθρώπινη φύση, ἡ ὁποία εἶναι μία, ἐνιαία καί μοναδική, ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας διασπάστηκε, σχίστηκε καί οἱ ἐσωτερικές ψυχικές δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου διασπάστηκαν. Ἄλλα σκέπτεται, ἄλλα ἐπιθυμεῖ καί ἄλλα κάνει. Ὁ Υἱός μέ τήν ἐνανθρώπησή Του γίνεται Νέος

¹³ Ρωμ. γ', 23.

¹⁴ Ρωμ. η', 20-22. «τῇ γάρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλά διά τόν ὑποτάξαντα, ἐπ' ἐλπίδι...οἶδαμεν γάρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καί συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν».

¹⁵ Ἐβρ. α', 1.

¹⁶ Ἐφεσ. α', 9· β', 1-10.

Ἄνθρωπος, Νέος Ἀδάμ, ὅπου ἐνώνει τόν ἄνθρωπο μέ τή θεότητα Του καί στό Πρόσωπο Του ἀποκαθιστᾷ τήν ἐνότητα τῆς διασπασθεῖσας ἀνθρώπινης φύσης, καί ἐνοποιεῖ τίς ψυχικές δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, «ἵνα τούς δύο (εἰδωλολάτρες καί τυπολάτρες πού κινουῦνται παρά φύσιν) **κτίση ἐν ἑαυτῷ εἰς ἓνα καινόν ἄνθρωπον ἐν ἐνί σώματι** (τήν Ἐκκλησία) τῷ Θεῷ διά τοῦ σταυροῦ»¹⁷. Ἔτσι, ὁ Χριστός «ἐστίν ἡ κεφαλή τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας... ἡ ἀρχή... ἐν πᾶσιν αὐτός πρωτεύων...»¹⁸. Γι' αὐτό καί τονίζει μέ ἔμφαση ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «εἰ δέ ἡ ἀπαρχή (ὁ Χριστός) ἀγία, καί τό φύραμα· καί εἰ ἡ ρίζα ἀγία, καί οἱ κλάδοι»¹⁹. Στό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου, μέσα στήν Ἐκκλησία, τό Σῶμα Του, πραγματοποιεῖται καί ἐκπληρώνεται τό σχέδιο τῆς πρόνοιας καί τῆς ἀγάπης τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ γιά τόν ἄνθρωπο καί ὅλη τή δημιουργία Του, μέ

τή σωτηρία, τόν ἀγιασμό καί τή θέωση (θέα τῆς δόξας Του). Διότι «ἐν αὐτῷ (τόν Χριστό) κατοικεῖ πᾶν τό πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς... καί ἐστέ ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι»²⁰. Ὁ ἄνθρωπος, ὡς Ἐκκλησία, γίνεται τό πλήρωμα τοῦ Θεοῦ, καί πληρώνεται (ὀλοκληρώνεται) ὁ ἴδιος μέ τήν πληρότητα τῆς χάριτος καί ἀποκτᾷ τή γνησιότητα καί αὐθεντικότητά του, ὡς πρόσωπο πού κοινωνεῖ μέ τόν Θεό καί τούς ἄλλους ἀνθρώπους. Γι' αὐτό σημειώνει ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «Τό πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ ἡ Ἐκκλησία. Καί γάρ πλήρωμα κεφαλῆς σῶμα, καί πλήρωμα σώματος κεφαλή... Διά πάντων οὖν πληροῦται τό σῶμα αὐτοῦ. Τότε πληροῦται ἡ κεφαλή, τότε τέλειον σῶμα γίνεται, ὅταν ὁμοῦ πάντες ὦμεν συνημιμένοι καί συγκεκολλημένοι»²¹.

(συνεχίζεται)

¹⁷ Ἐφεσ. β', 15-16.

¹⁸ Κολ. α', 18.

¹⁹ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τήν πρός Ἐφεσίους ἐπιστολήν, Ὁμιλία Γ', β'-γ', PG 62, 26-27.

²⁰ Κολ. β', 9-10.

²¹ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τήν πρός Ἐφεσίους ἐπιστολήν, Ὁμιλία Γ', β', PG 62, 26.

Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν ἑυεργετινὸ

Ἐπιμέλεια: Πρωτ. Κωνσταντίνου Π. Κωνσταντίνου
Θεολόγου

Πῶς πρέπει οἱ διάφοροι ἀδελφοί πού μένουν μαζί, νά διορθώνουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, ὅταν πέφτουν σέ διάφορα σφάλματα; Πότε καί σέ ποιά σφάλματα πρέπει νά σιωποῦν, καί πότε καί σέ ποιά νά μιλοῦν καί νά μὴν τὰ κρύβουν;

Ρώτησε ὁ ἀδελφός:

Ἄν σφάλλουν οἱ ἀδελφοί πού εἶναι μαζί μου στήν ὑπηρεσία τοῦ νοσοκομείου, πῶς πρέπει νά τούς διορθώσω;

Ὁ Γέροντας ἀποκρίθηκε:

Ἄν χαράξης βαθειά μέσα στήν καρδιά σου τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, δέν ταράσσεσαι, ἀλλά κάνεις τό καθήκον σου, ὅπως οἱ Πατέρες.

Ἄν δέν πρόσεξες καί παρασυρθεῖς ὡς ἄνθρωπος, ἐξομολογήσου μέ μετάνοια στόν Θεόν: «συγχώρεσέ με, Δέσποτα, καί ἐλέησέ με». Καί σέ αὐτούς πού εἶναι μαζί σου νά πεῖς: προσέχετε, ἀδελφοί μου,

διότι ἀπ' αὐτά καταδικαζόμαστε καί χάνουμε τίς ψυχές μας. Πρόσεχε νά μὴ φωνάζεις δυνατά, ὅταν τούς μιλάς, ἀλλά πολύ σιγά, σάν νά μιλάς στό αὐτί τοῦ καθενός ξεχωριστά. Ἄν μέ αὐτά ἀλλοιωθεῖ ἡ καρδιά σου, ἔρχεται κατόπιν ἡ κατά Θεόν κατάσταση.

Ὁ ἀδελφός εἶπε:

Πάτερ, σέ παρακαλῶ, πές μου πῶς πρέπει νά γίνεται ἡ διόρθωση καί πότε πρέπει νά προσποιοῦμαι τὸν ἀδιάφορο, νά κάνω δηλαδή τὸν κουτό καί νά παραβλέπω αὐτό πού ἔγινε. Καί ἂν νικηθῶ ἀπὸ αὐτό τό πρᾶγμα, καί παρασυρθῶ καί τα-

ραχθῶ, ποιό δεσμό ὀφείλω νά ὀρίσω στόν ἑαυτό μου, δηλαδή ποιό ἐπιτίμιο νά ἐπιβάλω;

Ὁ Γέροντας ἀπάντησε:

Ἐναλόγως μέ τούς ἀνθρώπους νά ἐνεργεῖς πάντοτε. Ἄν δεῖς ὅτι εἶναι συνετός ὁ ἀδελφός πού βρίσκεται ὑπό τήν ἐξουσία σου καί ταραχθεῖ ἐναντίον σου καθώς κάνει τήν ὑπηρεσία του, πές του: ἀδελφέ, ἄν κάνουμε μέ ἀμέλεια τό ἔργο τοῦ Θεοῦ, θά χάσουμε τήν ψυχή μας. Αὐτή λοιπόν τή στιγμή ἔγινε ἡ ἐργασία ὅπως ἔπρεπε; Φρόντισε ἀπό τώρα καί στό ἔξῃς νά γίνεται καλά. Ἄν ὅμως δέν εἶναι φρόνιμος ἀλλά ἀπρόσεκτος νά τοῦ πεις: σέ

διαβεβαιῶ, ἀδελφέ, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά τιμωρηθεῖς. Ἔτσι παραμελεῖς τό διακόνημά σου; Ἐάν το πῶ στόν Ἠγούμενο, θά σέ τιμωρήσει δίκαια.

Ὅσον ἀφορᾷ τό νά προσποιεῖσαι τόν ἀδιάφορο, νά τό κάνεις ἀνάλογα μέ τό σφάλμα. Ἄν εἶναι μικρό, κᾶνε τόν κουτό, ὅτι δέν κατάλαβες. Ὅχι ὅμως ὅταν εἶναι μεγάλο τό σφάλμα. Μή βάλεις στόν ἑαυτό σου κανένα περιορισμό γιά τήν τυχόν ἀποτυχία σου, ἀλλά οὔτε πάλι καί νά ἀδιαφορήσεις. Ὅταν ἡττηθεῖς, παρακάλεσε τόν Θεό νά σέ συγχωρήσει. Ἄν ἀδιαφορήσεις, τότε ὑποπίπτεις σέ ἀμέλεια.

Ἡ μόνη ἀσφαλής πορεία

Νίκης Τρακοσιῆ
Φιλολόγου

Ἀνεβαίνοντας τὰ σκαλιά, γιὰ νὰ προσκυνήσουμε τὴν ἐγκλείστρα τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου αισθανόμαστε ἓνα δέος, μᾶς δημιουργεῖται μία ἀπορία. Πῶς ἓνας ἄνθρωπος μποροῦσε νὰ ζεῖ τόσο ἀπομονωμένος, γιατί μέ τόσο κόπο ἔσκαψε τόν βράχο πύο ψηλά, γιὰ νὰ ἔχει μίαν ἄλλη ἀκόμα πύο ἀπομονωμένη ἐγκλείστρα, ὅταν ἀναγκάστηκε νὰ κάνει κοινόβιο μοναστηρι ἔχοντας κοντά του καί ἄλλους μοναχοῦς; Ἡ ζωή τῆς ἀπομόνωσης εἶναι γιὰ τόν συνηθισμένο ἄνθρωπο καταθλιπτική τιμωρία. Αὐτό δέν ταλαιπώρησε πολλούς τόν δύσκολο καιρό τοῦ ἀναγκαστικοῦ περιορισμοῦ, λόγῳ τῆς πανδημίας;

Γιὰ τόν πνευματικό ἄνθρωπο, πύο ἔχει πραγματική κοινωνία μέ τόν Θεό, ὅλα εἶναι διαφορετικά. Ἡ ἀπόσυρση ἀπό τήν ἀνθρώπινη συναναστροφή ἀφήνει ἐλεύθερο τό πεδίο γιὰ τήν ἐπικοινωνία μέ τόν Θεό. Αὐτό δέν εἶναι δῶρο πύο χαρίζεται δωρεάν. Ἦ μάλλον εἶναι δῶρο καί χαρίζεται ἀπό τόν Θεό, ἀλλά στοὺς λίγους, τοὺς ἐκλεκτοὺς, πύο καταβάλλουν τό τίμημα τοῦ προσωπικοῦ τους ἀγώνα καί τῆς πνευματικῆς ἄσκησης. Δέν ἦταν μόνο τοπική ἢ ἀνάβαση τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου, ἀλλά κυρίως πνευματική. Ἐκεῖ στήν ἡσυχία ἔμενε ἀπερίσπαστος γιὰ τίς ἀναβάσεις τῆς καρδιάς, γιὰ τίς μυστικές συνομιλίες μέ τόν Θεό, τήν προσευχή καί τή μελέτη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Οἱ Ἅγιοι ξεπερνοῦν τὰ ἀνθρώπινα δεδομένα, γιατί ἀγαποῦν πάνω ἀπό ὅλους καί ὅλα τόν Θεό. Ἔτσι λαμβάνουν πλούσια χαρίσματα. Ἐνα ἰδιαιτέρο χάρισμα τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου ἦταν ἡ ἀγάπη καί ἡ γνώση τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων. Ἐνας φτωχός νέος, χωρίς νὰ κατέχει ἐγκύκλια μόρφωση, παρά μόνο τὰ πρῶτα γράμματα πύο ἔμαθε στό κοινόβιο τοῦ Κουτσοβέντη, ἔφτασε νὰ γίνει ἓνας φωτισμένος συγγραφέας πύο ἡ ζωή του ἐπικύρωνε μέ τόν καλύτερο τρόπο τή δι-

δασκαλία του. Ὁ ἅγιος Νεόφυτος ἀναγνωρίζεται ὡς ἓνας ἀπό τούς διαπρεπέστερους ἐκκλησιαστικούς συγγραφείς καί λογίους τοῦ 12ου αἰώνα.

Στό βιβλίο τῶν Κατηχήσεων του προτρέπει κάθε ἄνθρωπο: «Ἐπιθυμήσατε σοφίαν καί ποθήσατε καί παιδευθήσεσθε... ἀρχή αὐτῆς ἀγάπη καί τήρησις νόμων...» Ὅν γάρ τίς ἀγαπᾷ τηρεῖ πάντως καί τόν νόμον αὐτοῦ». Δηλαδή, ἐπιθυμῆστε τήν πραγματική σοφία καί θά πάρετε τήν πραγματική παιδεία... ἀρχή αὐτῆς τῆς σοφίας εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ καί ἡ τήρησή του. Διότι Αὐτόν πού ἀγαπᾷ κάποιος, τηρεῖ καί τόν νόμο του. Ἐνα κοινό μυστικό τῶν Ἁγίων εἶναι ἡ ἀδιαπραγμάτευτη ἀγάπη τους γιά τόν Χριστό καί ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν Του ὡς ἔκφραση καί ἀναμφισβήτητη ἀπόδειξη αὐτῆς τῆς ἀγάπης.

Εἴμαστε κι ἐμεῖς ἀνάμεσα στούς προνομιούχους πού ἔχουν στά χέρια μία Κ.Δ. καί κάποιοι εὐσεβεῖς ἄνθρωποι μᾶς ἔμαθαν νά τήν μελετοῦμε. Ἄν κατανοήσουμε τό πρόνομο, θά ἀγαπήσουμε τή μελέτη καί ἐμβάθυνση σ' αὐτά τά λόγια, πού εἶναι λόγια Θεοῦ. Αὐτός ἦταν καί θά εἶναι πάντα τό καλύτερο στήριγμα καί ἡ καλύτερη συντροφιά καί παρηγοριά σέ δύσκολους καιρούς.

Πρέπει νά κατανοήσουμε καλύτερα τήν ἱερότητα καί τή μοναδικότητα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καί νά τοῦ ἀποδώσουμε τόν σεβασμό πού τοῦ ἀνήκει. Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι ἓνα θαῦμα. Δέν εἶναι δυνατόν τόσοι συγγραφείς σέ τόσο μεγάλο διάστημα, νά γράφουν διάφορες πτυχές τοῦ ἰδίου θέματος καί νά ἔχουν ἀπόλυτη ταύτιση καί συνοχή. Οὔτε τό περιεχόμενο μπορεῖ νά εἶναι ἀνθρώπινη ἐπίνοηση. «Οὐκ ἔστι κατά ἄνθρωπον». Μήπως αὐτό σημαίνει καί ὅτι ἡ ἀνθρώπινη λογική δέν εἶναι ἰκανή νά τόν συλλάβει; Ὅχι μόνο ὁ ἴδιος λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι μία θεία ἀποκάλυψη, ἀλλά καί ἡ κατανόησή του. Οἱ ἄνθρωποι τόν κατανοοῦμε στόν βαθμό πού μᾶς τόν ἀποκαλύπτει ὁ Θεός καί αὐτή ἡ ἀποκάλυψη γίνεται ἐφ' ὄρου ζωῆς. Δέν εἶναι θέμα εὐφυΐας, ἀλλά θέμα πίστεως καί πραγματικῆς διάθεσης νά μάθουμε καί νά δεχτοῦμε τόν νόμο τοῦ Θεοῦ. Ὅσο μελετοῦμε ταπεινά, μέ πνεῦμα μαθητείας, τόσο κατανοοῦμε νέες πτυχές, τόσο φωτίζεται ὁ νοῦς μας.

Οἱ ἄνθρωποι, ὅσο σπουδαῖοι κι ἄν εἶναι, μπορεῖ νά ἀμφισβητηθοῦν ἢ καί νά ἀπορριφθοῦν. Μποροῦμε νά μήν δεχτοῦμε τή διδασκαλία ἑνός ἀνθρώπου ἢ νά πάροουμε ἓνα μέρος. Ἡ μελέτη τοῦ λό-

γου τοῦ Θεοῦ δέν σηκώνει ἀμφισβήτηση οὔτε ἐκπτώσεις. «Ἔως ἄν παρέλθῃ ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ, ἰῶτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μή παρέλθῃ ἀπό τοῦ νόμου ἕως ἄν πάντα γένηται» (Ματθ. ε', 18). Κανείς δέν ἔχει δικαίωμα νά ἀλλάζει κάτι ἀπό αὐτό τόν νόμο πού ὁ Κύριος ἐπικύρωσε μέ τήν σταυρική Του Θυσία, γιά νά εἶναι νόμος πού σώζει.

Κάποτε οἱ Μαθητές ρώτησαν τόν Χριστό, γιατί στούς πολλούς μιλοῦσε «ἐν παραβολαῖς», μέ ἕναν τρόπο πού φαινόταν ἀπλοϊκός καί ἔκρυβε τό βαθύτερο νόημα τοῦ λόγου Του. «Διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς;... Ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τά μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν... ὅστις γάρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καί περισσευθήσεται. Ὅστις δέ οὐκ ἔχει, καί ὁ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ» (Ματθ. ιγ', 10-12). Στό πλῆθος πού ἀκολουθοῦσε καί ἄκουγε χωρίς πολλή ἐπίγνωση, ἴσως οὔτε καί πραγματική διάθεση, ἔλεγε παραβολές πού ἴσως ἀργότερα νά μποροῦσαν, κατά τή διάθεσή τους, νά τίς καταλάβουν. Στούς Μαθητές πού συνειδητά ἀκολουθοῦσαν καί ἄκουγαν, ἔδωσε τή δωρεά νά κατανοοῦν τά μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ πού ἀποκαλύπτονται στά λόγια Του.

Ἡ Ἁγία Γραφή δέν εἶναι βιβλίο

Τερά Μονή Ἁγίου Νεοφύτου.

πού τό «μαθαίνουμε», οὔτε ἔχει νόημα ἡ ἀπλή ἀνάγνωση καί ἀποδοχή. Εἶναι βιβλίο πού πρέπει νά ἐφαρμόζεται. Γίνεται τρόπος σκέψης καί ζωῆς. Τά λόγια του, ἀφοῦ εἶναι λόγια Θεοῦ, ἔχουν βαρύτητα μοναδική. Μελετῶ, γιά νά γνωρίζω πῶς ἐγώ πρέπει νά πορευτῶ στή ζωή μου. Μελετῶ γιά νά ἐπέλθει στήν ψυχή μου ἡ βαθιά ἀλλαγῆ, πού κατεργάζεται μέσα μου αὐτός ὁ θεοσδοτος νόμος.

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ εἶναι «νόμος ἐλευθερίας» (Ἰακ. β', 12) γιατί ἡ ἐφαρμογή του σημαίνει ἀπελευθέρωση ἀπό τήν πλάνη καί ἀπό τά ἐσωτερικά πάθη καί τίς κακίες, πού εἶναι ἡ πηγή τῆς ταραχῆς καί τῶν συγκρούσεων. Ἐλευθερώνει ἀκόμη ἀπό τήν ἀγωνιώδη φροντίδα καί φέρνει τήν ἐσωτερική εἰρήνη, πού τόσο ἀποζητοῦν οἱ ἄνθρωποι.

Ρυθμίζει μέ τόν καλύτερο τρόπο

τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις. Δέν μᾶς μιᾶ γιὰ τὰ δικαιώματά μας, ἀλλὰ μᾶς διδάσκει τὴ μοναδικότητα τῆς ὑπαρξῆς καὶ τοῦ προορισμοῦ μας, γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀγάπης, τῆς ἐπιείκειας, τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς αὐταπάρανης.

Μᾶς βάζει σέ μία ἀγωνιστική πορεία πού δίνει νόημα στή ζωὴ μας. Κάθε ἐπίτευγμα στόν ἀγώνα μας εἶναι ἀφορμὴ νά πάρουμε χάρη ἀπὸ τὸν Θεό καὶ νά γευτοῦμε τὴ βαθιὰ χαρὰ πού προσφέρει. Ὁ συνειδητός Χριστιανός, πού ἔχει πυξίδα στό δρόμο τῆς ζωῆς του τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, ἔχει μία πορεία χωρὶς ἀνασφάλειες. Πορεύεται σταθερὰ πρὸς τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προγεύεται στὴν καθημερινή του ζωή.

Ἰδιαίτερα τὸ τελευταῖο βιβλίο τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἡ Ἀποκάλυψη, μᾶς ἐξηγεῖ τόσο ὠραία τὸν τελικό προορισμό μας, ὥστε ἀκόμη καὶ ὁ φόβος τοῦ θανάτου ἀντιμετωπίζεται καί, γιὰ τοὺς πραγματικά πιστούς, ἐξουδετερώνεται τελείως. Ἡ περιγραφή ὅλων τῶν συνταρακτικῶν γεγονότων πού ἔγιναν, γίνονται καὶ θὰ ἐντείνονται μέχρι νά τελειώσει ἡ ἱστορία αὐτοῦ τοῦ κόσμου, μέ τὴ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἡ καλύτερη ἀπόδειξη ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου εἶναι στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Μπορεῖ

σέ κάποιες στιγμὲς νά διερωτόμαστε, «ποῦ εἶναι ὁ Θεός» γιατί δέν ἐπεμβαίνει, ἀλλὰ Ἐκεῖνος μᾶς προλέγει ὅτι «ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἧ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ...» (Πράξ. ιζ', 31) «καὶ ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ» (Ματθ. ιστ', 27).

Γι' αὐτό, «μακάριος ἄνθρωπος» πού ἀξιοποιεῖ πραγματικά τὸν χρόνο τῆς παρούσας ζωῆς εἶναι ὁ «τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου» (Ἀποκ. κβ', 7) αὐτός πού ἔχει ὡς δείκτη πορείας τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ. Μελετᾷ μέ ταπεινώση, ἀναζητώντας πού τὸν ὀδηγεῖ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ θεωρεῖ ἀπαράβατο κανόνα γιὰ τὴ ζωὴ του τὴν ἐφαρμογή του.

Γνωρίζουμε πόσο εὐμετάβολα εἶναι τὰ ἀνθρώπινα, τὰ γήινα πράγματα. Πόσο ἀπότομα ἔρχονται ἀνατροπές καὶ πειρασμοί. Μόνος σίγουρος δρόμος εὐτυχίας εἶναι ὁ δρόμος τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο διανύει μέ τὴ βοήθεια καὶ τὴν εὐλογία Του ὁ πιστός. Οὔτε τὰ γήινα συμφέροντα οὔτε οἱ φιλοδοξίες οὔτε ἡ φιλία ἀνθρώπων μποροῦν νά τὸν ἐμποδίσουν ἀπὸ αὐτὴ τὴν πορεία. Γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ πορεία τῶν Ἁγίων, ἡ πορεία γιὰ τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Χριστός εἶναι ἡ ἀγάπη μας

Ὁ Χριστός εἶναι ἡ ἀγάπη μας
(Από τή ζωή, τόν λόγο καί τήν ἐμπειρία
τοῦ Ἁγίου Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου)¹

Ἐπιμ: Σάββα Παρῆ
Θεολόγου

Ὁ Χριστός εἶναι ἡ χαρά, τό φῶς τό ἀληθινό, ἡ εὐτυχία καί ἡ ἐλπίδα μας. Ἡ σχέση μαζί Του εἶναι ἀγάπη, ἔρωτας, ἐνθουσιασμός, λαχτάρα τοῦ Θείου. Γι' αὐτό καί ἔργο ὅλων μας θά πρέπει νά εἶναι νά προσπαθοῦμε νά βροῦμε ἕναν τρόπο νά μποῦμε μέσα στό φῶς τοῦ Χριστοῦ. Νά ξυπνήσει ἡ ψυχὴ μας καί νά ἀγαπήσει τόν Χριστό. Νά γίνει ἁγία. Νά ἐπιδοθεῖ στόν θεῖο ἔρωτα. Ἔτσι θά μᾶς ἀγαπήσει κι Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Παράδεισος. Καί ὁ Παράδεισος ἀρχίζει ἀπό δῶ, ἀπ' αὐτή τή ζωή. Ὅσοι ζοῦν τόν Χριστό ζοῦν καί τόν Παράδεισο. Ἡ θεία χάρις διαρκῶς κρούει τήν πόρτα τῆς ψυχῆς μας καί περιμέ-

νει νά ἀνοίξουμε γιά νά ἔλθει στή διψασμένη καρδιά μας καί νά τήν πληρώσει. Νά γεμίσει δηλαδή μέ τόν Χριστό, τήν Παναγία μας, τήν Ἁγία Τριάδα. Αὐτά ἡ ψυχὴ μας θέλει νά ἀποκτήσει καί ἂν προετομαζόμαστε ἀνάλογα ἡ χάρις θά μᾶς τά δώσει. Ζωή χωρίς Χριστό εἶναι θάνατος, κόλαση, μὴ ἀγάπη. Ἡ θά εἶσαι στή ζωὴ ἢ στόν θάνατο. Ἀπό τόν καθένα μας ἐξαρτᾶται νά διαλέξουμε ποιό δρόμο θέλουμε νά ἀκολουθήσουμε.

Ὅποιος ἀγαπᾷ τόν Χριστό καί τούς ἄλλους, αὐτός ζεῖ τή ζωή. Καί ἅμα ἀγαπᾷς ζεῖς καί στήν Ὀμόνοια καί δέν ξέρεις ὅτι βρισκεσαι ἐκεῖ. Οὔτε αὐτοκίνητα βλέπεις,

¹ Πηγή: Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, *Βίος καί Λόγοι*, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Χρυσοπηγῆς, Χανιά 2003, σ. 213-242.

οὔτε κόσμο βλέπεις, οὔτε τίποτα. Εἶσαι μέσα σου μέ τό πρόσωπο πού ἀγαπᾶς. Τό ζεῖς, τό εὐχαριστιέσαι, σ' ἐμπνέει. Ἐνας θά πρέπει συνεπῶς νά εἶναι ὁ στόχος μας. Ἡ ἀγάπη στόν Χριστό, στήν Ἐκκλησία, στόν πλησίον ἀκόμη καί στούς ἐχθρούς. Ὁ χριστιανός πονάει γιά ὅλους, θέλει ὅλοι νά σωθοῦν, νά ἀγιαστοῦν καί νά γευθοῦν τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Αὐτό εἶναι ὁ χριστιανισμός. Μέσφ τῆς ἀγάπης πρὸς τόν ἀδελφό θά κατορθώσουμε νά ἀγαπήσουμε τόν Θεό. Ἐνῶ τό ἐπιθυμοῦμε, τό θέλουμε ἢ θεία χάρις ἔρχεται μέσφ τοῦ ἀδελφοῦ. Ὅταν ἀγαπᾶμε τόν ἀδελφό, ἀγαπᾶμε τήν Ἐκκλησία, ἄρα τόν Χριστό.

Καί ὅταν βροῦμε τόν Χριστό τίποτα πλέον δέν μᾶς ἀρκεῖ. Δέν θέλουμε τίποτα ἄλλο. Ζοῦμε ἐν ἀγαλλιάσει. Ζοῦμε παντοῦ ὅπου ὑπάρχει ὁ Χριστός. Ζεῖς στά ἄστρα, στό ἄπειρο, στόν οὐρανό μέ τούς ἀγγέλους, μέ τούς ἁγίους, στή γῆ μέ τούς ἀνθρώπους, μέ τά φυτά, μέ τά ζῶα, μέ ὅλους, μέ ὅλα. Ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη γιά τόν Χριστό, ἐξαφανίζεται ἡ μοναξιά. Εἶσαι εἰρηνικός, χαρούμενος, γεμάτος. Οὔτε μελαγχολία ἔχεις, οὔτε ἀρρώστια, οὔτε πίεση, οὔτε ἄγχος, οὔτε κατήφεια, οὔτε κόλαση. Ὁ Χριστός εἶναι σ' ὅλες σου τίς σκέψεις, σ' ὅλα σου τά ἔργα. Ἐχεις τή χάρη καί γι' αὐτό ὅλα μπορεῖς νά τά ὑποφέρεις γιά τόν Χριστό. Ἀκόμη μπορεῖς νά πάσχεις καί ἀδίκως. Νά ὑποφέρεις ἀδικίες γιά τόν Χριστό καί μάλιστα μέ χαρά. Ὅπως ἔπαθε Ἐκεῖνος, τό ἴδιο κι ἐσύ μπορεῖς νά πάσχεις ἀδίκως. Τί λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος; «Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου»! Γιατί; Διότι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ὅλα τά μεταβάλλει, τά μεταποιεῖ, τά ἀγιάζει, τά διορθώνει, τά ἀλλάζει, τά μεταστοιχειώνει. Ὅταν ἔλθει ὁ Χριστός στήν καρδιά ἢ ζωὴ ἀλλάζει. Ὁ φόβος παραμερίζεται, τό ἄγχος καί ἡ ἀγωνία ἐξασθενοῦν. Οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς ἀγάπης τους πρὸς τόν

Χριστό δέν αισθανόντουσαν τούς πόνους τῶν μαρτυρίων, ὅσο σκληρά καί ἄν ἦταν. Θυμηθεῖτε τόν ἅγιο Δημήτριο, τόν ἅγιο Γεώργιο, τούς Σαράντα Μάρτυρες, τήν ἁγία Αἰκατερίνη. Ἀπό τή θεία τρέλα καί τόν θεῖο ἔρωτα ξεκινώντας οἱ ἅγιοι καί μάρτυρες ἔτρεχαν στό μαρτύριο μέ χαρά καί ἐνθουσιασμό. Ὅποιος ἀγαπάει λίγο, δίνει λίγο. Ὅποιος ἀγαπάει περισσότερο, δίνει περισσότερο κι ὅποιος ἀγαπάει πάρα πολύ, τί ἔχει ἀντάξιο νά δώσει; Δίνει τόν ἑαυτό του!

Ἐπομένως ὅταν ἀγαπᾶμε τόν Χριστό, παρόλες τίς ἀδυναμίες καί τή συναίσθηση πού ἔχουμε γι' αὐτές ἔχουμε τή βεβαιότητα ὅτι ξεπερνᾶμε τόν θάνατο, γιατί βρισκόμαστε στήν κοινωνία τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Ἔτσι, θά πρέπει νά ἀγαπᾶμε τόν Χριστό καί μόνη ἐλπίδα καί φροντίδα μας νά εἶναι Αὐτός. Νά τόν ἀγαπᾶμε ὅμως ὄχι γιά μᾶς ἀλλά γι' Αὐτόν. Ἄς μᾶς βάλει ὅπου θέλει. Ἄς μᾶς δώσει ὅ,τι θέλει. Νά μὴν τόν ἀγαπᾶμε γιά τά δῶρα Του. Νά μὴν τρέχουμε κοντά Του ἀπό φόβο μήπως μᾶς τιμωρήσει. Τό σωστό εἶναι νά λέμε: «Χριστέ μου, ὅ,τι θέλει ἡ ἀγάπη Σου, ἀρκεῖ νά ζῶ στήν ἀγάπη Σου». Αὐτόν πρέπει νά ἀγαπήσουμε μέ ὅλη μας τήν ψυχή, τήν καρδιά, τή δύναμη καί τή διάνοια.

Νά βάλουμε τήν πρίζα τῆς καρδιάς μας στήν ἀγάπη Του, γιά νά ἐνωθοῦμε μαζί Του. Δέν εἶναι δύσκολο καί ἀδύνατο νά γίνει, ἀντίθετα εἶναι τόσο εὔκολο νά τό ἀνακαλύψουμε. Ἐξαρτᾶται ὅμως ἀπό τόν τρόπο καί τήν προετοιμασία καί θέλει ὀρθόδοξο πνεῦμα.

Ὁ Χριστός κάθεται ἔξω ἀπό τή θύρα τῆς ψυχῆς μας καί κρούει γιά νά Τοῦ ἀνοίξουμε, ἀλλά δέν μπαίνει μέσα. Δέν θέλει νά ἐκβιάσει τήν ἐλευθερία πού ὁ ἴδιος μᾶς ἔχει δώσει. Ὁ Χριστός εἶναι εὐγενής. Στέκει ἔξω ἀπό τή θύρα τῆς ψυχῆς μας καί χτυπάει ἀπαλά. Ἄν τοῦ ἀνοίξουμε θά ἔλθει μέσα μας καί θά μᾶς δώσει τά πάντα, τόν ἑαυτό Του, μυστικά καί ἀθόρυβα. Φτάνει ὅμως νά ὑπάρχει ταπείνωση. Ἄν δέν ὑπάρχει ταπείνωση δέν μποροῦμε νά τόν ἀφήσουμε νά εἰσέλθει στήν καρδιά μας οὔτε νά τόν ἀγαπήσουμε ἀληθινά. Ἡ μετάνοια ἡ ἀληθινή θά φέρει τόν ἁγιασμό. Ἡ μετάνοια θά λεπτύνει τήν ψυχή μας καί θά τήν κάνει πῶς εὐαίσθητη ὥστε νά μπορεῖ νά πετάει ψηλά καί νά τρέχει, νά ἀγρυπνεῖ γιά νά συναντηθεῖ μέ τόν ἀγαπημένο Ἰησοῦ. Καί ὅταν τό πετύχουμε αὐτό ἡ ζωή μας θά πλημμυρίσει ἀπό χαρά καί ἀγαλλίαση ἔστω καί μέσα στίς δυσκολίες καί τά προβλήματα τῆς πρόσκαιρης αὐτῆς ζωῆς!

Μητροπολίτης
Τρίκκης
καί Σταγῶν
Διονύσιος
Χαραλάμπους
(1907-1970).

Ὁ πρῶτος διευθυντής
τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς

*Πέτρου Παπαπολυβίου
Ἀναπλ. Καθηγητή Πανεπιστημίου Κύπρου*

Συμπληρώθηκαν τόν φετινὸ Ἰανουάριο (2020) πενήντα χρόνια ἀπὸ τὴν ἐκδημία τοῦ Μητροπολίτη Τρίκκης καί Σταγῶν Διονυσίου Χαραλάμπους, ἑνὸς ἐπιφανοῦς ὀρθόδοξου ἱεράρχη τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνα, μέ σπουδαῖο ποιμαντικὸ καί ἔθνικὸ ἔργο, ἀλλὰ καί στενοῦς δεσμούς μέ τὴν Κύπρο. Ὁ Διονύσιος γεννήθηκε τὸ 1907 στό χωριὸ Κυνηγοί τοῦ Ἀδραμυττίου. Κατέφυγε στὴν ἐφηβικὴ του ἡλικία πρόσφυγας στὴ Μυτιλήνη (βρίσκεται ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὴ γενέτειρά του), ἐνῶ γνώρισε νωρὶς τὴν ἀγριότητα τοῦ πολέμου, καθὼς στίς σφαγές τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς ἔχασε

τούς γονεῖς καί δύο ἀδελφές του. Ἐγινε μοναχὸς στὴ Μονὴ Μεγίστης Λαύρας, στό Ἅγιο Ὄρος, καί ἀποφοίτησε ἀπὸ τὴν Ἀθωνιάδα καί τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης. Τὸ 1941-1942 ὑπηρετήσε ὡς ἱεροκήρυκας στὴ Μητρόπολη Μηθύμνης, στὴ Μυτιλήνη, ἔχοντας ἀναλάβει καί τὴν ἡγεμονία τῆς ἱστορικῆς Ἱερᾶς Μονῆς Λειμῶνος.

Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1942 καταδικάστηκε σέ δεκαετὴ φυλάκιση ἀπὸ γερμανικὸ στρατοδικεῖο ἐπειδὴ πρόσφερε ἄσυλο στό μοναστήρι του σέ Βρετανὸ στρατιωτικὸ, ποὺ διέφευγε τὴ σύλληψη μετὰ τὴν τριπλῆ φασιστικὴ κατοχὴ τῆς Ἑλλάδας. (Τὸν

κατέδωσε στους Γερμανούς ο ίδιος ο εϋεργετηθείς...) Ἀφοῦ βασανίστηκε ἄγρια, μεταφέρθηκε τόν Νοέμβριο τοῦ 1942 στό στρατόπεδο συγκέντρωσης «Παύλου Μελά», στή Σταυρούπολη Θεσσαλονίκης, πού ἦταν ἡ μεγαλύτερη ναζιστική φυλακή στή Μακεδονία. Ἐκεῖ, παρέμεινε ἔγκλειστος μέχρι τήν πρωταπριλιά τοῦ 1944, προσφέροντας σημαντική παραμυθητική δράση, λειτουργώντας καί ἐξομολογώντας τούς κρατούμενους καί ἐνισχύοντας τούς μελλοθάνατους ἀντιστασιακούς καί ἀθώους ὁμήρους τῶν Ναζί. Στή συνέχεια (Ἀπρίλιος 1944) μεταφέρθηκε στήν Κεντρική Εὐρώπη, στό στρατόπεδο συγκέντρωσης Στόουν καί Μπερνάου, ὅπου βίωσε μέσα σέ φρικτές συνθήκες διαβίωσης τίς ναζιστικές θηριωδίες στό ἀποκορύφωμά τους. Ἐπιβίωσε καί ἐπέστρεψε στήν Ἑλλάδα, μετά τό τέλος τοῦ Β΄ Παγκοσμίου πολέμου. Γιά τίς ἐμπειρίες του στό χιτλερικά στρατόπεδα ἐξέδωσε δύο ἐξαιρετικά (καί πολυδιαβασμένα) βιβλία. Μετά τήν ὑπηρεσία του στήν Ἱερατική Σχολή, στή Λευκωσία (1950-1951) ἐκλέχθηκε Μητροπολίτης Λήμνου, τό φθινόπωρο τοῦ 1951 καί τόν Φεβρουάριο τοῦ 1959 μετατέθηκε στή Μητρόπολη Τρίκκης καί Σταγῶν. Ἐκεῖ ἀπεβίωσε, στίς 4 Ἰανουαρίου 1970.

Στήν Κύπρο

Ὁ ἀρχιμανδρίτης Διονύσιος Χαρολάμπους, ἔχοντας τίς περγαμινές

τῆς ἐθνικῆς καί συγγραφικῆς του δράσης καί τή φήμη ἑνός ἐξαίρετου ἱεροκήρυκα καί πνευματικοῦ, ἐπιλέχθηκε ἀπό τήν κυπριακή Ἱερά Σύνοδο ὡς ὁ πρῶτος διευθυντής τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς «Ἀπόστολος Βαρνάβας», πού ἄρχισε ἐπίσημα τή λειτουργία της στή Λευκωσία στίς 11 Ἰανουαρίου 1950, τέσσερις μόλις ἡμέρες πρῖν ἀπό τό ἐνωτικό δημοψήφισμα τῆς 15ης Ἰανουαρίου. (Ὁ λόγος τῆς καθυστέρησης τῆς ἔναρξης τῶν μαθημάτων ἦταν ἡ ἀναμονή τῆς ἀποπεράτωσης τοῦ κτιρίου, πού ἀνεγέρθηκε δαπάναις τῆς Ἱεράς Μονῆς Κύκκου.) Ἦταν ἡ σοβαρότερη προσπάθεια τῆς κυπριακῆς Ἐκκλησίας γιά τή μόρφωση τοῦ κλήρου τῆς μεγαλονήσου, ὕστερα ἀπό τήν ἴδρυση τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου στή Λάρνακα, τό 1910, ἀπό τόν Μελέτιο Μεταξάκη. Ὁ Διονύσιος στό σύντομο πέρασμά του ἀπό τήν Κύπρο (ὑπέβαλε τήν παραίτησή του στίς 28 Σεπτεμβρίου 1951) ἄφησε ἄριστες ἐντυπώσεις καί ἀγαθή μνήμη, ἐνώ διατήρησε στενές φιλικές σχέσεις μέ πολλούς Κύπριους ἱεράρχες καί κληρικούς. Συνέβαλε καθοριστικά στή δημιουργία τοῦ καλοῦ ὀνόματος καί τῆς αἴγλης τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς, ἐνέπνευσε καί ἐπηρέασε πολλούς νέους ἄριστους κληρικούς, ἀλλά καί κατοπινούς ἀγωνιστές τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα τῆς ΕΟΚΑ, πού ἐμελλε νά ξεκινήσει τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1955. Τό ἔργο του συνέχισαν οἱ διάδοχοί του, μέ πρῶτο (1951-1973)

τόν Κωνσταντίνου Λευκωσιάτη, θεολόγο και κατόπιν αρχιμανδρίτη.

Θέλοντας νά στηρίξει τήν Ίερατική Σχολή ἡ Ίερά Σύνοδος εἶχε ἀποφασίσει ὅπως κανένας κληρικός νά μήν χειροτονεῖται ἐάν δέν ἦταν ἀπόφοιτος τῆς Σχολῆς. Τήν πρώτη χρονιά (1950) ἡ Σχολή ἦταν μονοτάξια, μέ 16 μαθητές καί ἀπό τό ἔτος 1950-1951 ἦταν διτάξια (στή συνέχεια ἐγινε τριτάξια, ἐνῶ ἀργότερα προστέθηκε καί δεύτερος κύκλος). Διδάσκονταν συνολικά, στά δύο ἔτη, 70 ὥρες μαθημάτων ἐβδομαδιαίως (36 καί 34 ὥρες) σέ ὀκτώ κύκλους μαθημάτων: Θρησκευτικά, Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, Νέα Ἑλληνικά, Ἱστορία, Μαθηματικά, Γεωγραφία, Γεωπονι-

κά, Βυζαντινὴ Μουσική. Ἐναν καθρέπτη τοῦ ἔργου τοῦ Διονυσίου Χαραλάμπους καί τῶν ἀρχῶν πού ἐμφύσησε στούς μαθητές καί στά πνευματικά του τέκνα κατά τή διετῆ παρουσία του στήν Ίερατική Σχολή, παρέχει τό ἀπόσπασμα πού ἀκολουθεῖ ἀπό τόν ἀπολογισμό του στή λήξη τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1950-1951, στίς 29 Ἰουνίου 1951. Τόνισε, ἀνάμεσα σέ ἄλλα, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς ἀποφοίτους γιά τὰ καθήκοντα τῆς διακονίας τους:

«Πάντοτε τακτικοὶ εἰς τὰς ἱερᾶς ἀκολουθίας, ἀναγινώσκοντες καί ψάλλοντες αὐτάς εὐκρινῶς καί μέ νόημα καί εὐλάβειαν, θά τελῆτε τὰ ἱερά Μυστήρια δεόντως προπαρασκευασμένοι καί μετὰ πλήρους συναισθήσεως καί ἐπιγνώσεως τῆς σημασίας αὐτῶν. Καλοὶ τελεουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, θά εἴσθε ὁμως καί τό κέντρον καί ὁ μοχλὸς πάσης ἐκπολιτιστικῆς κινήσεως ἐν τῷ χωρίῳ. Ἰδρυταὶ Κατηχητικῶν Σχολείων, Θρησκευτικῶν Συλλόγων καί Δανειστικῶν Βιβλιοθηκῶν. Πρακτικοὶ καί δραστήριοι ὀργανωταὶ τῆς φιλανθρωπίας. Φίλοι καλοὶ καί σύμβουλοι τῆς οἰκογενείας. Διαιτηταὶ καί συμβιβασταὶ πάσης διαφορᾶς μεταξύ τῶν χριστιανῶν. Προποστᾶται καί ἐμπνευσταὶ ἔργων κοινῆς ὠφελείας, ὑδρεύσεως, δενδροφυτείας, ἐμβολιασμοῦ, ὑποδειγματικῆς καλλιέργειας κ.λπ. Ἡ θέσις σας δέν εἶναι μόνον εἰς τόν Ναόν, ἀλλά καί εἰς τό προσκέφαλον τοῦ ἀρρώστου, τήν

Τό βιβλίό αὐτό, πού ἐκδόθηκε τό 1953 ἀπό τό τυπογραφεῖο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, δινόταν γιά πολλά χρόνια ὡς βοήθημα στούς φοιτητές τῆς Ίερατικῆς Σχολῆς Κύπρου.

τρόπεζαν τοῦ πενθοῦντος, τό κελλίον τοῦ φυλακισμένου. Μιμηταί τοῦ καλοῦ Ποιμένος θά γνωρίζητε τά πνευματικά σας πρόβατα κατ' ὄνομα, τάς ἀτυχίας, τάς ἀγωνίας καί τούς πειρασμούς αὐτῶν. Οὔτε ἓν ἐξ αὐτῶν δέν πρέπει νά ἀπολεσθῆ. Φρουροί ἀκοίμητοι αὐτῶν, μέ θάρρος καί ψυχικήν ἀνδρείαν θά ἀπομακρύνητε τούς πνευματικούς λύκους, ἔτοιμοι καί τήν ψυχήν σας νά θυσιάσητε ὑπέρ τοῦ ποιμνίου σας. Ἀφωσιωμένοι δέ ὀλοφύχως εἰς τά ἀκατάλυτα ἰδανικά τῆς ἀθανάτου ἡμῶν φυλῆς θά ἀναδεικνύεσθε πάντοτε ἐνθουσιώδεις ἐκτελεσταί τῶν ἐντολῶν καί τῶν παραγγελμάτων τῆς Ἐκκλησίας. (...) Μή λησμονῆτε, ὅτι φέρετε τό ράσον, τό τετιμημένον καί ἐνδοξον, «τό αἵματοβαφές, τό εἰς αἴγλην ὑπερβαῖνον καί τήν βασιλικήν χλαμύδα καί τάς πολυτιμότερας ἀμφιέσεις τῆς γῆς», τό ράσον τό περιλαμπρον ἐν τέ τῃ Ἐκκλησιαστικῇ καί Ἐθνικῇ ἡμῶν ἱστορίᾳ. Καί μή λησμονῆτε ὅτι ἔχετε πανίσχυρον συμπαραστάτην τόν παντοδύναμον Θεόν. Ἐστὲ μόνον σταθεροί ἐν τῇ πί-

στει. (...) Καί μή περισπᾶσθε περὶ πράγματα ἀλλότρια τῆς κλήσεως ὑμῶν, ὅτι «οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ». Ἔστε δέ καί ἀφιλάργυροι καί μεταδοτικοί. Οὔτω θά πληροφορήσετε τήν διακονίαν ὑμῶν».

Ὁ Διονύσιος καί μετὰ τήν ἀναχώρησή του ἀπό τήν Κύπρο δέν ἔπαψε ποτέ νά νοιάζεται γιά τή μεγαλόνησο καί τόν ἀγώνα της. Διετέλεσε γιά ἓνα ἔτος (1955-1956) ἀντιπρόεδρος τῆς Πανελληνίας Ἐπιτροπῆς Αὐτοδιαθέσεως Κύπρου καί στή διάρκεια τοῦ ἀγώνα τῆς ΕΟΚΑ, ἐπέστρεψε στή βρετανική κυβέρνησι σέ ἐκδήλωσι διαμαρτυρίας γιά τήν ἀποικιακή πολιτική καί τούς ἀπαγχονισμούς τῶν ἀγωνιστῶν τό τιμητικό δίπλωμα γιά τήν προσφορὰ του στόν Β' Παγκόσμιον πόλεμον. Τήν ἴδια περίοδο, προσκάλεσε στή Λήμνον τόν Ἀρχιεπίσκοπον Μακάριο Γ', ὁ ὁποῖος τέλεσε στή Μύρινα τά ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τῶν Κυπρίων ἡρώων (31 Αὐγούστου 1958).

Βιβλιογραφία

Διονύσιος [Χαράλαμπος], Μητροπολίτης Τρίκκης καί Σταγῶν, *Ὁ πιστός στόν πόνο καί στόν θάνατο. Ἱστορίες τῆς κατοχῆς*, Ἀθήνα 1960¹.

Ἱερατική Σχολή «Ἀπόστολος Βαρνάβας», *Ἐπίστου Κλήσις. Ἀναμνηστικός τόμος ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πενήτηκοντα ἐτῶν ἀπό τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς «Ἀπόστολος Βαρνάβας»*, Λευκωσία 2003.

Λευκωσιότης Κωνσταντίνος, *Δεκαετηρὶς Ἱερατικῆς Σχολῆς «Ἀπόστολος Βαρνάβας» 1949-1959*, Λευκωσία 1960.

Μπαλατσούκας Ι. Σωτήριος, *Διονύσιος, Μητροπολίτης Τρίκκης καί Σταγῶν (1907-1970). Βίος καί πνευματικὲς παρακαταθήκες*, Τρίκαλα 2012.

Χαράλαμπος Διονύσιος, *Μάρτυρες. Διωγμοὶ 1942-1945*, Ἀθήνα 1951².

Σελίδες από τήν ἱστορία τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας

Ἐκκλησιαστικές μορφές
τοῦ 10^{ου} - 12^{ου} αἰώνα στήν Κύπρο

Χρίστου Χατζημιχαήλ
Θεολόγου - Δρος Φαρμακευτικῆς

Μέρος Θ΄

Ἡ μονή τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου

Λίγο πρὶν τήν ἔναρξη τῆς Λατινοκρατίας στήν Κύπρο ἰδρύεται στήν περιοχή τῆς Πάφου ἕνα σημαντικώτατο μοναστήρι: ἡ ἱερά μονή τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου. Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος (1134 – περί τό 1220 μ.Χ.) μετὰ τήν παραμονή του στήν ἱερά μονή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου στόν Κουτσοβέντη καί τίς πνευματικές ἀναζητήσεις στούς Ἁγίους Τόπους φθάνει στό λιμάνι τῆς Πάφου γιά νά ἀναχωρήσει μέ καράβι γιά τό Λάτρο ὄρος. Τό σχέδιο του ὅμως δέν πραγματοποιεῖται καί μετὰ ἀπό περιπέτειες καταλήγει σέ μία ἀπόμερη περιοχή κοντά στήν Πάφο. Εἶναι ἡ βραχώδης περιοχή, 10 περίπου χιλιόμετρα βορειοδυτικά τῆς Πάφου κοντά στό σημερινό χωριό Τάλα, στήν ὁποία τά

ἐπόμενα χρόνια θά δημιουργήσει τήν ἐγκλείστρα του. Ἀρχικά, παρέμεινε ἐκεῖ γιά δύο μῆνες ὥστε νά διαπιστώσει ἐάν ὄντως ἡ περιοχή ἦταν ἀπόμερη καί ἀρροσιμη ὥστε νά μπορεῖ νά ἐπιδοθεῖ ἀπερίσπαστος στό ἔργο τοῦ πνευματικοῦ ἀγώνα. Ἀφοῦ ἐπιβεβαίωσε ὅτι ἡ ἀφιλόξενη αὐτή τοποθεσία ἦταν πραγματικά τό κατάλληλο μέρος γιά κατά μόνας ἄσκηση, ξεκίνησε τήν κοπιώδη προσπάθεια νά λαξεύσει τόν ἀπορημένο βράχο καί νά δημιουργήσει τήν ἐγκλείστρα του. Ἦταν τό ἔτος 1159 μ.Χ. Ὁ Ἅγιος χρησιμοποίησε ὡς βάση ἕνα ὑφιστάμενο σπήλαιο τό ὁποῖο τροποποίησε: ἔκλεισε τό ἀνατολικό του ἄνοιγμα καί ἄφησε εἴσοδο μόνο ἀπό τή νότια πλευρά, ἔκτισε ἐσωτερικό τοῖχο, διαμόρφωσε στό βάθος τοῦ

Τό Καθολικό τῆς Μονῆς.

σπηλαίου τό κελί του καί κοντά στήν εἴσοδο τοῦ σπηλαίου ἐτοίμασε μαρμαρίνη ἀγία τράπεζα. Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος ἔζησε ἐκεῖ γιά 11 χρόνια καλλιεργώντας εὐδοκίμως ἀρετές οἱ ὁποῖες δέν μπορούσαν πλέον νά ἀποκρυβθοῦν. Ἔτσι τό 1170 μ.Χ. μέ ὁδηγίες τοῦ Μητροπολίτου Πάφου Βασιλείου Κίναμου, ὁ Ἅγιος χειροτονεῖται πρεσβύτερος καί καλεῖται νά δεχθεῖ ὑποτακτικό. Τά ἐπόμενα χρόνια δημιουργεῖται σταδιακά ὀλιγάριθμη σκήτη μοναχῶν καί ἀκολούθως μοναστήρι. Ὁ ναός τῆς ἐγκλειστρας ἀφιερώνεται στόν Τίμιο Σταυρό. Τό 1187 μ.Χ. ὁ Ἅγιος Νεόφυτος συγγράφει τόν πρῶτο κανονισμό λειτουργίας τῆς νεοδημιουργηθείσας κοινοβιακῆς μονῆς. Τό 1197 μ.Χ. ὁ Ἅγιος λά-

ξευσε τό βράχο πάνω ἀπό τήν ἀρχική ἐγκλειστρα καί δημιούργησε τήν Ἀνωτέρα Ἐγκλειστρα ἢ Νέα Σιών, ἐντός τῆς ὁποίας ἐγκαταβίωσε ὥστε νά νά μὴν ἀποσπᾶται ἀπό τήν προσευχή καί τήν ἡσυχία. Ἐκεῖ δημιούργησε τό παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου καί ἐπιδόθηκε ἐντονότερα σέ συγγραφικό ἔργο, ἐνῶ τό 1214 μ.Χ. συντάξε τήν τελευταία του Τυπική Διάταξη/Διαθήκη. Ἡ ἀρχική ἐγκλειστρα (κάτω ἀπό τήν ἀνωτέρα) εἶναι κατάγραφη καί βάσει τῆς κτητορικῆς ἐπιγραφῆς στό κελλί τοῦ Ἁγίου, ὁ ἀγιογράφος Θεόδωρος Ἀψευδῆς συμμετεῖχε τό 1183 μ.Χ. μέ τοιχογραφίες στή διακόσμηση τῆς ἐγκλειστρας καί τοῦ Ἱεροῦ Βήματος τοῦ ναοῦ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Δυστυχῶς, οἱ περισσότερες ἀγιογραφίες τοῦ Ἀψευδη στήν ἐγκλειστρα δέν διασώζονται γιατί ἀντικαταστάθηκαν μέ ἄλλες κατά τίς ἀρχές τοῦ 13ου αἰώνα.

Ἡ ἀνοικοδόμηση τοῦ Καθολικοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου πού ἀνήκει στόν τύπο τῆς καμαροσκέπαστης τρίκλιτης βασιλικῆς μέ τρούλο, τοποθετεῖται χρονολογικά στά τέλη τοῦ 15ου ἢ ἀρχές τοῦ 16ου αἰώνα καί συνδέεται μέ τόν μοναχό Νεόφυτο (ἀπεβίωσε τό 1512 μ.Χ.) τόν νέο κτίτορα. Κατά τήν περίοδο αὐτή παρατηροῦνται διάφορες ἀνακαινιστικές δραστηριότητες (τοιχογρα-

φίες, ιερά σκεύη κ.α.). Ὁ ναός τοῦ Καθολικοῦ ἦταν ἀρχικά καταγραφος ὅμως κατά τήν περίοδο 1585-1611 μ.Χ. ἡ ἐν λόγῳ ἀγιογράφηση καταστράφηκε. Τό 1631 μ.Χ. ἐπί ἡγουμενίας τοῦ Λεοντίου Α΄ καί τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χριστοδοῦλου ἡ μονή ἔλαβε σιγίλλιο ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο μέ τό ὁποῖο τήν καθιστοῦσε Πατριαρχικό σταυροπήγιο καί ἀνεξάρτητη. Ὁ τότε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος Λούκαρις ἐπισημοποίησε οὐσιαστικά προηγούμενη ἀπόφαση (1611 μ.Χ.) τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου γιά τή μονή τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου καί τήν καθιστοῦσε ξανά κοινοβιακή. Τό 1750 ἢ 1757 μ.Χ. ἀνακαλύφθηκε ὁ σφραγισμένος καί ἀπομονωμένος τάφος τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου ἐντός τοῦ ὁποῖου βρισκόταν τό ἱερό λείψανο τοῦ Ἁγίου. Ἐπί τοῦ ἡγουμένου Ἰακώβου Μυριανθέως (1898-1933 μ.Χ.) παρατηρήθηκε ἀνακαίνιση πολλῶν οἰκοδομημάτων τῆς μονῆς, ἐνῶ ἡ συμβολή του στήν ἐξόφληση χρεῶν τῆς μονῆς ἦταν καθοριστική ἀφοῦ κατέβαλε μέγала ποσά γιά τή μονή ἀπό τή δική του προσωπική περιουσία. Κατασκεύασε ἐπίσης εἰδικές ὑδρορροές γιά νά ἀρδεύονται τά κτήματα τῆς μονῆς. Τήν ἴδια περίοδο (1918 μ.Χ.) ἐτοιμάστηκε

καί τέθηκε σέ λειτουργία ὁ πρῶτος κατά τή νεώτερη ἐποχή Κανονισμός Λειτουργίας τῆς μονῆς.

Ὁ ἡγούμενος Λαυρέντιος Μιχαηλίδης (1933-1962 μ.Χ.) συνέχισε τό ἔργο τοῦ προκατόχου του ὁ ὁποῖος ἦταν καί θεῖος του. Μερίμνησε γιά τό ἀγρόκτημα τῆς μονῆς στό Ἀνατολικό (ἀνατολικά τῆς Γεροσκήπου) ἀφοῦ ἔκανε ἀντιδιαβρωτικά ἔργα σέ ἔκταση 240 στρεμμάτων. Φύτευσε πολλές ἀμυγδαλιές, χαρουπόδεντρα, ἐλιές καί ἑκατοντάδες λεμονόδεντρα. Φρόντισε γιά τήν ἐπιδιόρθωση τῶν καταστροφῶν πού ἄφησε ὁ σεισμός τοῦ 1953 μ.Χ. στή μονή καί ἀνοικοδόμησε νέες κατασκευές στή νότια πτέρυγα τῆς μονῆς. Ὁ ἐπόμενος ἡγούμενος Σωφρόνιος (1962-1964 μ.Χ.) φρόντισε τόσο τόν ἐξωτερικό χῶρο τῆς μονῆς ὅσο καί τόν ἐσωτερικό. Στό Καθολικό τοποθετήθηκαν νέο δάπεδο καί στασίδια, ἐνῶ ἔξω ἀπό τόν κύριο χῶρο τῆς μονῆς ἀνοικοδομήθηκε ὑπόγειο ἐστιατόριο γιά ἐξυπηρέτηση τῶν πιστῶν καί ἔγινε μεγάλη δενδροφύτευση κυπαρισσιῶν στό ἀγρόκτημα τῆς μονῆς. Τή φροντίδα γιά τά κτήματα τῆς μονῆς συνέχισε καί ὁ ἡγούμενος Ἀλέξιος (1964-1972 μ.Χ.). Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομος Β΄ ὁ ὁποῖος διετέλεσε ἡγούμενος τῆς μονῆς κατά τό

Ἡ Ἀδελφότητα τῆς Μονῆς.

χρονικό διάστημα 1972-1978 μ.Χ., μεταξύ ἄλλων σημαντικῶν ἐπιτευγμάτων πού ἀφοροῦσαν τήν ἀξιοποίηση τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῆς μονῆς κ.ἄ., ἀνοικοδόμησε νέα πτέρυγα μέ κελλιά μοναχῶν. Ὁ Θεοφιλέστατος ἐπί-

σκοπος Χύτρων κ.κ. Λεόντιος (ἀνέλαβε καθήκοντα ἡγουμένου τῆς μονῆς τό 1978 μ.Χ.) ἀνακαίνισε κτίρια τῆς μονῆς καί συνέχισε τήν ἀξιοποίηση τῶν κτημάτων της. Ἐπί τῆς ἡγουμενίας του καί μέ σχετικές ἀποφάσεις τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς μονῆς ἐγκρίθηκε (1980 μ.Χ.) ὁ Ἐσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας τῆς μονῆς πού ἰσχύει μέχρι σήμερα, συντηρήθηκαν ἀρχαία χειρόγραφα, ἱερά κειμήλια καί εἰκόνες, δημιουργήθηκε ἐκκλησιαστικό σκευοφυλάκιο καί μουσεῖο, κατασκευάστηκαν σύγχρονοι χῶροι στάθμευσης καί ἄλλοι χῶροι συμπεριλαμβανομένων καί χώρων πρασίνου πέριξ τῆς μονῆς. Σπουδαῖο ἔργο, ἐκτός ἀπό τό πνευματικό πού ἐπιτελεῖ ἀνάκαθεν ἡ μονή, ἀποτελεῖ ἡ κριτική ἔκδοση ὄλων τῶν χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου.

Βιβλιογραφία

Ἐγγλεξάκη Βενέδικτου (Αρχιμανδρίτου Παύλου), *Εἴκοσι μελέται διά τήν Ἐκκλησίαν Κύπρου*, Ἴδρυμα Α. Γ. Λεβέντη & Μορφωτικό Ἴδρυμα Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, Ἀθήναι, 1996 σ. 229-296.

Κληρίδη Νέαρχου, *Μοναστήρια στήν Κύπρο, Θρωλοὶ καί παραδόσεις*, Ἐκδοση Ἰδρύματος Νέαρχου Κληρίδη, Γ' ἔκδοση, Λευκωσία 2015, σ. 77-83.

Παυλίδη Ἄντρου, *Ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου, ἀπό τήν ἀρχή ἕως σήμερα*, Ἐκδόσεις Ἥλια Ἐπιφανίου, Λευκωσία 2013, σ. 212-214.

Ἱστοσελίδα Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Ἀρχιμ. Νεόφυτου Ἐγκλειστριώτη, *Σύντομο ἱστορικό τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου*, <http://www.stneophytos.org.cy/index.php/iera-moni/istoriko> (ἡμ/νία ἀνάκτησης 20/4/2020).

Ἱστοσελίδα Τμήματος Ἀρχαιοτήτων Κύπρου, <http://www.mcw.gov.cy/mcw/> (ἡμ/νία ἀνάκτησης 20/4/2020).

Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος στήν τέχνη τῆς Κύπρου

*Δρ. Χριστόδουλου
Α. Χατζηχριστοδούλου
Βυζαντινολόγου*

Η καθιέρωση τοῦ Ἑγκλείστου μοναχοῦ Νεοφύτου ὡς Ἁγίου στή συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου εἶναι γεγονός, ὅπως καί οἱ καθιερώσεις τῶν δύο τουλάχιστον ἐτήσιων ἑορτῶν του, κατά τήν 24ῃ Ἰανουαρίου καί τήν 28ῃν Σεπτεμβρίου (ὁ Ἅγιος κοιμήθηκε στίς 12 Ἀπριλίου 1219). Ὅπως συμβαίνει καί σέ περιπτώσεις ἄλλων τοπικῶν Ἁγίων τό κύριο, συχνά μοναδικό κέντρο λατρείας τους, ἐντοπίζεται στόν χώρο ἄσκησης ἢ καί ταφῆς τους, φαινόμενο σύνηθες στόν βυζαντινό καί μεταβυζαντινό κόσμο.

Μέ τό ἴδιο σκεπτικό θά μπορούσε νά ἐξηγηθεῖ καί ἡ ἀπεικόνιση τοῦ ἁγίου Νεοφύτου σέ τοιχογραφίες, φορητές εἰκόνες καί ἔργα ἐκκλη-

σιαστικῆς μεταλλοτεχνίας πού ἔχουν σωθεῖ μέχρι τίς μέρες μας.

Οἱ προαίμιότερες ἀπεικονίσεις τοῦ Ἁγίου ἐν ζωῇ εἶναι σέ δύο τοιχογραφίες πού ἔγιναν στήν Ἑγκλείστρα του, στήν ὁμώνυμη μονή, κοντά στό χωριό Τάλα. Οἱ τοιχογραφίες χρονολογοῦνται τό 1183 ἢ 1196 καί εἶναι ἔργα τοῦ ζωγράφου Θεοδώρου Ἀψευδῆ. Στήν πρώτη, ἡ ὁποία βρίσκεται μπροστά ἀπό τήν ἀγία τράπεζα ὁ ἅγιος Νεόφυτος παριστάνεται ἀναλαμβάνομενος ἀνάμεσα σέ δύο ἀρχαγγέλους. Στή δεύτερη, ὁ Ἅγιος εἰκονίζεται γονυπετής στά πόδια τοῦ Χριστοῦ στή σύνθεση τῆς Μικρῆς Δεήσεως. Ὁ ζωγράφος προσέδωσε στόν Ἅγιο φυσιοκρατικά χαρακτηριστικά καί μᾶλλον τά πραγματικά φυσιογνωμικά του χαρακτηριστικά.

Ἡ ἀρχαιότερη φορητή εἰκόνα τοῦ ἁγίου Νεοφύτου χρονολογεῖται στόν 15ο αἰώνα καί βρίσκεται στή μονή του. Σέ τοιχογραφία τοῦ 15ου/16ου αἰώνα στόν ναό (13ος

αίωνας) πού φέρει τό ὄνομά του κοντά στό χωριό Τροῦλλοι, διασώζεται ἀποσπασματική ἀπεικόνιση τοῦ Ἁγίου.

Ὁ Ἅγιος ἀπεικονίζεται καί σέ βημόθυρο πού χρονολογεῖται γύρω στά 1544 καί βρίσκεται στό καθολικό τῆς μονῆς του καί ἀποδόθηκε στόν χρωστήρα τοῦ ζωγράφου Ἰωσήφ Χούρη, ὁ ὁποῖος ζωγράφισε καί ὑπόγραψε εἰκόνες στό εἰκονοστάσιο τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς.

Μία ἐνδιαφέρουσα παράσταση σώζεται σέ ἀργυρό ἔλασμα πιθανῶς τοῦ 17ου αἰώνα, προσηλωμένο σέ κάλυμμα εὐαγγελίου τοῦ 17ου αἰώνα ἀπό τή Μονή Ἁγίου Νεοφύτου. Ὁ Ἅγιος ἀπεικονίζεται στό κάτω μέρος τῆς κεραίας σταυροῦ σέ δέηση, ὅπως ἀκριβῶς στήν τοιχογραφία ἀπό τήν Ἐγκλείστρα, τήν ὁποία ἀντιγράφει.

Κατά τή μεταβυζαντινὴ περίοδο, ὁ ἅγιος ἀπεικονίζεται συχνά μέ τά χαρακτηριστικά τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ἢ ἄλλων μεγάλων ἀσκητῶν. Στίς μεταβυζαντινές εἰκόνες ὁ ἅγιος Νεόφυτος ἀπεικονίζεται μέ μοναχικά ἐνδύματα, κουκούλιο, ἀνάλαβο, κρατᾶ βακτηρία καί ὄχι σπάνια σταυρό.

Ὁ Ἅγιος ἀπεικονίζεται σέ ἀργυρὴ θήκη τοῦ 1802, στήν ὁποία βρίσκεται ἡ τίμια κάρα του, ἔργο πού ἀποδόθηκε στόν ζωγράφο Ἰωάννη Κορνάρο ἀπό τήν Κρήτη.

Ἀπό τίς εἰκόνες τοῦ ἁγίου Νεοφύτου πού ἱστορήθηκαν στόν 20ο αἰώνα, ξεχωρίζουν αὐτές πού ἔγιναν στά ἁγιογραφικά ἐργαστήρια τῶν Μονῶν Σταυροβουνίου καί Ἀποστόλου Βαρνάβα.

Μετά τό 1974 κτίστηκαν στήν ἐλεύθερη Κύπρο ναοί ἀφιερωμένοι στόν ἅγιο Νεόφυτο. Ζωγραφίστηκαν καί ζωγραφίζονται εἰκόνες καί τοιχογραφίες τοῦ Ἁγίου. Στά εἰλητάρια πού κρατᾶ ὁ Ἅγιος ἐπιλέγονται κείμενα ἀπό τά ἔργα του, κυρίως διδακτικοῦ περιεχομένου, ὅπως τό ἀκόλουθο κείμενο γραμμένο σέ σύγχρονη εἰκόνα του, ΤΙΜΗΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΤΙΜΙΑΝ ΕΚΕΙΝΗΝ ΛΟΓΙΖΟΜΑΙ, ΤΗΝ ὙΜΩΝ ΣΩΤΗΡΙΑΝ, ΤΗΝ ὙΜΩΝ ΠΡΟΚΟΠΗΝ, ΤΗΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΝ, ΤΗΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΑΤΑΝΟΙΑΝ, ΤΗΝ ΠΑΝΤΟΣ ΚΑΚΟΥ ΑΠΟΧΗΝ, ΤΟΥΤΟ ΜΟΙ ΤΙΜΗ, ΤΟΥΤΟ ΜΟΙ ΧΑΡΑ ΚΑΙ ΑΚΕΝΩΤΟΝ ΚΕΡΔΟΣ ΕΣΤΙ.

Σημείωση: Τό κείμενο εἶναι ἀπόσπασμα ἀπό τό ἄρθρο, Χρ. Α. Χατζηχριστοδούλου, «Ὁ ἅγιος Νεόφυτος στήν τέχνη τῆς Κύπρου. Συμβολή στήν εἰκονογραφία τοῦ ἁγίου Νεοφύτου», Β. Τ. Γιούλτσης (ἐπιμ.), *Πρακτικά τοῦ Α' Διεθνoῦς Συνεδρίου Ἁγίου Νεοφύτου ὁ Ἐγκλείστος. Ἱστορία – Θεολογία- Πολιτισμός*. Πάφος, 22-26 Ἀπριλίου 2009, [Ἐγκλειστώτικα Ἀνάλεκτα 1], Ἐκδόσεις Ἱερᾶς Βασιλικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 2010, σσ. 901-918, ὅπου καί ἡ σχετική βιβλιογραφία.

Έλένης Αναστασίου
Έκπαιδευτικοῦ

Δέ μου ἄρεσαν ποτέ οἱ βόλτες καί οἱ πολλές ἔξοδοι, ἀλλά μία ἐπίσκεψη στή γειτόνισσα τήν ἔκανα πού καί πού. Πήγαινα καί στήν ὑπεραγορά κάθε πρωί γιά τά φρέσκα μου λαχανικά, ἐκκλησία τίς Κυριακές καί στίς ἄλλες γιορτές, κυκλοφοροῦσα κι ἐγώ τό κάτι τίς μου. Τώρα πᾶνε αὐτά. Μοῦ ἔμεινε ἡ ὑπεραγορά, μά μόνο μία φορά τή βδομάδα. Παίρνω τά ἀπαραίτητα καί ἔμαθα νά ζῶ μέ κονσέρβες καί προϊόντα μακροῦς διαρκείας. Ἀφοῦ μᾶς εἶπαν νά μήν κυκλοφοροῦμε. Κι αὐτή τή μάσκα δέν τήν ἀντέχω μέ τίποτα. Ἐξάλλου... μία φορά τή μέρα δικαιουῖμαι νά βγαίνω ἀπό τό σπίτι καί ὅταν εἶναι καλός ὁ καιρός θέλω νά πηγαίνω ἕνα περπάτημα. Στούς δρόμους τῆς γειτονιάς – μή φανταστεῖτε ὅτι πᾶω σέ κανένα πάρκο ἢ γήπεδο. Ἀφοῦ κι αὐτά ἀπαγορεύονται. Τή μέρα, λοιπόν, πού θά πᾶω στήν ὑπεραγορά θά χάσω τό περπάτημα κι αὐτό δέ θέλω νά συμβαίνει συχνά.. Εἶναι ἡ φύση πού ζων-

τάνεψε, οἱ μυρωδιές πού ξεχύνονται ἀπ' τ' ἀγριολουλούδα, τό δροσερό ἀεράκι πού δέ μυρίζει πλέον καυσαέρια μόλις μπῆ στά ρουθούνια σου, τά κελαηδήματα τῶν πουλιῶν πού στήν πόλη δέν ἄκουγες συχνά καί τώρα διακρίνεις πού καί πού. Εἶναι μᾶλλον ὅλα μαζί πού μου δίνουν καθημερινά τό κίνητρο.

Ἐντάξει, στήν ἀρχή ἦταν μόνο αὐτά. Ὅφειλο ὅμως νά παραδεκτῶ ὅτι πλέον εἶναι καί κάτι ἄλλο... Ἐδῶ καί λίγες μέρες ἄλλαξα διαδρομή. Βαρέθηκα κάθε μέρα νά βλέπω τά ἴδια καί τά ἴδια καί εἶπα νά πᾶω ἀντίθετα καί νά κάνω τήν ἄσκησή μου σέ ἄλλη γειτονιά. Ἐκεῖ, λοιπόν, στή γωνία στό παρακάτω τετράγωνο εἶναι ἕνα καινούριο σπίτι μέ μία ἀνθισμένη τριανταφυλλιά στόν κήπο πού μοσχομυρίζει. Κοντοστάθηκα τήν πρώτη μέρα νά τή μυρίσω καί νά σοῦ ἀνοίγει ἡ κουρτίνα ἀπό τό παράθυρο ἀκριβῶς ἀπό πίσω. «Μέ τσάκωσαν», σκέφτηκα καί τρόμαξα. Σύντομα ὅμως ἠρέμησα, ὅταν εἶδα τό γλυκό προσωπάκι ἑνός κοριτσιοῦ νά χαμογελά καί νά κουνάει τό χεράκι του. Τό χαιρέτησα κι ἐγώ καί συνέχισα τόν δρόμο μου. Τήν ἄλλη μέρα τό ἴδιο. Μόλις πλησίασα στήν τριανταφυλλιά, ἄνοιξε ἡ κουρτίνα. Χαιρετιστήκαμε μέ τή μικρή μου φίλη καί ἔφυγα. Λίγες μέρες ἀργότερα, βρῆκα τήν κουρτίνα ἀνοιχτή καί τή μικρή ἀπό πίσω νά περιμένει. Ἐμένα περιμένε; Πάντως μόλις μέ εἶδε χαμογέλασαν καί τά αὐτιά της καί ὁ χαιρετισμός αὐτή τή φορά ἦταν πιά ἐγκάρδιος καί ἐνθουσιώδης. Ἀνταποκρίθηκα μέ

τόν ἴδιο ἐνθουσιασμό καί συνέχισα, σκεφτόμενη: «Τί νά σοῦ κάνει κι αὐτό; Ἄν δέν ἔχει ἀδερφάκια; Τόσες μέρες μέσα στό σπίτι, περιμένει νά δεῖ κάτι διαφορετικό – ἔστω καί ἀπό τό παράθυρο». Συνεχίστηκε κι αὐτό γιά ἀκόμα λίγες μέρες. Τήν ἔβρισκα στό παράθυρο, χαιρετιόμασταν μέ χαρά μέχρι τήν ἐπόμενη μέρα.

Μέχρι τήν προηγούμενη Τετάρτη. Φτάνοντας στό σπίτι ἐκεῖνο, τό μάτι μου ἔπεσε πρῶτα στό παράθυρο καί μετά στήν τριανταφυλλιά. Κλειστή ἢ κουρτίνα. Ἔσκυψα νά μυρίσω τό ἀγαπημένο φυτό καί εἶδα πεσμένο στό πεζοδρόμιο ἕνα μεγάλο, ρόζ τριαντάφυλλο. «Πῶ πῶ τί κρίμα.. Ἔπεσε», σκέφτηκα. «Ἐλπίζω νά μὴν τό ἔκοψε κανένας κακόβουλα». Τό μάζεψα, γιατί λυπήθηκα καί τί νά δῶ; Εἶχε πάνω του δεμένη ἄτσαλα μία ἄσπρη κορδέλα καί ἀπό πάνω κρεμόταν ἕνα χαρτάκι πού ἔγραφε μέ τεράστια γράμματα: Γιά σένα. «Γιά ποιόν ἄραγε;», σκέφτηκα. Τότε ἦταν πού ἄνοιξε ἐπιτέλους καί ἡ κουρτίνα. Ἡ μικρή μου φίλη χαμογέλασε ὅπως πάντα καί ἔκλεισε μέ τό χεράκι τῆς τό ἕνα τῆς μάτι. «Γιά μένα;», ρώτησα καί ἔδειξα τόν ἑαυτό μου, γιατί δέ θά ἄκουγε πίσω ἀπό τό κλεισμένο τζάμι. Ἔγνεψε καταφατικά μέ τό κεφαλάκι τῆς. Ἀκούμπησα μέ τήν παλάμη τό στήθος μου γιά νά πῶ εὐχαριστῶ καί ἔφυγα πάλι. Σέ ὅλη τήν ὑπόλοιπη διαδρομή μύριζα τό τριαντάφυλλο, τό δικό μου τριαντάφυλλο, καί ἦταν λές καί ἡ εὐωδία γινόταν ὄλο καί πιο ἔντονη. Τό ἔβαλα στό τραπέζακι τοῦ σαλονιοῦ σέ ἕνα μικρό βάζο καί ἄλλαξε ὅλη ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ σπι-

τιοῦ, μαζί καί ἡ διάθεσή μου.

Βρῆκα κι ἄλλα λουλούδια στό πεζοδρόμιο. Βρῆκα καί κάποιες ζωγραφίες μέ χρωματιστά μολύβια σέ κόλλες ἀπό ἡμερολόγια, χαρτιά περιτυλίγματος, ὅ,τι ἔβρισκε τό χρυσό μου. Καί κάποια σημειώματα μέ σύντομες εὐχές καί καλημέρες. Ἔχω κάνει τό σαλόνι ἔκθεση μέ τή συλλογή μου. Ἄρχισα ὅμως κι ἐγώ δουλειά. Εἶχα καιρό νά ζωγραφίσω καί μοῦ ἄρρεσε πολύ παλαιότερα. Ξέθαψα ἀπό τήν ἀποθήκη τό καβαλέτο μου καί κάτι λαδομπογιές πού εἶχαν σχεδόν ξεραθεῖ ἀπό τόν πολύ καιρό πού εἶχα νά τίς χρησιμοποιήσω, ἀλλά εὐτυχῶς ὄχι ἐντελῶς. Ἔφτιαξα σ' ἕνα καμβά μία ζωγραφιά ὅπως βγῆκε μέσα ἀπό τήν ψυχή μου. Δύο χέρια νά σχηματίζουν μία καρδιά πίσω ἀπό ἕνα παράθυρο. Ἄνοιχτό αὐτή τή φορά! Γιατί ἔτσι εἶναι γιά μένα. Δύο χεράκια πίσω ἀπό ἕνα παράθυρο ἄνοιξαν τήν καρδιά μου.

Τό ἔβαλα σέ μία πλαστική σακούλα καί βγῆκα ἀπό τό σπίτι νωρίτερα ἀπ' ὅ,τι συνήθως. Δέν ἤθελα νά μέ περιμένει, δέν ἤθελα νά μέ δεῖ, ἤθελα νά τό βρεῖ ἀργότερα. Τό κρέμασα στήν τριανταφυλλιά καί ἔφυγα, ὄχι περπατώντας τούτη τή φορά, μά πετώντας.

Πᾶνε κιόλας δύο βδομάδες πού γνώρισα τό κοριτσάκι, ἔ; Λές καί ἦταν χθές. Οἱ πρῶτες δύο τῆς καραντίνας μοῦ φάνηκαν αἰῶνες. Νά 'σαι καλά, κοριτσάκι μου! Σ' εὐχαριστῶ! Ἄραγε νά ἔγινε καί γι' αὐτή λίγο πιο εὐκολος ὁ ἐγκλεισμός; Νά βοήθησα λές σέ κάτι τέτοιο; Νά κέρδισα τόση εὐλογία;

Σπουδάζοντας μέ έναν Άγιο

Μάριου Θρασυβούλου
Θεολόγου

Τό βιβλίο του Άγιου Νεκταρίου Πενταπόλεως που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Άθως, «Σπουδάζοντας μέ έναν Άγιο», περιλαμβάνει τις σημειώσεις του μεγάλου αγίου και διδασκάλου για μία Όρθόδοξη Ποιμαντική.

Γιά πρώτη φορά κυκλοφορεί στή νέα ελληνική τό σημαντικό αυτό βιβλίο. Μέ τήν έκδοση αυτή, τό κείμενο γίνεται πύ οικείο καί μποροῦμε νά δοῦμε σ' αυτό ὄχι μόνον μία ἀληθινή εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί μία ἀναλυτική περιγραφή τῶν χαρισμάτων καί τῶν καθηκόντων τῶν γνησίων Ποιμένων τῆς, πού μέ ἀγάπη καί αὐταπάρνηση ἐργάζονται γιά τή σωτηρία ὄλων μας. Εἶναι στά ἀλήθεια συγκλονιστικό νά διαπιστώνει κανείς πόσο ψηλά εἶχε τόν πῆχυ ὁ ἅγιος Νεκτάριος γιά τόν ἑαυτό του, ἀλλά καί γιά ὄλους τούς ἐπισκόπους καί ἱερεῖς πού διακονοῦν τόν λαό τοῦ Θεοῦ.

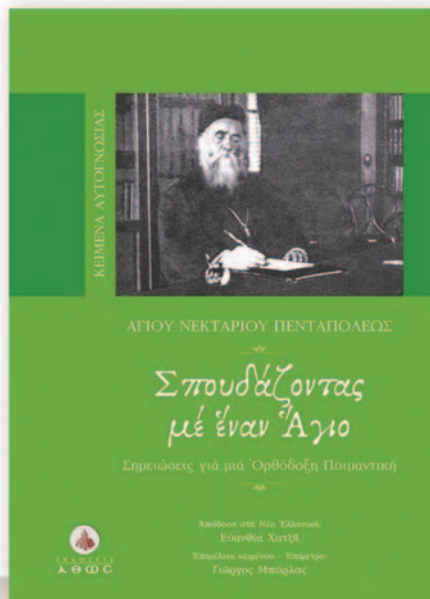
Τό βιβλίο σκοπῖμως εἶναι χωρισμένο σέ δύο μέρη. Στό πρῶτο μέρος ὁ συγγραφέας εἰσάγει τόν ἀναγνώστη στήν ποιμαντική, μία ἐνότητα πού περιλαμβάνει θέματα γιά τήν Ἐκκλησία, τόν σκοπό καί τό ἔργο τῆς καί γιά τόν χαρακτηριστήρα τῶν θείων μυστηρίων τῆς Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπίσης, γίνεται λόγος γιά τήν ἀρχή τῆς Ἱερωσύνης, ἀπό πού ξεκίνησε καί ποιό εἶναι τό ἔργο τοῦ Ἱερέα, καί τέλος γίνεται ἀναφορά περί τῶν λειτουργικῶν ἔργων τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, καί τῶν ἄλλων προνομιῶν, στά ὅποια οἱ ἐπίσκοποι διακρίνονται ἀπό τούς πρεσβύτερους.

Στό δεύτερο μέρος, ὁ Ἅγιος Νεκτάριος Πενταπόλεως εἰσέρχεται στό ἐιδικό θέμα πλέον πού ἀφορᾷ τά θρησκευτικά, τά φυσικά, τά ἐπικτήτητα διανοητικά καί σωματικά προσόντα τοῦ Ἐπισκόπου θέλοντας νά μεταφέρει ἕνα μέρος τοῦ κριτηρίου ἐπιλογῆς του.

Στό τέλος τοῦ βιβλίου ἀναπτύσσει τήν ἐνότητα τῆς ἠθολογίας καί σχολιάζει τά περί σεμινοπρέπειας καί ἱεροπρέπειας τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Ἀξιώματος.

Πρόκειται γιά ἕνα σύγγραμμα, ἀπαραίτητο γιά ἐπισκόπους καί ἱερεῖς πού διακονοῦν τόν λαό τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐπίσης γιά ὁποιοδήποτε ἔχει ποιμαντική καί κατηχητική διακονία. Τό βιβλίο, μπορεῖτε νά προμηθευτεῖτε ἀπό τό Βιβλιοπωλεῖο «Φωτοδότες» στή Λευκωσία (Τηλ. 22430301).

Ψυχή μου,
άνάνηψον λοιπόν
ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας
καί βόησον τῷ βασιλεῖ
τῷ πανταχοῦ παρόντι·
Ὁ βραβευτής καί πληρωτής
πάσης δικαιοσύνης
διάρρηξόν μου τά δεσμά
καί χάλασον τά τείχη,
ἐδάφισον τάς φυλακάς
καί ρῦσαι με ὡς Δεσπότης
καί δίκασον τόν τύραννον
ὡς ἄδικον τελείως,
ὡς πάλαι αὐτόν ἐδίκασας
ἐν τῇ φρουρᾷ τοῦ ἄδου,
καί τόν προπάτορα ἡμῶν
καί πάντας τους ἁγίους
λαβὼν ἀπεκατέστησας
πρός τήν ἀρχαίαν πατρίδα,
καί ἡμᾶς πρός σέ ἀνακάλεσαι
ἀπό τῆς ξενιτείας,
μή μακρυνθῶμεν παντελῶς
καί ξενωθῶμεν ἄγαν,
ὅτι ὁ ξένος πάντα θλίβεται,
ὁ ξένος πάντα κλαίει,
ὁ ξένος πάντοτε θρηνεῖ
παραμυθίαν οὐκ ἔχων.
Οἱ δέ ἐνδημήσαντες πρός σέ
ἀπό τῆς ξενιτείας
χαρᾶς πολλῆς πλησθήσονται
καί δόξης ἀεννάου
καί βασιλείας οὐρανῶν,
φωτός τε ἀνεσπέρου
καί γλυκερᾶς διαγωγῆς,
ζωῆς τε ἀθανάτου.
Αὐτῶν ἀξίωσον καμέ
λιταῖς τῆς Παναμώμου
καί τοῦ τιμίου σου Σταυροῦ
καί πάντων τῶν ἁγίων.

Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου